

קונטרס

אאלפך חכמה

בלבבי משכן אבנה

אוצר האותיות

ערך בעל

תורה לשמה

תורת שיעשועים

לא מונה כלל

נשמח לקבל הערות והארות,
וכן תוספות קצרות על
הקונטרס, על מנת לתקן
ולהוסיף במהדורה הבאה
בע"ה.

כמו כן, המעוניין לסייע להגיה
את הקונטרס כל שבוע לפני
צאתו, יפנה למערכת.

להאזנה לשיעור
בקול הלשון

073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660

ומקישים: כוכבית [*]
סולמית [#] -<
[מספר שיעור] -<
סולמית [#]

© כל הזכויות שמורות

מידי שבוע יוצא לאור קונטרס
'אאלפך חכמה',
שכל שבוע עוסק בתיבה אחרת.
המעוניין להצטרף לרשימת התפוצה
ישלח בקשה במייל:
bilvavi231@gmail.com

ללקיחת חלק בהוצאות
הגדולות של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבים, ניתן ליצור קשר
עם מערכת
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
ת.ד. 34192 ירושלים 9134100
bilvavi231@gmail.com

תוכן העניינים

"בא אל התיבה"

ערך בעל

עבודה

בלביפדיה עבודת ה' בעל ז

מחשבה

בלביפדיה מחשבה בעל יז

אוצר האותיות משלי פ"א פי"ט בעל כח

אוצר האותיות פרקי אבות פ"א מ"ח בעל הבית לט

סוגיות במחשבה בעל מז

ר"א שערים

צירוף ב-ע / ב-ל / ע-ל נ

קבלה

בלביפדיה קבלה בעל נה

מילון ערכים בקבלה בעל נח

ארמית

מילון ערכים בארמית בעל ס

מדור עבודה

בלבביפדיה עבודת ה'
בעל

בלביפדיה עבודת ה' בעל

יחס של בעל שהוא העליון והיא מתחתיו, וזהו דרשת הגמ' (כתובות סא, א) על הפסוק שהובא לעיל "והיא בעולת בעל - בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל" כלומר שהיא עולה אליו, והיינו משום שאחת מהצורות היסודיות של היחס של בעל ואשה זה שהבעל הוא למעלה והיא למטה וזהו א"כ סדר הדבר שמכח כך הוא מוגדר 'בעל'.

ה'ב-ע' ש'בעל' מלשון בעבוע המתגלה ב'מיטרא בעלה דארעא'

וביתר דקות, הרי המילה בעל מתחילה בשורש ב'-ע' שנוסף לו הל' שזה מלשון בעבוע, דבר המבעבע, והיכן הדבר מתגלה - הרי מצינו יחס נוסף של בעל לגבי הגשמים שיורדים על גבי הקרקע כלשון הגמרא (תענית ו, ב) "מיטרא בעלה דארעא", שהמטר הוא בעלה של הקרקע, ומצד כך אנחנו מוצאים כסדר בש"ס (שם) ירידת הגשמים נקראת רביעה - 'רביעה ראשונה', 'רביעה שניה' וכדו', כלומר, מעין חיבור של זכר ונקיבה שהם נקראים בעל ואשה שע"ז נאמר לשון של רביעה, כך גם הגשמים שיורדים על גבי הקרקע הם נקראים רביעה מכח ש'מיטרא בעלה דארעא' כלשון הגמרא שהוזכר, שהמטר הוא כביכול הבעל של הקרקע.

והרי שמלבד מה שיש בבעל יחס של קנין ויחס שהוא למעלה והיא למטה, ישנו יחס נוסף מכח ה'בע' שב'בעל' שמתגלה דבר המבעבע במים כלשון הפסוק (ישעיה סד, א) "מים תבעה אש" ובלשון חז"ל (תענית ב, א) ירידת גשמים נקראת 'גבורות גשמים' משום שהמים יורדים בגבורה, וזהו 'מים תבעה אש' שכח הגבורה של האש הוא המתגלה במים שמבעבעים.

בעל - משמש בלשון הקודש בכמה פנים, וכפשוטו ממש בעל מתפרש מלשון בעלים על ממון מסויים וכדוגמת מה שנאמר בתורה (שמות כא, כח) "ובעל השור נקי" וכן ע"ז הדרך, ובהרחבה יותר בדברי רבותינו, הלשון 'בעל' במשמעות של בעלים זה לאו דווקא על קניינים של ממון אלא כדוגמת 'בעל תשובה' וכן ע"ז הדרך, והיינו שכל אדם שיש לו מדרגה מסויימת שהוא אוחד בה, הוא נקרא בעלים עליה, אלא שכמו בעלים על הדבר שהחפץ קנוי לו, כך גם בעל מדרגה מסויימת, נקרא בעלים עליה דווקא באופן שהוא אוחד בה בשלימות.

אבל במשמעות אחרת בלשון הקודש, הלשון של בעל נאמר ביחס של איש ואשה שהאיש נקרא בעל של האשה כלשון הפסוק (בראשית כ, ג) "והיא בעולת בעל".

הגדרת 'בעל' - מי שנמצא 'על'

ונתבונן להבין - ההגדרה הפשוטה של בעל זה מי שנמצא על גבי זולתו, ומצד כך, מי שיש לו קנין של בעלים על דבר, הרי שהוא מעל הדבר כי הוא שולט על הדבר.

מי שנמצא מתחת לזולתו, הרי שזולתו שולט עליו, מי ששוה לזולתו, א"כ לא זה נמצא על זה ולא זה על זה, אבל מי שבעלים על דבר, במה שהוא שולט על הדבר בזה הוא נמצא מעליו, זה ההגדרה של 'בעלים'.

ולפי"ז ביחס של בעל ואשה, אמנם גם שם יש יחס של קנין כלשון המשנה - "האשה ניקנית" כו' (קידושין ב, א) שהאשה היא קניינו של בעל ומצד כך הוא נקרא 'בעל האשה' (שמות כא, כב) כמו לשון של בעלים על ממון. אבל ברור שלא זה בלבד עיקר המכוון של הלשון 'בעל האשה' אלא יש יחס מיוחד של בעל ואשה מדין אישות,

מתגלה כאן ביחס של הבעל ה'ותן טל ומטר לברכה'.

'רוצה אדם בקב שלו' - בכח הזריעה ובכח האמונה המצטרפת לזריעה

ולפי"ז כמו שברור - הפעולה של הבעל היא פעולה של מבעבע משורש ב'-ע' כפי שהוזכר בבחינת 'מים תבעה אש', ואם זה באופן של 'טל ומטר לברכה' הרי שהאותיות ב'-ע' מתהפכות לע'-ב' שזה שורש העיבוי שמונח בעיבור, וזהו עומק הברכה שע"י הבעילה [ב'-ע] שבבחינת 'מיטרא בעלה דארעא', מתגלה הכח של ה'לברכה' במה שנוצר כח העיבוי - העיבור [ע'-ב'].

ובעומק יותר, המילה בעל היא בגימטריא ק"ב וזהו כלשון הש"ס הידוע במס' ב"מ (לח, א) "אדם רוצה בקב שלו יותר מתשעה קבין של חבירו", כלומר, ה'קב שלו' זה מה שהאדם עמל וטרח בו ע"י הזריעה שהאדם זורע בקרקע* והקרקע הצמיחה לו את ה'קב שלו' וזהו 'אדם רוצה בקב שלו' שהוא עמל בו.

אבל בדקות יותר, מה שה'קב שלו' צומח מהקרקע זה לא בא בשלימות ע"י העמל שהאדם עמל כדברי חז"ל כידוע מאד (שבת לא, א) 'אמונת זה סדר זרעים' וכדברי הירושלמי (הו' בתוס' שם) 'שמאמין בחי העולמים וזורע', נמצא שגם ה'קב שלו' לא מונח בו שהוא גדל מכח מה שהוא טרח בו כשלעצמו באופן שלם אלא רק מכח הצירוף של 'מאמין בחי העולמים' שמצטרף לזריעה, שמכח האמונה והזריעה יחד צומח ה'קב שלו'.

ולכן גם אמונה זה בגימטריא ק"ב כמו בעל.

וא"כ, העומק של 'רוצה אדם בקב שלו' זה לא רק מכח מה שטרח בו כפשוטו בכל מלאכות שישנם בשדה, אלא שב'קב שלו' גנוז גם ה'מאמין בחי העולמים וזורע', ומצד כך מה שאומרת הגמ' במכות (כד, א) "בא חבוקק והעמידן על אחת שנאמר (חבוקק ב, ד) 'וצדיק

ובמקביל לכך, כשהזכר בא על נקיבה - על אף שההשפעה היא באופן של טיפה, אבל זה נעשה באופן של 'יורה כחץ' שהוא גילוי של גבורה, בבחינת 'אש בנעורת' כלשון חז"ל, והרי שגם שם זה בהגדרה של "מים תבעה אש" - ושורשו הוא מכח הגבורה השייך דייקא לאשה. וא"כ, היחס הפנימי המתגלה בכח הבעל זה משורש הב'-ע' שב'בעל' מלשון מבעבע, ומאותה בחינה ש'מיטרא בעלה דארעא', כך גם הבעל ביחס לאשה שהיא בגדר 'קרקע עולם' (סנהדרין עד, ב), והחיבור של הזכר והנקיבה וכן הטיפה שנמשך מהזכר לנקיבה, זה בגדר 'משיב הרוח ומוריד הגשם', בבחינת ירידת גשמים, וע"ש כן בעומק הבעל נקרא בעל.

ומונח כאן א"כ, שאחת התפיסות היסודיות ביחס שבין הבעל לאשה הוא יחס של 'בעילה' מלשון בעבוע שהטיפה מבעבעת מהבעל ויורדת לתוך מציאות הנקבה.

כח ה'לברכה' שבמטר - כשהקרקע מצמיחה ובהקבלה לכך בזכר ונקבה במציאות העיבור

ונתבונן להבין - הרי מלבד גבורות גשמים שמזכירים בתפילת 'שמונה עשה' - "משיב הרוח ומוריד הגשם", מתחילים מז' מרחשון לבקש "ותן טל ומטר לברכה", ולעניינא דידן, מהי הברכה שיש במטר - באופן שהמטר יורד ואיננו נבלע בקרקע כראוי ועי"כ הקרקע איננה מצמיחה, זהו מטר שאינו לברכה, אבל כאשר המטר יורד כראוי, וע"י כן הזרעים צומחים בקרקע, זוהי הברכה שחלה במטר.

ובהקבלה לכך בזכר ונקיבה, כאשר יש ביאה ומכח הביאה נעשה עיבור, זהו 'לברכה', - כען גשמים שיורדים בקרקע שהם בגדר 'מיטרא בעלה דארעא', שהברכה היא כשהמטר נקלט בקרקע ומצמיח, כך גם כאשר הזכר בא על הנקבה ועי"כ נעשית מציאות של עיבור,

* וכן בשאר מלאכות השדה כמו שמסודר במלאכות שבת (גמ' שבת ע"ג, א).

משפיע שפע בנקיבה שמכח כך הוא נקרא בעל שבגימטריא אמונה, זה בבחינת זריעה שהוא זורע בנקיבה דיליה, ובכדי שהזריעה הזו שנכנסת לתוך הנקיבה תצליח, מוכרח שיהיה מצורף לה מציאות של אמונה.

העומק המונח בזריעה - הזריעה של האמונה עצמה שמצמיחה את המעשים טובים

ולפי"ז בעומק, הפנימיות של בעל אינו אלא גילוי של אמונה, וזהו דייקא הב'-ע' שבבעל מלשון מבעבע, כיון שכח הבעבוע שבזריעתו זהו כח האמונה של 'וצדיק באמונתו יחיה' בעומק מה שהוא זורע, כלומר, כפשוטו האדם זורע בקרקע חיטים ושעורים וכדו', והאמונה היא ביחס לצמיחה - 'מאמין בחי העולמים' [-שהדבר יצמח] וזורע', אבל בעומק הזריעה היא זריעת האמונה - את האמונה גופא הוא זורע, ולכן בעל זה בגימטריא אמונה כיון שכח הזריעה שבבעל זה מה שהוא זורע את האמונה.

וזו עומק ההגדרה של 'הזורעים בדמעה ברינה יקצורו' (תהלים קכו, ה) - כפשוטו, היינו שכאשר אדם זורע חיטים ושעורים וכדומה, והדבר צומח, אזי כאשר קוצרים ואוספים את היבול, אז 'ברינה יקצורו', אבל בעומק יותר, יחד עם זריעת הדבר, זורעים גם את האמונה, ולכן, כמו לגבי זרע שזורעים שמגרעין אחד צומחים גרעינים רבים², כך גם מהאמונה שזרענו, נעשה בה מציאות של צמיחה וברכה.

ומצד כך, מה שדורשים חז"ל על הפסוק (בראשית ו, ט-י וברש"י שם) "אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדורותיו את האלקים התהלך נח ויולד נח שלושה בנים וגו' - זכר צדיק לברכה", שכיון שהזכירו את שמו של נח, מזכירים את שבחו ואת תולדותיו שזהו

באמונתו יחיה" - זה גופא ה'קב שלו', - מלבד כמות הטירחא שהוא יגע טרח ועמל בקב בפועל, מונח ב'קב שלו' מה שהוא טרח והתייגע באמונה, שכיון שהזריעה מכריחה את האמונה את ה'מאמין בחי העולמים וזורע', הרי שהיגיעה באמונה היא זאת שמביאה בעומק את ה'קב שלו'.

הרי חז"ל אומרים (גמ' ברכות לג, ב) 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', ובמדרגה התחתונה כשאדם ירא אפי' מן העונש זה כבר בגדר 'יראת שמים' אבל פנימיות מדרגת היראת שמים של האדם - יסודות ברורים מאד - זה כפי הבהירות באמונה שיש לו, שלפי עומק הבהירות באמונה, כך היא היראת שמים שיש לאדם וככל שהאמונה פחות בהירה, גם היראת שמים שיש לו איננה ברורה אלא היא יותר מעורבבת, אפרורית ואפילה.

ומ"מ א"כ, שורש ה'רוצה אדם בקב שלו' הוא הקב שהוא עמל ויגע לזרוע אותו אבל דייקא משום שמכח כך יש לו שורש למציאות של אמונה, זהו ה'רוצה אדם בקב שלו', וע"ז נאמר בעומק 'וצדיק באמונתו יחיה' שהרי ה'אות ברית קודש' כידוע נקרא צדיק כמו שאומרים חז"ל לגבי נח שנאמר בו (בראשית ז, א) "כי אותך ראיתי צדיק לפני בדור הזה" שכיון ש'השחית כל בשר את דרכו על הארץ' (שם ו, יב) ולעומת כך נח שמר על בריתו כמו שאומרים חז"ל, לכן נאמר בו 'כי אותך ראיתי צדיק' וגו', ולכן הכח של 'אדם רוצה בקב שלו' מתגלה דייקא מכח ה'צדיק באמונתו יחיה' כי האמונה היא מקום הקב של מה שהאדם זורע.

ונתבונן להבין - כמו שכשאדם זורע בקרקע נצרך אמונה בשביל שיצמח - "מאמין בחי העולמים וזורע"³, כך בעומק, גם כאשר האדם

² וכפי שהוזכר דרשת הגמ' "אמונת - זה סדר זרעים".

³ שזהו הזמן של השמחה ב'חג האסיף'.

⁴ או נטיעת עץ שג"כ מגרעין אחד גדל עץ שלם.

⁵ ע"י ה'ותן של ומטר לברכה' וכפי שנתבאר שה'לברכה' הוא כשהדבר צומח ועושה פרי.

בית השלחין שצריכה השקאה ע"י אדם ויש שדה בית הבעל שהמים שיש בה הם רק מכח הגשמים שיורדים - ולכן דייקא לעבודה זרה שנקראת בעל הם צועקים 'הבעל עננו הבעל עננו' שירדו גשמים, אבל בעומק יותר, כיון שאמונה זה בגימטריא בעל לכן כנגד האמונה, עומד אותו ע"ז שנקרא בעל, זה לעומת זה.

ולפי"ז, הרי כשבני ישראל נכנסו לארץ היתה את הכריתת ברית שהיתה בהר גריזים והר עיבל, - יש בכללות את הבחירה בין חיים למות ובין טוב לרע שע"ז נאמר (שם יא, כט) 'ובחרת בחיים', וע"ז נאמר שם (שם יא, כט) 'ונתת את הברכה על הר גריזים ואת הקללה על הר עיבל' שהשורש של הטוב והברכה זה הר גריזים והשורש של הרע והקללה זה הר עיבל, ולעניינא דידן - ההיפוך של סדר האותיות של בעל זה עיבל.

כלומר, האמונה והברכה הם בהר גריזים בבחינת 'ותן טל ומטר לברכה' שזה הברכה שצומחת מהאמונה וכמו במטבע התפילה שאומרים בשמחת תורה ביחס לגשמים 'לברכה ולא לקללה', משום שהקללה זה הר עיבל ששייך לבעל דקלקול בבחינת 'הבעל עננו הבעל עננו'.

וכשאליהו הנביא ביקש שתתקן את מן השמים זה בבחינת מים תבעה אש', כלומר, לא מונח בבקשתו רק שירדו גשמים - מים, אלא שיתגלה כח של 'מים תבעה אש'.

וא"כ, יש כאן 'זה לעומת זה', בקדושה זה בעל דתיקון ובקלקול זה ע"ז שנקרא בעל.

**הגילוי ב'עלוב' שהוא היפך ה'בעל'
שדייקא מתגלה בו 'ואוהביו כצאת
השמש בגבורתו'**

ולפי"ז ביתר עומק - הרי כדברי חז"ל הידועים (גמ' גיטין לו, ב) "הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים וכו' עליהם הכתוב אומר (שופטים ה, לא) ואוהביו כצאת

ה'לברכה', וכפשוטו, עצם התולדות שנאמר בהמשך הפסוק "את שם את חם ואת יפת" זהו ה'לברכה', אבל בעומק, נח שנאמר בו "כי אותך ראיתי צדיק לפני דור הזה", מכח 'וצדיק באמונתו יחיה', הזריעה שלו היא זריעה של אמונה, ומצד כך דייקא בו מתגלה שתולדותיו הם המעשים טובים שלו "שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים" (-רש"י שם), כיון שאצלו הזריעה היא לא זריעה כפשוטו שמצד כך התולדות שלו הם בניו, אלא עיקר הזריעה שלו היא זריעה של אמונה ולכן עיקר התולדות שלו זה המעשים טובים.

ובעומק, זה מונח גם בשמות של בניו שם חם ויפת שהם ראשית תיבות שיח כיון שאצלו מתגלה השיחה שהיא התפילה שבאה משורש האמונה, שמכח ה'מאמין בחי העולמים וזורע' הוא מתפלל על ירידתן של הגשמים כמו שאומרים חז"ל על הפסוק (בראשית ב, ה-ו וברש"י שם) "ואדם אין לעבוד את האדמה - ואד יעלה מן הארץ" וגו' - שאין אדם שמכיר בטובתן של גשמים שיתפלל עליהם שירדו, וה'יתפלל עליהם שירדו' זהו ה'שיח' שבא מתוך האמונה, ואילו הם א"כ שם, יפת, חם ר"ת שיח כי זה שורש הגידול שיוצא מן הקרקע.

וכמו שנתחדד, בעומק מה שהבעל נקרא בעל שבגימטריא אמונה זהו הבעבע שבבעל בבחינת הזריעה כמו שמתגלה בגשמים כלשון הגמרא שהובא לעיל "מיטרא בעלה דארעא", כי הזריעה שמתגלה היא זריעה של האמונה וזה שורש הבעבע שבזריעה.

**כח ה'בעל' דקלקול דעבודה זרה
שעומד לעומת האמונה**

ולפי"ז נבין באופן נפלא - הרי אחד מה'עבודה זרה' שישנם זהו 'עבודת הבעל', ואחד מהמקומות בנ"ך זה במעשה המזבח של אליהו ונביאי הבעל ושם מבואר שנביאי הבעל צעקו אז (מלכים א' י חכו) 'הבעל עננו' 'הבעל עננו' - שירדו גשמים, וכפשוטו ממש, הרי יש שדה

ובהקבלה לכך באדם הברכה היא במציאות של עיבור כמו שנתבאר לעיל בהרחבה, וזה א"כ האופן של הברכה שמתגלה בעלמא דידן מכח האור שמשלשל למים.

והרי שבאור לא מתגלה גילוי גמור שהוא יורד למטה, ובפועל מה שיורד למטה זה רק מים, ויש רק את גילוי האור בגלגל החמה שמאיר, שזהו 'המאור הגדול' (בראשית א, טז) שורש ההארה בהאי עלמא מכח יום רביעי דמעשה בראשית, יום תליית המאורות, וכפי שנתבאר, בחמה לא עצם האור יורד לתתא ורק הקרניים של האור יורדים לתתא, זה מדרגת הברכה שיש בידינו השתא, כלומר, זה האופן שמתגלה ברכה שמגיעה עד לתתא כאן בהאי עלמא.

אבל כשורש העליון, שזה מה שיתגלה לעתיד לבוא, יתגלה 'כצאת השמש בגבורתו' שכמו שיורדים מלמעלה מן השמים מים גמורים ויש לנו מכח כך מים בפועל כאן לתתא, כך לעת"ל כאשר הקב"ה יוציא את החמה מנרתיקה זה יהיה בבחינת 'כצאת השמש בגבורתו'. כלומר, כמו שעכשיו בגשמים מתגלה 'גבורות גשמים' שיורדים בגבורה כלשון הגמ' בתענית, כך לעת"ל יתגלה בשמש 'כצאת השמש בגבורתו'.

בהאי עלמא, השמש יוצאת רק דרך חרכים, ומה שמתפשט לחוץ זה רק קרניים ממנה ולא עצם הארתה, משום שיש לה נרתיק שגונז את ההארה שלה בתוך החמה עצמה, אבל לעת"ל האור שיאיר הוא 'כצאת השמש בגבורתו' ללא נרתיק.

ומצד כך, היום אנחנו אומרים בתפילה 'משיב הרוח ומוריד הגשם', 'ותן טל ומטר לברכה', אבל לעתיד לבוא יתגלה כח הברכה דייקא באור - וזה מה שאנחנו מבקשים כל יום במטבע הברכה של 'יוצר אור', 'אור חדש על

השמש בגבורתו" והרי עלב זה אותיות בעל בהיפוך סדר האותיות, והעומק שבדברים - הרי נתבאר בראשית הדברים שהגדרה של בעל שהוא נמצא מעל הדבר כ'בעל השור' וכן בבעל ואשה שהאיש למעלה והאשה למטה, ומצד כך - ההגדרה של מי שעלוב היינו שהורידו אותו מלמעלה למטה, ומי שעולב זהו מי ששולט על העלוב בבחינת בעל שהוא מעליו.

ולפי"ז "הנעלבין ואינם עולבים" היינו שהם אינם מעמידים את עצמם כעולב שנמצא למעלה אלא הם 'נעלבין' שנמצאים למטה, כלומר, הם דביקים, כהגדרה כוללת, במדרגה של מי שנמצא למטה, העלוב והשפל, היפך ממי שנמצא למעלה.

וע"ז נאמר שם בדברי חז"ל שעליהם הכתוב אומר "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו", ולפי מה שנתבאר עד השתא מהו העומק שהם 'כצאת השמש בגבורתו'.

גדר הברכה המתגלה בהאי עלמא בירידת גשמים לתתא משא"כ באור השמש שנמצאת בנרתיק שאין מתגלה אלא קרני השמש

השתא בעלמא דידן, מה שיורד מלמעלה למטה זה מים - 'משיב הרוח ומוריד הגשם', 'ותן טל ומטר לברכה'.

אבל כידוע מדברי רבותינו, שורש המים הוא באור שזהו הסדר של אור - מים - רקיע, ולכן המים בטבעם הם צלולים וזכים משום ששורשם הוא באור כמו שהרחיבו רבותינו. ובאור - על אף שגם באור של עלמא דידן ישנו אור מהשמש שיורד מלמעלה, אבל רק קרני השמש שמתפשטים זהו האור שיורד למטה, אבל עצם האור אינו יורד לתתא.

לעומת כך במים במדרגת עלמא דידן זהו 'ותן טל ומטר לברכה' שירד גשם כראוי ויהיה בו ברכה שמכחו יהיו מציאות של צמיחה,

עיבוי אלא השורש של האור העליון, הוא זה שיתגלה לתתא.

פנימיות יום הגשמים שגדול יותר ממתן תורה - גילוי שורש האור העליון שמאיר לתתא

והרי יש כמה וכמה לשונות בגמ' מהי גדלותו של יום הגשמים, וביחס למתן תורה מצינו בגמ' שלח מ"ד - "גדול יום הגשמים כיום שניתנה בו תורה" ולח מ"ד - "גדול יום הגשמים יותר מיום שניתנה בו תורה", וכמובן, הדברים צריכים הבנה, מה השייכות בין יום הגשמים ליום שניתנה בו תורה, מהי הגדלות שמתגלה בשניהם ומהו היחס שביניהם שע"ז הנידון אם יום הגשמים הוא, 'כיום שניתנה בו תורה' או 'יותר מיום שניתנה בו תורה'.

וביאור הדבר - 'יום הגשמים' שנקטו שם חז"ל איננו 'יום הגשמים' כפשוטו, שהגשם הוא מלשון התגשמות דהיינו שהאור הופך מאור למים, אלא כמו שבמתן תורה היה גילוי של אורו יתברך שמו לתתא כפי שנאמר בקרא (שמות יט, כ) "וירד ה' על הר סיני" שאז נתגלה הא' של ה'אנכי ה' אלקיך' שזהו שורש האור של ה'אור אין סוף' כידוע עד מאד בדברי רבותינו.

זה לא קאי על כל יום הגשמים בהאי עלמא דידן כך שב'יומא דעיבא' - יומא דמיטרא', מתגלה שהוא גדול כמתן תורה, - ופשוט שזה לא מה שנראה בגילוי בהאי עלמא, אלא זה קאי על פנימיות הגשמים שהוא אור, וכיון שהאור דלעת"ל יהיה גבוה ממדרגת מתן תורה, - ע"ז בעומק נאמר "גדול יום הגשמים יותר מיום שניתנה בו תורה", והיינו משום שפנימיות ההארה של יום הגשמים, היא כיום שניתנה בו תורה.

ומצד כך, 'ותן טל ומטר לברכה' היינו שכמו שה'ותן טל' בשורש, זה בקשה על הטל תחיה

ציון תאיר' שאז יתגלה האור של 'כצאת השמש בגבורתו'.

ואז, לא יהא צורך במים כיון שיתקיים "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים מכסים" שאז - "עתיד הקב"ה להחזיר את כל העולם כולו למים" והרי שלא יהיה אז חסרון של מים.

מדרגת 'אישי' דלעת"ל בבחינת אש לעומת מדרגת 'בעלי' שבבחינת מים

ואז יתגלה השורש של המים שהוא הוא האור העליון, ומצד כך נאמר בלשון הנביא (הושע ב, יח) "והיה ביום ההוא נאום ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי", כלומר, זה יעלה אז ממדרגת בעל, כיון שעיקר שם תואר בעל מתגלה בהאי עלמא ביחס למים שמבעבעים בבחינת 'מים תבעה אש', וכפי שנתבאר שזהו 'שדה בית הבעל' וכן 'מיטרא בעלה דארעא'.

אבל לעתיד לבוא תתגלה המדרגה העליונה של 'אישי' כי אז האש של האיש והאש של האשה יתגלו כאישים המצורפים בבת-אחת, ואז יתגלה שמלעילא לתתא יורד אור גמור, - לא רק זיו מההארה העליונה שבא מכח הצמצום של החמה בתוך נרתיקה אלא יתגלה לתתא עצם האור העליון.

וזה יהיה מדרגת הבעל דלעת"ל, כלומר - הרי הוזכר לעיל שבבעל יש את האותיות ב'-ע' משום שבתחילה זה מבעבע ולאחמ"כ זה מתחלף לשורש הע'-ב' שזה שורש העיבוי - העיבור, אבל לפי המהלך שנתבאר השתא - רק בעלמא דידן הבעל שיורד לתתא הוא הופך למדרגה של עיבוי, כיון שמה שיורד ומושפע מלעילא לתתא זה מים, בין בירידת גשמים ובין בבעל שמשפיע בנקיבה דיליה השפעה של טיפה מעין טיפות גשמים, אבל בעומק האור העליון שירד לעתיד לבוא, לא יתגלה כלל

¹ שע"ז אומרים חז"ל (סנהדרין צז, א) "שית אלפי שנין הוי עלמא וחד חרוב" שהאופן של 'וחד חרוב' זה ע"י שהוא יחזיר את כל העולם כולו למים.

אז יתגלה תוקף האמונה, וביאור הדבר - יש מה שהאדם מאמין מכח שהוא לא תופס ולא משיג בבחינת חושך ורק שמכח אמונתו הוא מאמין שהדבר בפנימיותו הוא אמת גמור, זוהי ההבחנה של 'ואמונתך בלילות'.

אבל בעומק, עיקר שלימות האמונה היא דייקא כשהכל ברור, שאז, האמונה היא להבין שמה שאני מבין, זה עדיין לא פנימיות הדבר, - זוהי פנימיות האמונה שבמדרגת האור.

ובעומק, האור יותר מטעה מאשר החושך, כיון שהחושך מצד עצמו, מכריח שיש כאן דבר הנעלם והרי שהחושך תובע את האמונה, את 'ואמונתך בלילות', אבל כביכול כשיש השגה, כשיש גילוי של אור, הדבר ניכר כאמת^ה ברורה, אבל בעומק, הפנימיות היא שכאשר מתגלה מציאות של אור שכביכול הכל ברור בבחינת 'אם ברור לך הדבר כאחותך שהיא אסורה לך', - אליבא דאמת, כש'ברור לך הדבר', צריך להיות ברור לך שמה שברור אצלך, זה גופא ההסתרה הפנימית לאור העליון יותר.

וזה גדר האמונה של האור דלעת^ל, שלעומת מה שעכשיו בהאי עלמא עיקר ההשגה של האמונה מתגלה ע"י עביות וחושך בבחינה של 'יומא דעיבא' שגם בלילה לא נראים הכוכבים והירח, לעת^ל לא יתגלה 'יומא דעיבא' מלשון עיבוי, אלא כמו שנתבאר, יתגלה בעל בגימטריא אמונה שמכח תוקף מציאות הגילוי של האור, תתגלה המציאות הפנימית של האור.

'ואמונתך בלילות' - אמונה בבחינת מקבל להשלים החסר והאמונה באור - שגם כשיש לו הכל, הוא אינו משיג את פנימיותו

השתא בהאי עלמא ההגדרה של האמונה היא שכשחסר לאדם דבר מה, ע"ז חלה האמונה של 'ואמונתך בלילות' במקום החסר, וכידוע עד מאד, היום ששולטת בו החמה, הוא בבחינת

שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים, כמו כן גם ה'זתן מטר' מצד שורש הבקשה של לעתיד לבוא בתחית המתים, זה לא בקשה על מטר שהוא גשמים בפועל, כלומר, התגשמות של האור, אלא בקשה שיתגלה לתתא השורש של האור העליון.

ודייקא יקדם לכך הטל שהוא הטל תחיה שעתיד הקב"ה להחיות בו מתים, ועי"כ יתגלה השורש העליון יותר של האור העליון.

וזה א"כ, הפנימיות הנעלמת של מדרגת יום הגשמים שהוא גדול כמתן תורה וגדול יותר ממתן תורה, זה מה שגנוז ביום הגשמים.

בהאי עלמא יום הגשמים נקרא 'יומא דעיבא' משום שהגשמים באים מהעבים מלשון עביות שזהו הב' - ע' שב'בעל' שנהפך לע' - ב' מלשון עיבוי, והם נקראים עננים מלשון ענני כיון שהתפילה על הגשמים היא בלשון ענני - ומעין מה שנאמר בצד הקלקול שמתפלל על ירידת גשמים 'הבעל עננו', כך מתגלה לעומת כך בצד הקדושה שמתפללים על המיטרא שהוא 'בעלה דארעא', שירד.

אבל במדרגת האור העליונה דלעת^ל מתגלה השורש העליון של מדרגת הבעל בהבחנה של "בא חבוק והעמידן על אחת 'וצדיק באמונתו יחיה'", וכמו שהוזכר שבעל בגימטריא אמונה, ודייקא אצל הצדיק מתגלה מדרגת האור בבחינת 'אור זרוע לצדיק'.

מדרגת האמונה בחושך מכח ההסתרה ומדרגת האמונה באור - שהאור גופא הוא ההסתרה הפנימית לאור העליון יותר

ונתבונן להבין - השתא בהאי עלמא, עיקר מדרגת האמונה מתגלה באופן של 'להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות', שדייקא בלילות מתגלה מקום האמונה, אבל לעתיד לבוא, גם בהבחנה של בוקר שהוא זמן של הארה, גם

^ה שזהו הרי "אמת ואמונה", מדרגת 'אמת' של מה שברור לעומת ה'אמונה' במה שלא ניכר.

נמצא מעל זולתו אלא מתחתיו, ולכאן' כשהוא נמצא מתחת זולתו, הוא מופקע מהמציאות של בעל.

אבל בעומק, כשהוא נמצא מתחת לזולתו כשהוא עלוב, אז מתגלה בו פנימיות מציאות האמונה, וכמו שנתחדד שעומק מדרגת האמונה היא אינה במדרגת החושך אלא דייקא באור השלם, והרי שמי שבמדרגת נעלב, הוא עולה ממדרגת הבעל שנמצא למעלה שהוא עדיין בתפיסה כזו שיש מציאות של מקבל, למדרגת מי שיש לו בקיעה של כל תפיסת מקבל - וזה הרי הגדרת נרתיקה של חמה שהיא 'מקבל' של החמה, אבל כשמוציא הקב"ה את החמה מנרתיקה, האור המתגלה אז, הוא האור המושג - אבל מתגלה שהוא במדרגת אמונה, כלומר, מי שהוא בהבחנה של נעלב, אצלו מתגלה שלימות האמונה שהוא משיג שגם כל האור שהוא משיג אחרי 'צאת השמש בגבורתו', זה עדיין איננו השגה שלימה, זה האמונה שבמדרגת האור דלעת"ל.

וכאן מונח א"כ העומק של מדרגת ה'בעל דתיקון', אור שלם של מדרגת האמונה.

ב-ע בעל כלכליפדיה עבודת השם -
מספר שיעור בקול הלשון 39045529

משפיע - ובלילה ששולטת הנקיבה זה בבחינת לבנה המקבלת - וזהו ה'אמונתך בלילות', אמונה לקבל, כדוגמת מה שהוזכר 'מאמין בחי העולמים וזורע', כלומר, הוא מאמין בחי העולמים שהוא יקבל את הצמיחה לאחר מכן, ומכח כך הוא זורע, אבל בעומק האמונה שתתגלה לעת"ל במדרגת האור, זה לא אמונה במקום של חסר שהוא מאמין שהוא יקבל את כל שפעו כראוי להשלמת החסר, אלא זה באופן שיש בידו את הכל והוא מאמין שגם במה שיש בידו, הוא לא משיג את פנימיותו, זהו האמונה שבמדרגת האור דלעתיד לבוא.

ובזה תתבאר נקודה נוספת - הרי לכאן' עיקר האמונה היא במדרגה של נקיבה שבמקום החסר יש אמונה לקבל ולהתמלא, ואיך זה מסתדר עם מה שבעל הוא בגימטריא אמונה, - ישנה הבחנה פשוטה שבעל זה בגימטריא אמונה כיון שהבעל משפיע אמונה ל-נקיבה - וזה אמת - ומצד כך מה ש'אדם רוצה בקב שלו' זהו הקב שבמילה נקיבה ששורשה הוא נקב נ' - קב, אבל בעומק יותר מה שבעל הוא בגימטריא אמונה זה לא אמונה בכדי לקבל את השפע, אלא הפוך - כל השפע שנמצא בתוכו הוא איננו מקבל אותו אלא הוא נמצא אצלו בבחינת 'נותן', והרי שכל השפע שהוא משיג והוא כבר נמצא - ע"ז גופא חלה בעומק מציאות האמונה.

**גילוי הבקיעה של תפיסת 'מקבל'
אצל הנעלב שמכח כך משיג את
החמה בלי הנרתיק שהוא 'מקבל'
והוא עדיין מאמין שאי"ז השגה
שלימה**

וכשהאור הזה הוא אור שלם, זה האור של האמונה דלעת"ל שזוהי מדרגת בעל דלעת"ל, וזוהי המדרגה של 'הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו', כלומר, מי שהוא עלוב שמתגלה אצלו היפוך סדר האותיות של בעל, והיינו משום שכשהוא נעלב הוא יוצא ממדרגת בעל כפשוטו שהוא איננו

מדור מחשבה

בלבביפדיה מחשבה

בעל

אוצר האותיות

משלי פ"א פי"ט בעל

אוצר האותיות

פרקי אבות פ"א מ"ח בעל הבית

סוגיות במחשבה

בעל

בלביפדיה מחשבה בעל

לשון 'מישור'

במפרשי התורה הובא בכמה מקומות ביאור שלישי למילת 'בעל'. כתיב (שמואל ב' ו ב) 'ויקם וילך דוד וכל העם אשר אתו מבעלי יהודה'. וברש"י (שם) - "היא קרית יערים, כמו שנאמר ביהושע (טו ט) 'ותאר הגבול ועלה בעלה היא קרית יערים'. וכן בדברי הימים (א' יג ו) 'ויעל דוד וכל ישראל בעלתה היא קרית יערים', ו'בעל' לשון מישור".

וכן פירש את הכתוב (מלכים ב' ד מב) 'ואיש בא מבעל שלשה' - "שם מדינה ויונתן תרגם מארעא דרומא, בעל לשון מישור". וכן פירש בכתוב (שיר השירים ח יא) 'כרם היה לשלמה בבעל המון' - "בעל לשון מישור". וכן כתב החזקוני על התורה (במדבר כא כח) בביאור הכתוב 'בעלי במות ארנן' - "לשון מישור כמו מבעלי יהודה". וכן פירש הרד"ק (יהושע יא יז) על הכתוב 'בעל גד' - "מישור גד".

נמצא לדבריהם שמשמעות מילת 'בעל' היא 'מישור'. ובפשטות הכוונה בדבריהם, שמאחר שהבעל הוא למעלה והיא למטה, הוא נחשב 'עולם העליון' ביחס לעולם התחתון, וכל עולם עליון נקרא 'ישר' ביחס לתחתון, ובזה העליון נקרא 'בעל', והתחתון נקרא 'נקבה'.

שלשת הלשונות נכונים מנקודת מבטם

היחס שבין העליון לתחתון, ובין הזכר לנקבה, ובין איש לאשה, הוא שלשה תפיסות שונות. שהרי 'כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו זכר ונקבה בראם' (בבא בתרא עד:). ניתן לפרש את היחס הזה בכל אופן כפי נקודת המבט, משום שכאשר מביטים על הבעל מצד הנקבה, אזי לשון 'בעל' הוא לשון 'בא על',

לשון בועל ובעולה בא-על

שורש בעל ביחס של איש ואשה נמצא בתורה לראשונה במעשה לקיחת שרה לבית אבימלך, ככתוב (בראשית כ ג) 'ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על האשה אשר לקחת והוא בעלת בעל'. בפשטות לשון 'בעלת בעל', הוא כינוי ל'אשת איש', ומאחר שגם בני נח מוזהרים על אשת איש, הזהיר הקב"ה את אבימלך שלא יקרב אל שרה. לשון 'בעלת בעל' מורכב משני חלקים, האשה עצמה היא 'בעולה', ובועלה נקרא 'בעל'. ומאחר שהאיש עושה באשה מעשה בעילה על כן האשה נקראת 'בעולה' והאיש נקרא 'בועל'. בנוסף, במילה זו רמוז גם מעשה הבעילה, 'בא-על', וזה משום שהיא למטה והוא מלמעלה, ולכך הוא נקרא 'בעל', וזה הוא פשוטו של מקרא.

לשון 'מעלה ולא מוריד'

בגמרא (כתובות סא.) דרשו את הכתוב 'והיא בעולת בעל', 'בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל', כלומר שכאשר הבעל עשיר יכולה האשה לשכור מינקת כדי להיניק את בנה כדרך העשירים, על אף שהיא בת עניים. וגם אם היא בת עשירים והוא עני, עדיין היא יכולה לשכור, משום שהיא עולה עמו לעשירותו, ואינה יורדת עמו מפני עניותו. לשון 'עולה עמו ואינה יורדת עמו', היא משמעות נוספת למילת 'בעל', שכאשר הבעל משתעבד לאשתו, הרי הוא 'מעלה' אותה למדרגתו, ואם הוא מתעלה אזי היא מתעלה כנגדו, אולם כאשר הוא יורד היא אינה יורדת עמו. ונמצא אם כן שמשמעות 'בעל' היא שיש ביכולתו להעלות אף את האשה למדרגתו.

הזכרנו בשורשיהן, הן מלשון נביעה, 'מבוע', כמעין הנובע. הזכר מחמת כוח ההולדה שבו, ומחמת פעולת הבעילה, נעשה מעין הנובע לאשתו, וזה שורש למילת 'בעל', שהוא נובע אליה והוא עילתה, והוולד הנולד מכך הוא 'עלול', מאחר שהוא תוצאת נביעתו.

קב חרובים ביחס לקב העליון

'בעל' בגימטרייה ק"ב, ואמרו בגמרא (כ"מ לח.) 'אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חברו', וה'קב שלו' הוא העצמיות שיש בו, והוא יסוד הנביעה שבאדם עצמו. וכמו שאמרו בגמרא (תענית כד:) 'כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני דיו בקב חרובים', כי ה'קב חרובים' הוא שורש נביעתו, והוא יסוד השתלשלות כל הבריאה בכח ההולדה שטבוע בה.

בתחילת הבריאה היה הקב"ה 'בורא עולמות ומחריבן', וכמו שאמרו במדרש (בר"ר ג ז) 'ויהי ערב' מכאן שהיה סדר זמנים קודם לכן, אמר רבי אבהו מלמד שהיה בורא עולמות ומחריבן, עד שברא את אלו, אמר דין הניין לי [-אלו נאותים לי], יתהון לא הניין לי, אמר רבי פנחס, טעמיה דרבי אבהו, 'וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד' (בראשית א לא) דין הניין לי, יתהון לא הניין לי, ע"כ. התבאר בדברי המדרש שמאחר שלא היו העולמות הראשונים ערבים על הבורא, לכן החריבם. אך משמע בנוסף, שהעולם שנברא לבסוף הוא עולם המורכב מחורבנם של העולמות שקדמו לו, וזהו 'קב חרובים' - החלק שנחרב שממנו נוצר העולם הקיים. זהו 'קב חרובים' שהוא נביעה ממה שכבר קיים ונמצא בו. מאידך ישנו 'קב' מצד עליון, שהוא נובע ויוצר דברים מחודשים, וזהו שורש 'עב', שהרי אותיות ע"ב הן צירוף שם הוי"ה במילוי יודיין [כזה יו"ד ה"י וי"ו ה"י, שהרי שם הוי"ה יש לו ד' מילויים כנודע, ע"ב, ס"ג, מ"ה, ב"ן, ויחדיו הם נקראים 'קב העליון'].

מאחר שבאופן זה העליון נמצא מעל התחתון. ביחס השני, הבעל מעלה את האשה למדרגתו, אזי לשון בעל היא מלשון 'מעלה' כי הוא מעלה אותה למדרגתו, אלא שכל זה נמצא באותו עולם. והיחס השלישי (מישור) הוא יחס של העולם העליון מנקודת מבט מעולם התחתון, מאחר שהעולם העליון נראה מישור ביחס לעולם התחתון. ואמנם כאשר העולם הזה נראה מקרוב, רואים שהוא בעל בליטות ושקיעות, ורק במבט מרוחק העולם העליון נראה מישור ביחס לעולם שתחתיו, וזו היא המשמעות השלישית למילת 'בעל'.

עליונותו של הבעל

במילת 'בעל' טמון השורש 'ב' על', ובפשטות הוא משום שהבעל הוא למעלה, או משום שהוא בתנועה כלפי מעלה. שהרי עליונותו של הבעל נובעת מאחת משלש אפשרויות, או מחמת שהוא נמצא מעל, או מחמת שהוא מעלה את אשתו למדרגתו, או מחמת ריחוקו שהוא נראה כמישור, ועליונות זו נעוצה בשורש המילה 'ב' על', דהיינו דבר שהוא מעל.

הבעל הוא עילת הנקבה והוולדות

ישנה משמעות נוספת למילה 'בעל', מלשון 'עלול ועילה', שהוא 'סיבה ומסובב'. כאשר העליון הוא סיבתו של התחתון, וקימו של התחתון הוא לצורך ולתועלת הסיבה, אזי העליון נקרא 'עילה' והתחתון נקרא 'עלול'. מטעם זה התינוק נקרא 'עולל', משום שכל חייו תלויים באימו, שהרי הוא אינו יכול להחיות את עצמו לבדו. בבריאת האשה נאמר (בראשית ב כב) 'ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה', דהיינו שהאשה נבראה מצלעו של האדם. 'צלע' הן אותיות 'צ' על', כי בבריאתה מונח היסוד שהצלע שמהאיש הוא הגורם את בריאת האשה, ובכך הוא 'עילה' כלפי האשה. הבעל מלבד היותו העילה של האשה, הוא גם העילה של הוולד העתיד להיוולד מהם. האותיות 'ב' וע' כפי שכבר

נישואין הם בניית חורבה מחרבות ירושלים

והתבאר אם כן שהוולד נוצר מהנביעה שבבעל, ואילו האשה היא צד הצלע שבבעל. הוולד מתייחס לצד 'היוצר' שבבעל, וזהו מצד בחינת הבעל שהוזכרה בראשונה, 'הוא למעלה והיא למטה'. בקב זה נוצרת הנביעה שבבעל, והיא היוצרת את הוולד. לעומת זאת, כלפי האשה הבעל הוא הבחינה השנייה, במה שהוא מעלה אותה - 'עולה עמו ואין יורדת עמו', וזהו קב העליון שבבעל. מעלתו של הבעל לאשה היא בבחינת 'כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים' (ברכות ו:), שהרי היא בחינת 'קב חרובים', שהיא נבראה מ'הצלע' ומ'העצם' שהן שתי שורשים קרובים. לעומת זאת הבעל נמצא למעלה, והוא מעלה את האשה למדרגתו, ובכך הוא 'בונה חורבה מחרבות ירושלים'.

ישנה בחינה נוספת בנישואין, נחית דרגא נסיב איתתא' (יבמות סג.), דהיינו שעל האיש לירד ממדרגתו כדי לשאת אשה, ולא ישא אשה במדרגתו. בבחינה זו הבעל יורד והאשה עולה כנגדו, וכמו שאמרו בגשמים (תענית כה:): 'אין לך טפח מלמעלה, שאין תהום יוצא לקראתו שלשה טפחים' - הבעל יורד והיא עולה כנגדו. ונמצא אם כן שישנם שני שורשים במילת 'בעל' - 'קב חרובים' שהוא הירידה של הבעל כלפיה, ואילו ה'מבוע' שהוא שורש ע"ב, שהוא שורש מציאות הבריא, בשם הוי"ה שבמילוי יודי"ן, שהוא הקב העולה. שני קבין אלו יחד הם בגמטריא 'ר"ד', כי הם מצטרפים יחד על ידי ירידתו של הבעל ועליית האשה אליו.

בעל שאינו עולה ויורד

הבחינה השלישית שבמילת 'בעל' דהיינו 'מישור', מתבארת במשמעות מילת 'בעל'. בנביאים מוזכר ה'בעל' ככינוי לעבודה זרה, ככתוב (שופטים ב יא ועוד) 'ויעשו בני ישראל

את הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים'. ורבים ממני העבודה זרה שבימיהם היו נקראים בשם 'בעל', 'במות בעל' (במדבר כב מא), 'בעל פעור' (שם כה ג), 'בעל צפון' (שם לג ז), 'בעל זבוב אלהי עקרון' (מלכים ב' א ב), ועוד.

בא אליהו בהר הכרמל לנביאי הבעל ואמר להם (מלכים א' יח כא) 'עד מתי אתם פסחים על שתי הסעיפים אם ה' האלהים לכו אחרינו ואם הבעל לכו אחרינו'. התבאר בדבריו שיש הקבלה בין יחס עובדי הבעל לבעל, לבין יחס עובדי ה' לה'. וכדי להסיר מלבם את הכפירה אחר הבעל, שינה אליהו סדרי בראשית. שהרי האש דרכה תמיד לעלות מלמטה למעלה, ואילו המים תמיד יורדים מלמעלה למטה, ואילו אצל אליהו האש ירדה מהשמיים - "ותפל אש ה'" (מלכים שם לח), והמים עלו מהתעלה - "ואת המים אשר בתעלה לחכה". וכיוון בזה להראות, שהנביעה הטמונה במילת 'בעל', שהוא המבוע שטמון בשורשו, שהוא מכוון כנגד הגשמים היורדים מלמעלה, החליפם אליהו באש שיורדת ואוכלת.

'שדה בעל' נקראת כן על שם שהיא ניזונת רק מהגשמים, ואינה צריכה השקיה נוספת. גשם נקרא בלשון חז"ל 'רביעה', כמוזכר במשנה בשביעית (פ"ט מ"ו), והוא מלשון 'רובע ונרבע', וזה באופן שהמים יורדים מלמעלה. וכאשר יורדת אש מהשמים, אזי היא אוכלת ומכלה, והיא הנקראת 'קב חרובים' מלשון חורבן. בניגוד למים שכשהם יורדים מהשמים על ידי הגשמים, שהם מפרים ומרבים את הארץ. וזה לשון 'בעל' כשהוא יורד מהשמים, והוא הבחינה הנקראת 'מישור' שבבעל.

העמדת נביאי הבעל על דרך מישור

ביאור הדברים הוא, שכאשר נביאי הבעל פסחו 'על שתי הסעיפים', הם יצרו לעצמם שתי דרכים - אפשרות ללכת אחרי ה' ואפשרות ללכת אחרי הבעל. אולם אליהו העמידם על

כששרה מגיעה לבית אבימלך, 'ליצני הדור' היו אומרים מאבימלך נתעברה שרה' (רש"י בראשית כה יט). ליצנותם של ליצני הדור, הייתה טמונה ב'צלע' שממנו נלקחה האשה, ששניהם משורש 'צ"ל'. זהו שורש 'בעל' שבו האשה היא למטה מהאיש. ולפי זה ליצנותם הייתה שלאחר ששרי נקראת 'שרה', אזי היא נעשתה ראויה לקבל 'בעל' שהוא במדרגת הנותן - מדרגת 'מבוע'. ולכן כשנלקחה לבית אבימלך, היה מקום לליצנותם, לומר שהיא נעשתה 'צלע' בבית אבימלך, וממנו נתעברה. לכן אמר לו הקב"ה לאבימלך, ששרה היא כבר 'בעולת בעל', יש בה את שורש צלע כבר בהיותה אשת אברהם. וזה הטעם שהשתמשה התורה בלשון זו כלפי שרה.

שם יעקב ביחס לשם ישראל

עיקר תולדותיו של אברהם הוא יצחק, ועיקר תולדותיו של יצחק הוא יעקב. גם ליעקב אבינו היו שתי שמות, 'יעקב' ו'ישראל', שם יעקב הוא מלשון 'עקב', הוא התחתון, המקבל מהעליון, לעומת זאת שם 'ישראל' הוא מלשון 'לי ראש', מלשון עליון.

והנה, נאמר בכתוב (ישעיה כט כב) 'לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם', דהיינו שאברהם אבינו נפדה בזכותו של יעקב, כמבואר בדברי הגמרא (סנהדרין יט:), ואמנם אברהם אבינו קדם ליעקב וכיצד אם כן נאמר בו שהוא פדה אותו. אלא התבאר בזה שיעקב על אף שהוא תחתון לאברהם שהרי הוא אחריו, אולם השפעתו של יעקב הייתה כלפי מעלה, ובכך הוא פדה לדורות שקדמו לו. ובהבנה הפשוטה פדייתו של יעקב, הייתה בהצלתו של אברהם מאור כשדים, וכדי שיוכל לצאת ממנו יעקב ניצל אברהם מהמיתה.

אולם בהתבוננות, עיקר מעלתו של אברהם נקנתה לו בזכות צאצאיו, וכמו שאמרו חז"ל (מס' שמחות פ"ח ה"א) אברהם לוקה ושותק,

דרך אחת - בדרך הנקראת 'מישור', בה אין אפשרות לסטות ימין או שמאל. 'אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים' (קהלת ז כט). שתי הסעיפים הם חשבונות רבים, האדם הישר הוא ההולך במישור, ככתוב (מלאכי ב ו) 'בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון'. נמצא אם כן שהעולם העליון הוא מדרגת מישור ביחס לעולם התחתון, וזו היא שלימות מדרגת הבעל.

ההליכה במישור היא בדרך האמונה, 'אמונה' בגימטריה 'קב', זהו ה'קב' שחוזר ומאיר חזרה באור האמונה. ה'קב העליון' של מישור הנמצא בעולם העליון.

השוואת הקשר שבין ישראל להקב"ה

שירתו של שלמה המלך בשיר השירים עוסקת בקשר שבין ישראל לקדוש ברוך הוא, וכולו בנוי על דרך משל בבעל ואשתו, כאשר הקב"ה הוא במשל הדוד והבעל, ואילו כנסת ישראל הם במשל הכלה והרעיה. הגדרה זו של היחס שבין כנסת ישראל וה' הוא דרך 'מישור', דהיינו, שכביכול הקב"ה הסכים להשוות את היחס בינו ובין כנסת ישראל. בלשון 'בעל' בהגדרות הראשונות, אזי היחס הוא, או שהבעל יורד אל האשה, או שהאשה עולה אל מעלת הבעל. לעומת זאת ההגדרה השלישית שמצאנו בדברי חז"ל, שהבעל הוא מדרגת 'מישור', אזי היחס הוא כשווה בשווה.

שרי במדרגת מישור ושרה במדרגת בעולה

הראשונה שהוזכר כלפיה לשון 'בעולת בעל' הייתה שרה אמנו. ובתחילה היא נקראה 'שרי', ורק לאחר מכן נשתנה שמה לשרה כידוע. 'שרי' אותיות 'ישר', ובאופן זה שרה אינה יכולה ללדת, היא עקרה, וזה משום שבמדרגת 'בעל' כשהיא במישור, אין מציאות של לידה, משום שחסר בה את מדרגת 'עלול ועילה', את הגדרת ה'מבוע'. לעומת זאת

'שרי' ו'ישראל'

ליעקב אבינו נקראו ג' שמות 'יעקב', 'ישראל', ו'ישורון' ככתוב (ישעיה מד ב) 'אל תירא עבדי יעקב וישורון בחרתי בו'. שם 'ישראל' הוא שם של שררה - 'ישר-אל'. שם זה יסודו הוא ב'שרי', משום שהוא בבחינת 'מישור' שבמדרגת בעל. מאחר ששם זה אינו ראוי להוליד כמבואר, לכן רק בהגיע יעקב לארץ ישראל שינה המלאך את שמו לישראל, כי שם חדל יעקב מלהעמיד את השבטים. כשיעקב נשא ד' נשים, אמרה לו רחל שאביה רמאי הוא, והשיב לה יעקב 'אחיו אני ברמאות' (ב"ב קנג). מאידך יעקב נקרא 'איש תם יושב אהלים' (בראשית כה כג) - דייקא תם כשהוא באהל. נמצא שיש ביעקב שתי בחינות. יש בחינה של 'יושר שבה הוא נקרא ישראל, מלשון 'יושר ושררה, ושם זה רומז לבחינת 'שרי', והוא ביחס למדרגת מישור שבבעל. לעומת זאת יש ביעקב בחינת 'עולה עמו ואין יורדת עמו', ובחינת 'בעולת בעל' שבה הבעל 'בא-על', והאישה תחתיו.

יעקב בחינת בעל - עולה ויורד

כשיוצא יעקב לבית לכן הוא רואה את חלום הסולם, ככתוב (שם כח יב) 'והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עולים וירדים בו'. העליה והירידה שהתגלתה לו, היא בחינת בעל עולה ובעל יורד, וזו תנועתו של יעקב במציאות זו, ובכך הוא נושא את ד' נשיו ומעמיד את בית ישראל. שם ישורון של יעקב רומז אמנם לשררה אך במדרגה תחתונה, שהרי יש מישור של 'ישר-אל' ויש מישור של 'ישר-ון', בחינה זו היא הנמכה של מדרגת המישור, אולם זו עדיין בחינת מישור אולם מלשון 'שורה'. לעומת זאת שם יעקב הוא שם העולה ויורד, ורק הוא הראוי להוליד.

לידת בנימין לאחר קריאת שם ישראל ואמנם בנימין נולד לאחר שנקרא יעקב בשם ישראל, שהרי הוא נולד לאחר כניסתו לארץ.

שנאמר (בראשית כב ב) 'קח נא את בנך את יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה', היה לו לומר, אתמול אמרת לי, 'כי ביצחק יקרא לך זרע' (שם כא יב), ושותק, שנאמר 'וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו וגו' (שם יט כז), ע"כ. ומוכח שעיקר מעלתו של אברהם הייתה בזכות זרעו. וכן נאמר בכתוב (שם כב יב) 'כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה', דהיינו שעיקר מעלתו הייתה בזכות הסתירה שהייתה לו כלפי עתיד זרעו.

יושר אינה בחינה המולידה

בחינת התום והיושר היא בחינה שאינה מולידה כמבואר, ולכן בתשובת ה' לאבימלך נאמר לו 'גם אנכי ידעתי כי בתם לבבך עשית זאת' (שם כו ו), וזו תשובת המשקל למה שנאמר קודם לכן בשרה 'והיא בעולת בעל' (שם פסוק ג). אבימלך סבר שהיא ראוייה להוליד ממנו, ולכן אמר לו ה' 'והיא בעולת בעל', דהיינו שאכן היא ראוייה להוליד אולם מבעל אחר, וכלפיך היא 'תום ויושר', בבחינת 'מישור' שבבעל, מאחר ואינה ראוייה לך.

על ידי העקב שביעקב היה בו 'בעל'

עיקר זרעו של אברהם הוא יעקב אבינו, ורק בו הוברר זרעו של אברהם מפסולת, וכפי שנאמר בו ש'הייתה מיטתו שלימה' (ויק"ר לו ה). ביעקב טמונים אותיות 'ק"ב', כי בו הוברר הקב שבגמטריא 'בעל', ובו נמצא ה'אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו', שהרי 'קב שלו' הוא העצמיות שיש בו עצמו, והוא יסוד הנביעה שבאדם עצמו. 'קב' זה שנגלה והוברר ביעקב, הוא ה'קב' שיצא מאברהם אבינו, והוא שורש הנביעה של ה'קב' שביעקב. יעקב מלשון 'עקב', כי הוא הנמצא למטה משלשת האבות, כי הוא האחרון. אולם על ידי העקב האדם עולה ומתעלה, ואם כן יעקב מגלה את בחינת העליה והירידה, את בחינות 'מעלה' ו'יורד' שבבחינת 'בעל', ולכן נקרא שמו יעקב.

כי הוא מקום עליית התפילות והקורבנות, והורדת השפע לעולם. במדרגה זו העליון שוכן על התחתון.

קיים בבית המקדש בחינה דקה של 'מישור' שבו הקב"ה שוכן בתוך בני ישראל, בהשתוות. 'בעל' במילוי האותיות בי"ת עי"ן למ"ד עם תשעת האותיות שבו הוא בגמטריא 'הכתר', דהיינו הבחינה הכי גבוהה בהשראת השכינה, ונמצא שזו הגדרת ההשתוות של השראת השכינה בישראל שבבית המקדש בבחינת 'מישור'. בבחינה זו השכינה לא רק נמצאת בישראל, אלא 'שורה', דהיינו שכלל חלקי הנמצאים שם נמצאים יחד בשווה, וזו עומק הגדרת הישרות המתגלה בחלקו של בנימין.

חלקו של יהודה בבית המקדש

אמרו בגמרא (יומא יב.) 'מה היה בחלקו של יהודה, הר הבית הלשכות והעזרות. ומה היה בחלקו של בנימין, אולם והיכל ובית קדשי הקדשים. ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין, ובה היה מזבח בנו'.

התבאר אם כן שחלקו של יהודה הוא המזבח ועבודת הקרבנות. עבודת הקרבנות שבבית המקדש היא העלאה של קרבן למעלה, ועל ידי כן המקריב מתרצה למטה. זו בחינה של סולם - 'עולה ויורד'. ולכן דייקא 'ירדה אש מהשמיים' על המזבח, כי בחינת האש שבו היא הירידה מלמעלה לקבל את קרבן התחתונים. השראת השכינה באופן זה היא גילוי של 'אב ובן'. ובעומק הוא גילוי של 'בעל ואשתו' בבחינת 'עולה ויורדת עמו'.

והנה כשאליהו בהר הכרמל רצה להראות את גילוי השכינה הוא הוריד אש מהשמיים, והגילוי בכך הוא שהרי האש טבעה לעלות, וכאשר היא יורדת, מוכח שיש מהלך של הורדה מלמעלה למטה. עיקר גילוי זה היה בבית המקדש במקום המזבח, שהרי אמרו על אש של המזבח שהייתה 'רבוצה כארי' [ובבית

אולם בלידתו אביו קרא לו בנימין ואימו קראה לו בן אוני. את בנימין ניתן להגדיר שהוא בבחינת 'לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת', וזה משום שאביו קרא לו 'בנימין' מלשון 'בן ימין' - 'ימין מקרבת', ואמו קראה לו 'בן אוני' שזו בחינת שמאל דוחה.

בבנימין נאמר (דברים לג יב) 'ידיד ה' ישכן לבטח עליו חפף עליו כל היום ובין כתפיו שכן', ושכינה שבין הכתפיים הייתה בבית המקדש שהיה בנוי בעיקרו בחלקו של בנימין. בית המקדש מציין את נקודת החיבור של העליונים והתחתונים. בנקודת חיבור זו ישנם שתי בחינות - מצד אחד העולם הזה הוא ה'עלול' של העולם העליון, והעליון הוא סיבתו של העולם התחתון המסובב ממנו. מאידך, הרי על הקב"ה נאמר (מלכים א' ח כז) 'הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך', וכיצד אם כן צמצם הקב"ה את שכינתו לבית המקדש, וכיצד הוא שוכן בין בדי הארון. אלא בהכרח יש לומר שישנן שתי בחינות בבית המקדש, ישנה הבחינה של עילה ועלול, סיבה ומסובב, ובבחינה זו בית המקדש הוא 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', שזו הגדרתו של יעקב אבינו על מקום המקדש דווקא. וזה משום שבית המקדש הוא נקודת החיבור של העולם התחתון עם העולם העליון, ובבחינת ירושלים של מטה שמכוונת כנגד ירושלים של מעלה (תענית ה.). מאידך ישנה תפיסה יותר עמוקה בבית המקדש, שהגדרתו היא 'ושכנתי בתוכם' (שמות כה ח), דהיינו 'עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל' (שבת כב:). 'שורה' מלשון 'ישר', דהיינו שהשכינה שורה בהשוואה יחד עם ישראל כביכול.

בית המקדש נחשב עולה ויורד ונחשב מישור

הדברים מבוארים על פי הגדרת 'בעל'. כשם שהבעל הוא מתפרש גם בבחינת 'עולה ויורד', וגם בבחינת 'מישור', גם בית המקדש יש בו בחינה של 'עולה ויורד', והוא בבחינת הסולם,

כששמעה על העקידה פרחה נשמתה.

אולם מתוך הדברים מבואר, ששרה עצמה היא חלק ממעשה העקידה. מקום העקידה היה כמפורש בהר המוריה - מקום המקדש. לעומת זאת שרה מתה בחברון ככתוב (בראשית כג ב) 'ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון'. נמצא אם כן שבבית המקדש היה שורשה של העקידה, אולם בחברון הייתה העקידה בפועל בשרה.

מערת המכפלה וקבורת אברהם ושרה

שרה נקברה במערת המכפלה. ונחלקו רב ושמואל בגמרא (עירובין נג.) מדוע נקראה המערה בשם 'המכפלה', חד אמר מפני שהיו בית ועליה על גביו, וחד אמר שהייתה חדר לפנים מחדר ונקראה 'מכפלה' מפני שכפולה בזוגות.

ביאור מחלוקתם על פי הנ"ל.

'חדר לפנים מחדר' היא מדרגת 'מישור', כבית קדשי הקדשים, ולכן הוצרך לפרש שהיא מפני שכפולה בזוגות. כמו כן אמרו בגמרא (ב"ב נח.) שרבי בנאה היה מציין את מערות הקבורה, וכשבא אצל מערת המכפלה שאל את אליהו הנביא מה עושה אברהם, והשיב לו 'גאני בכנפה דשרה וקא מעיינא ליה ברישיה'. דהיינו שהוא ישן בחיקה של שרה והיא מעיינת לו בראשו.

ביאור הדברים.

'שרי' היא מלשון 'ראש' - 'ישראל' - 'מישור', ולכן כל עוד שרצה אברהם להעמיד זרע, הייתה שרי צריכה להתחלף ב'שרה', כדי שיהיו בבחינת בעל ואשה - 'עולה עמו ואין יורדת עמו'. אולם לאחר מיתתם יכולה שרה לחזור למדרגת 'מישור', ולכן היא שוב בבחינת 'שרי'. ולכן דייקא אברהם שוכב לצידה, והיא מעיינת בראשו, דהיינו היא נמצאת במדרגת 'ראש' בהשתוות לאברהם. 'חברון' נקראת כן מפני שהיא מקום החיבור, אולם חיבורם אינו

השני ככלב] על גבי המזבח' (יומא כא:), דהיינו שהאש שטבעה לעלות, במזבח הייתה רבוצה.

חלקו של בנימין בקודש הקדשים

ומאידך חלק בית המקדש שנתגלה בחלקו של בנימין עיקרו היה בית קודש הקדשים, שם השראת השכינה הייתה בחינת 'חדר המיטות' כמבואר ביאוש שהטמינו אותו בחדר המיטות (מלכים ב' יא ב). ומבואר בחז"ל (ראה רש"י שם) שהטמינו אותו בעליית בית קודשי הקדשים.

חדר המיטות הוא 'חלקו של ידיד' (מנחות מג.). 'ידיד' הוא 'יד-יד' - ומתגלה בו שכל חלק שווה לשני. זו היא מדרגת 'בעל' במדרגת 'מישור', בו שני החלקים שווים. להבדיל מבחינת אב ובן, או בחינת בעל ואשה, מדרגת ידיד היא השתוות שני החלקים. ולכן בנימין שבית קודשי הקדשים היה בחלקו נקרא 'ידיד ה'.' וממילא מוכן מדוע בנימין נולד כשיעקב כבר נקרא ישראל, שהרי הוא מגלה את הקשר של 'מישור' שיש לישראל עם הקב"ה בבית קדשי הקדשים, וזו היא עבודת הפנים שבו. לעומת חלקו של יהודה שהוא בחלק הקרבנות - חלק עבודה שבחוץ, שבו הקשר הוא רק בבחינת 'בעל ואשה' ו'אב ובן', שבו יורדת ההשפעה של האש מלמעלה למטה. שורש קשר זה שבין הבעל לאשתו, טמון בשם 'שרי', שמשמעותו 'שררה' ו'מישור'.

מעשה העקידה של שרה שבחברון

אמרו חז"ל (פרקי דר"א פל"ב) שכשראה השטן שלא הצליח למנוע את העקידה, הלך אצל שרה ואמר לה שאברהם הקריב את יצחק, ומתוך שמועה זו פרחה נשמתה ומתה. וביאורן של דברים, מאחר שיצחק אבינו האיר את האור של חזרת הנשמה לשורש.

, לכן כשהוא מסר עצמו לעקידה, הוא נחשב כאילו הוא נקרב על גבי המזבח, ולא היה צריך למות בפועל. מה שאין כן בשרה, שכאשר האיר בה אורה של העקידה, אילולי היא הייתה מתה לא הייתה בה עקידה, ולכן

בבית המקדש לאחר חורבנו, הוא שנותר ממנו מקום התפילה, וכמו שאמרו חז"ל (שמו"ר ב ב) על הכותל המערבי ששכינה לא זזה משם.

גם בזה ניתן לפרש שיש שתי בחינות. יש בחינה של 'לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא בירושלים של מטה' (תענית ה.), דהיינו שמאחר שהתחתון חסר, אזי גם העליון אינו משפיע, וזו היא בחינת 'בעל' - 'עולה ויורד'. אולם ישנה בבית המקדש בחינה נוספת עליונה יותר, שהעליונים והתחתונים שווים בבחינת 'מישור' שכבית קודשי הקדשים, ובבחינה זו עדיין נותר קב החרובים אף לאחר חורבנו של הבית.

יעקב קרא לו 'בית'

אמרו חז"ל (מדרש תהלים פא ב) שאברהם אבינו קרא לבית המקדש הר, ויצחק קראו שדה, ויעקב קרא לו בית. ומבואר בזה, שבבחינת אברהם אבינו הר המוריה נקרא בשם 'הר' מאחר שבהר יש 'עליה וירידה', אך אין בו מישור. וכן יצחק קראו 'שדה', שהרי יש בשדה חרישה וזריעה, וצריך להעמיק המחרשה ג' טפחים וצריך לחרוש כמה פעמים כדי לזרוע. לעומת זאת ב'בית' צריך להעמיד יסודות, ולצורך העמדתם יש לחפור ולהעמיק. אך לאחר שהועמדו היסודות, דרך השימוש בבית היא בדרך מישור, והמגורים הם בצוותא. לעומת זאת יש בבית דרך השתמשות נוספת של 'הבית והעליה', דהיינו שצורת המגורים היא אינה בדרך שווה, יש עליון ויש תחתון. ואמרו במשנה (ב"מ פ"א א-ג) 'הבית והעליה של שנים שנפלו', וזה כאשר הם שניים אין להם קיום עתידי. ולכן אמרה התורה (בראשית לז ב) אלה תולדות יעקב יוסף, דהיינו המשכיותו של יעקב אבינו שהוא בחינת 'בית', שלאחר חורבנו נותרו ממנו רק יסודות הבית, והיסוד הוא יוסף כידוע.

כבעל ואשה זה מעל זה, אלא בהשתוות, שווים זה לזה, ישן לצידה של שרה.

שרה בבחינת בתו של אברהם

מאחר שהתבאר לעיל שמדרגת 'מישור' היא מדרגת 'הכתר', מעתה יובנו דברי הכתוב 'ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכתה' (בראשית שם), שאמרו חז"ל 'ש'לבכתה' נכתב בכ"ף קטנה, וכאילו נכתב 'ולבתה'. רוצה לומר כאילו היא בתו (ראה של"ה ח"י שרה אור תורה אות כד).

נמצא שאברהם בכה על לכת ממנו בחינת 'בתו', דהיינו שבמיתתה מת החלק של אב ובתו ביחס של בעל ואשתו, אך נותר החלק של 'מישור' שב'בעל', וכביכול 'שרה' מתה, אך 'שרי' לא מתה. וזה משום שהאות כ"ף הזעירא רומזת לבחינת 'הכתר', והוא בחינת 'מישור' שבבית המקדש. בחינה זו נשארה להצטרף לאברהם, ונמצאים עדיין בהארה ובייחוד, בבחינת חדר לפני מחדר במערת המכפלה.

ולכן אמרו חז"ל (סוטה לד:): 'שפירש כלב מעצת מרגלים והלך ונשתטח על קברי אבות', כי שם הוא מקום שעולות התפילות, כדוגמת בית המקדש הנקרא 'שער השמיים'. וזה משום שכשם שבית המקדש בבחינת השראת השכינה ומקום ההשתוות, כי בו ה'מעלה' ו'המטה' שוים, כן במערת המכפלה ה'מעלה' ו'המטה' משתווים. ולכן היא כפולה בזוגות, אך היא חדר לפני מחדר.

כותל המערבי הוא שארית המקום תפילה שבבית המקדש

בחורבן בית המקדש התגלה שה'קב חרובין' דהיינו השארית שנותרה על ידי החורבן, ממנו עדיין לא זזה שכינה. שהרי מבואר במדרש (בר"ר סה כג) 'שהראה לו הקדוש ברוך הוא בית המקדש בנוי וחרב ובנוי', והראייה שראה יעקב באותו המחזה הוא, שיש גם 'קב חרובים' בזמן חורבן בית המקדש, והרי 'אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבין של חבירו'. ה'קב חרובין' שיש

נעשה רק בחלק של ה'וזה שער השמיים', אך בחלק של 'בית אלהים' הרי הוא עדיין קיים, ולא נחרב. והחורבן המתגלה בו הוא במה ש'אמר הקב"ה לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה' (תענית ה.). ואמנם שמו הוא 'בית מקדש של מעלה', אולם במהותו הוא בית מקדש של 'בית', שהוא מקום ההשתוות.

כיצד יעקב קרא להר 'בית'

יעקב אבינו קרא לו 'בית', על אף שבזמן שהוא ישן במקום ההוא היה לפניו רק הר או שדה, ואף על פי כן הוא נקרא בפי יעקב 'בית' מאחר שהוא מכוון כנגד האות ב"ת שב'בעל'. האות ב"ת רומזת ל'בית אלהים', מאחר שהוא גילה את הגילוי המיוחד של מקום ההשתוות. וישנו הבדל בין הבחינות הללו, שאם בית המקדש הוא מקום 'בעל' שעולה ויורד, אזי הגילוי של ההשפעה שלו היא רק בהתעוררות דלתתא, דהיינו רק כאשר יתעורר האדם התחתון להתקשר עם מקורו העליון, אזי תתקרב נפשו להידבק בו. אך אם אינו מתעורר לכך, לא יהיה קשר כלל.

לעומת זאת בבחינת בית המקדש שהוא 'בית', אזי גם אם האדם לא מעורר את עצמו לקשר זה, והוא רק לן במקום, יתכן שירגיש את מציאות ההשתוות השורה במקום ההוא. יעקב אבינו ביקש לחזור אחר שהתפלל, ואמר הקב"ה צדיק זה הגיע לבית מלוני ויפטר בלא לינה, מיד 'וילן שם כי בא השמש', השקיע לו הקב"ה חמה שלא בעונתה (ראה סנהדרין צה:). דהיינו שכל גילוי של יעקב אבינו נעשה שלא בכוונתו, ולא נעשתה לכך התעוררות מצדו, ואף על פי כן, מאחר שהוא מקום ההשתוות, ראויה הייתה תגלית זו להתגלות לו, שהרי בבחינה זו המטה והמעלה שווים.

שורש 'בלע' דקלקול שבבלעם

והנה, 'בעל' אותיות 'בלע', וכבר התבאר

בית המקדש הוא גם בית ה' וגם שער השמים

לעומת זאת כשיעקב אבינו קרא ל'מקום ההוא בית אל' (בראשית כח יט), כאשר שהוא גילה ש'אין זה כי אם בית אלהים' (שם פסוק יז), הרי באותה המידה נאמר שם 'וזה שער השמים', וכוונתו שזהו מקום קיבול התפילות. ובהכרח יש בדבריו אלו שתי משמעויות עמוקות לתוכן בית המקדש.

מצד אחד הבחינה העולה ויורדת שנמצאת במקום ההוא, בהיותו מקום קבלת התפילות והורדת השפע, ובבחינה זו בית המקדש הוא 'בעל' שבבחינת 'עולה ואינה יורדת עמו'. מאידך יעקב חידש יסוד נוסף בבית המקדש, שהוא מקום 'בית' שלא באופן של 'בית ועליה על גביו', אלא מקום של מגורים שווים. בבחינה הזו הבית הוא 'בית אלהים', ובכך הבית הוא מקום ההשתוות בקשר של ישראל עם הקב"ה, ומקום זה ראוי לשם 'ישראל', משום שבו נמצאת בחינת 'מישור' שבבעל.

והנה, אחד מחלקי המשכן הוא הברית התיכון שנאמר בו (שמות כו כח) 'והברית התיכון בתוך הקרשים מברית מן הקצה אל הקצה', ואמרו חז"ל (בר"ר צד ד) שמקורו של בריח זה הוא מיעקב אבינו, שאם לא כן מהיכן מצאו אותו באותה שעה במדבר, 'אלא מלמד שהיו מוצנעין עמהם מימות יעקב אבינו'. נמצא אם כן שיעקב אבינו הוא החלק המשווה את בחינת מישור במקדש.

מהותו של מקדש של מעלה

כשם שהיה בית המקדש בנוי למטה, כן יש למעלה בית מקדש. מהותו של בית המקדש של מעלה הוא לחבר את ישראל לאביהם שבשמיים בבחינת מישור. לעתיד לבוא עתיד לרדת בית המקדש כשהוא בנוי ומשוכלל מהשמיים (ראה רש"י סוכה מא. ד"ה אי נמי). נמצא אם כן שהחורבן של בית המקדש של מטה

בלעם בירך את ישראל שהם בלועים במקום

כאשר הקב"ה הפך את עצת בלעם, הוא הפך אותה במדרגה הנוספת - בבעל של 'מישור', שבו נמצאת מדרגת ההשתוות, ובכך נעשו ישראל 'בלועים' בחיקו של הקב"ה, בבחינת 'כסה את עין', ולא היה יכול בלעם לנתק את הקשר שביניהם. כשנהפכה קללתו של בלעם לברכה, בלעם אמר 'תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמוהו' (במדבר כג י), וביארו חז"ל (ע"ז כה). שנתאוה למות במיתתם של האבות אברהם יצחק ויעקב שנקראו 'ישרים'. ועיקר שורש 'ישר' נאמר ביעקב אבינו, שהרי נקרא 'ישראל'. בברכה זו התגלה היושר שביעקב, שנובע כמבואר מ'שרי' אשת אברהם, שאברהם היה טפל לה בנביאות.

בקשת בלעם למות כמיתת האבות

בתחילה ביקש בלעם לקלל את ישראל ב'במות בעל', שהיא מדרגת 'עולה עמו ואין יורדת עמו' כמבואר, אולם כשאין מחשבתו יוצאת לפועל, וה' הופך את מחשבתו הרעה לטובה, אזי הוא מביע את רצונו למות מות ישרים. בפשטות בלעם בשעה ההיא יצא ממדרגת 'במות בעל', והלך למדרגת 'יושר'. אולם לפי מה שהתבאר, שבשורש 'בעל' יש משמעות גם של 'מישור', אזי בלעם בהפיכת הקללה לברכה התהפכה גם בחינת ה'בלוע' שבו, למין 'בעל' אחר - בעל שבמדרגת 'מישור', ולכן הוא מבקש 'מות ישרים', כי הוא רוצה ששמו 'בלעם' שבבחינת 'בעל', יתהפך לבעל של 'מישור'.

עוד מבקש - 'ותהי אחריתי כמוהו' - כיעקב. שהרי יעקב אבינו מצד אחד היה 'עקב', ומאידך היה 'ישראל' - 'לי-ראש'. כלומר כל קומת ישראל מהראש עד העקב טמונים בשורשו של יעקב אבינו. צד העקב עלול להתפרש כצד קלקול, כ'קב חרובים' כחורבן, אולם מאחר שנקרא גם ישראל, מתגלה שהעקב הוא

לעיל (בשורש ב-ל) ששורש 'בלע' בצד הקלקול הוא שורש של אכזריות, שהרי מלכי האומות נקראו בשורש זה. המלך הראשון של מלכי אדום נקרא 'בלע בן בעור' (בראשית לו לב), והשביעי היה 'בעל חנן בן עכבור'. מילת 'חנן' ששמו הוי מלשון 'חנון' אולם זו היא חנינה דקליפה, והוא שורש האכזריות.

כמו כן היה זה 'בלעם בן בעור' שביקש לקלל את ישראל בבחינת 'בלע-עם', ששורשו ב'בלע בן בעור' וכמבואר בדברי רבותינו שהיה גלגול שלו. בבלעם נאמר (במדבר כב מא) 'ויעלהו במות בעל וירא משם קצה העם'. עומק שם המקום הנקרא 'במות בעל' הוא שורש ההתנגדות של בלעם לישראל.

ביאור הדברים.

כשישראל יצאו ממצרים הם היו בבחינת 'עובר במעי אמו', שהרי נאמר (דברים ד לד) 'לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי', ומבואר שישראל היו בלועים בתוך מצרים והקב"ה הוציא אותם מתוכם. לאחר לידתו התינוק נקרא 'עולל' כמבואר, אולם קודם לידתו הוא 'בלוע' במעי אמו.

בלעם ביקש לקלקל ביחס שממעלה למטה

בלעם הגיע לקלל את ישראל בעקבות בקשת בלק. נוסח הבקשה הייתה בלשון - 'הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ', המילים 'כסה את עין' בגמטריא 'בעל' במילוי, [שהרי כסה את עין בגי' תרט"ז, ובעל במילוי הוא בי"ת עי"ן למ"ד שאף הוא תרט"ז]. כשבלעם ביקש לקלל את ישראל במדרגת 'בעל', הוא מבקש לפגום במציאות שיש מעלה ויש מטה, ולכן הוא ביקש לקללם מ'במות בעל', שהרי הבמה היא המקום הגבוה, והבעל רומז על הקשר של בעל שבבחינת 'עולה עמו ואין יורדת עמו', שבו ההשפעה היא בדרך של מלמעלה למטה.

המתנגד כלל מהאחד אל השני. מציאות זו נחשבת כאילו האחד בלוע בתוך השני. מדרגה זו נחשבת מדרגת 'מישור', מאחר שאין בה שום כח המתנגד לכח שכנגדו. זו היא המדרגה העליונה שב'בעל'.

פרסום מדרגת מישור במעשה אליהו בהר הכרמל

והנה כאשר אליהו בהר הכרמל הציב את מדרגת 'בעל' דקלקול לעומת 'בעל' דתיקון, אזי 'ותפל אש ה' ותאכל' (מלכים א' יח לח), דהיינו האש אוכלת את הכל. אכילת האש היא בליעה דתיקון, שהרי הדבר הנאכל נבלע בתוכו, ובלוע בתוכו זו מדרגת בעל דתיקון. במציאות רגילה, האוכל דבר אמנם צריך אחר מכן להוציאו מגופו, אולם באכילה דתיקון הכל נבלע. וכמו שאמרו חז"ל (יומא עה:) על אכילת המן שנאמר עליו 'לחם אבירים' (תהלים עח כה), משום שהוא לחם הנבלע באיברים.

על הקב"ה נאמר (ישעיה נד ה) 'כי בעליך עשיך ה' צבאות שמו', וכביכול הוא נחשב 'בעל' לישראל. וכוונת הדברים היא שכביכול ישראל בלועים בתוכו, במדרגת 'חדר לפנים מחדר', ובכך הוא נחשב 'בעל' לישראל. וזה בבחינת 'מישור', שזו התפשטות בלי גבול, והארה שלימה, שהרי אין בה מניעה של 'עולה ויורדת'. זהו המבוע המתפשט, בקשר של ישראל עם הקב"ה, שהם כלולים לגמרי - בו יתברך שמו.

- 'והברית התיכון בתוך הקרשים מברית מן הקצה אל הקצה', ובכך גם הקצה האחרון הוא בבחינת יושר. כשבלעם מבקש על ה'אחרית' - 'ותהי אחריתי כמוהו' הוא מבקש שגם הקצה התחתון שבבחינת 'בעל' שבו יהיה בבחינת יושר.

אין פתחיהן מכוונים

אמרו חז"ל (סנהדרין קה:) שכל ברכותיו של בלעם לבסוף נהפכו לקללה, חוץ מהכתוב (במדבר כד ה) 'מה טובו אהליך יעקב משכנתך ישראל'. טעם מעלת כתוב זה התפרש בחז"ל (ב"ב ס.) ש'ראה שאין פתחי אהליהם מכוונים זה לזה'. שורש המעלה במה שאין הפתח מכוון כנגד פתחו של חברו הוא במה שאינו מטיל עליו עין רעה, והמעלה שמצאו חז"ל בכך הוא שיש להימנע מהיזק ראייה.

שורש 'בלע' בתיקון הוא שדבר הבלוע בחברו אין לו פתח, והוא בחינת 'כסה את עין'. בעל שבבחינת 'עולה עמו ואין יורדת עמו', הוא ה'בעל' המוליד כפי שהתבאר, מאידך בעל בבחינת יושר אינו מוליד. מציאות של לידה נוצרת על ידי 'פתחיהם מכוונים זה כנגד זה', ומתוך כך נוצר הוולד שהוא ה'עולל' הנוצר על ידי 'העילה'. בשורש זה בא אברהם 'לספוד לשרה ולבכתה', מלשון 'ולבכתה' שהרי הכ"ף היא זעירא, וזה משום שהמציאות של שרה במדרגת 'בעל' ש'עולה ויורד', ובכך יכולה להיות מציאות של אב ובן ובת.

במישור אין כח מתנגד

לעומת זאת כשראה בלעם שאין פתחיהן מכוונים זה כנגד זה, הוא גילה מציאות של קשר שאין בו פתח יציאה, שאין בו מציאות של שתי דרגות, אלא הכל במדרגה אחת. וביאור הדברים הוא, שכאשר ישנם שתי חדרים, ואין פתח מכוון מאחד לשני, אזי אין אפשרות לעבור מחדר אחד לשני. כלומר מציאות של 'אין פתחיהם מכוונים', היא מציאות שאין כח

ב-ע בעל בלבכיפדיה מחשבה
מספר שיעור בקול הלשון 34268462

אוצר האותיות משלי פ"א פי"ט בעל

שורש המושג 'בעל'

משלי פרק א' פסוק י"ט, "כִּן אֲרוּחוֹת כָּל בָּצֵעַ
בָּצֵעַ אֶת נַפְשׁוֹ בְּעָלָיו יִקָּח". זהו דרכם של בוצע
בצע שנוטלים את נפש בעליהם*.

המקום הראשון בו נאמר בתורה במפורש
הלשון 'בעל' הינו במלחמת הארבעת המלכים
לאחר שלוט נשבה. שם נאמר (בראשית יד יג) "וַיָּבֹא
הַפְּלִיט וַיֵּגֶד לְאַבְרָם הָעֶבְרִי וְהוּא שָׁכֵן בְּאַלְנֵי
מִמְרָא הָאֱמֹרִי אַחִי אֲשָׁכַל וְאַחִי עֲנֵר וְהֵם בְּעָלֵי
בְרִית אַבְרָם". ומפרש רש"י על המילים "בעלי
ברית אברם" - 'שכרתו עמו ברית. דבר אחר,
שהשיאו לו עצה על המילה'.

ברור ששני הפירושים הללו שורשם אחד.
העצה על המילה היא מקום הברית. כמובן
שאינ הכוונה לברית המילה אלא לברית ושלוש
ביניהם, אך השורש הוא אותה הבחנה של ברית.
זוהי גם משמעות המושג 'בעל' בהקשר של
איש ואשה, שנקרא כך מלשון 'בעל לאשתו',
והוא גם כן נובע מכוח מקום אות ברית קודש.

כדי להבין יותר, יש להתבונן בפסוקים שנאמרו
לאחר בריאת השמים והארץ והאדם. (בראשית ב
כג) שם נאמר "וַיִּקְרָא הָאָדָם שְׁמוֹת לְכָל הַבְּהֵמָה
וּלְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה וּלְאָדָם לֹא מָצָא
עֹזֵר כְּגֹדְדוֹ. וַיִּפֹּל ה' אֱלֹהִים תְּרִדְמָה עַל הָאָדָם
וַיִּישָׁן וַיִּקָּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו וַיִּסְגֵּר בָּשָׂר תַּחְתָּנָה.
וַיִּבֶן ה' אֱלֹהִים אֶת הַצִּלְעַת אֲשֶׁר לָקַח מִן הָאָדָם
לְאִשָּׁה וַיָּבֵאָהּ אֶל הָאָדָם. וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הִפְעַם
עֵצָם מַעֲצָמִי וּבָשָׂר מִבָּשָׂרִי לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי
מֵאִישׁ לָקַחָהּ זֹאת".

בלשון הפסוק נאמר "לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי
מֵאִישׁ לָקַחָהּ זֹאת". התרגום על המקום כותב:

"וַיֹּאמֶר אָדָם הִנֵּה זִמְנָא גִרְמָא מִגִּרְמִי וּבָשָׂרָא
מִבָּשָׂרִי, לְדָא יִתְקַרֵּי אִתְתָּא, אֲרִי מִבְּעֵלָה נְסִיבַת
דָּא". הרי שבעוד לשון הפסוק היא "מאיש",
התרגום מפרש "מבעלה". יונתן בן עוזיאל
מתרגם "איש" - "מגבר", מלשון גבר, אבל
אונקלוס מתרגם "הרי מבעלה נסיבה דא",
כלומר, לשון של "בעל".

נמצא אם כן שזו הפעם ראשונה בה מופיע
שורש המושג שנקרא "בעל", במה שנאמר
"לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה מֵאִישׁ לָקַחָהּ זֹאת". כל המושג
"בעל" מורה על הווית האשה מן האיש - "כי
מֵאִישׁ לָקַחָהּ זֹאת", כל מה שיש לה בא ממנו,
ולכך נקרא בעל.

שורש העזות מהנפילה

בהתהוות שורש כל היצירה הנקראת "בעל"
(אדם) נאמר: "וַיִּפֹּל ה' אֱלֹהִים תְּרִדְמָה עַל הָאָדָם
וַיִּישָׁן וַיִּקָּח אֶחָת מִצִּלְעֹתָיו". נפילה זו היא שורש
כל הנפילות כולן שישנן בעולם. וכפי שמובא
בחז"ל (פרקי דרבי אליעזר פי"ב, ובירושלמי נזיר פ"ז ה"ב),
שמקום יצירתו היה בהר המוריה במקום המזבח,
ושם הפיל עליו הקדוש ברוך הוא תרדמה, ויצר
את האשה. וזה השורש למה שלאחר מכן נאמר
אצל יעקב (בראשית כח יא) "וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם הַהוּא וַיִּלָּן
שָׁם כִּי בָא הַשֹּׁמֶשׁ". שם הראה לו הקדוש ברוך
הוא את הגלויות, "עין" הגלויות, של ה"בעל"
- כבשה בין שבעים אומות. וזהו מקום בית
המקדש שנקרא חדר המיטות, וממקום שינה זו,
משם נוצר המושג שנקרא "בעל", ומכאן נבראה
האשה, שנאמר בה "עֹזֵר כְּגֹדְדוֹ".

לפי זה יבואר הסוגיא של מלחמת ארבעת
המלכים כנגד החמישה, כמבואר בפסוק (שם יד

* עכ"פ לחד מאן דאמר (ב"ק קיט.), ואכמ"ל.

הוא "עז זר", כלומר, בשורש יצירת האשה קיים מציאות של גילוי עזות בעולם ותוקף נפילתה בבחינת כמש"כ 'מצח אשה זונה'.

שתי בחינות של יציאת האיש והאשה 'אורך' ו'עובי'

כפי שהוזכר, ישנם כמה פנים בלשון התורה למושג 'בעל', אחד מהם הוא לשון 'בעל ואישה', ויש גם 'בעל' מלשון 'בעלים' או 'בעל הבית'. כל "בעל" נקרא כן מחמת מציאות יחס של דבר תחתון לדבר עליון.

דהנה, ישנם שתי תפיסות להתייחס לכל שני דברים בבריא. אפשר לראותם כשווים בקומתם - "זה מול זה", ואפשר לראותם באופן של "זה על גבי זה". בלשון רבותינו זה נקרא "אורך" ו"עובי". "אורך" היינו עומדים זה תחת זה, "עובי" היינו עומדים זה ליד זה.

ביצירת אדם וחיה מצינו את שני אופנים הללו. הגמרא בכמה מקומות (עירובין יח. ועוד) מביאה שתי שיטות מהיכן היה מקור יצירת חיה. יש אומרים שמעיקרא נבראו דו-פרצופין והיא ננסרה ממנו, ויש אומרים שנבראה מהצלע, מן הצד. ההפרש ביניהם, שלמאן דאמר דו פרצופין, הרי שהיו בבחינת 'עובי' - זה לצד זה. אך למאן דאמר שנבראה מן הצלע, נמצא שמקומה היה במקום תחתון, ומצד כך היו בבחינת 'אורך' - 'עליון על גבי תחתון', האדם על גבי האשה.

כתיב "לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת". בחינה זו של האיש כ'בעל' אינו אלא אם צורת יצירתם היתה באופן של 'אורך', כאן האדם נקרא בעל במה שהוא מעליה וכל מה שיש לה בה ממנו. אך אם צורת יצירתם היתה באופן של 'עובי' - שניהם זה בצד זה, אין לו את ההגדרה של 'בעל'.

בחינה זו שבו האיש מלמעלה והאשה מלמטה, מצד הקלקול, הוא שורש הקללה של "וְאֵל אִישׁ תְּשׁוּקָתָהּ וְהוּא יִמְשָׁל בָּהּ". כלומר כעת שחטאו מתגלה בחינת עמידתם באופן שהיא מתחתיו והוא מעליה. אילו לא היה חטא, היה מתגלה

(א), שאותה המלחמה מתחילה "בִּימֵי אִמְרָפֶל מֶלֶךְ שֹׁנָעֵר", אמרפל הוא היה הראש וסיבת המלחמה.

אומר רש"י על אתר, על פי הגמרא בעירובין (נג.), אמרפל זהו נמרוד, שאמר לאברהם 'פול לתוך כבשן האש' - 'אמרפל' - 'אמר-פול'. הכוח לאמרפל לומר לאברהם 'פול', בא מאותה נפילה הראשונה - "וַיִּפֹּל תְּרִדְמָה עַל הָאָדָם". משם נבע כחו של אמרפל להפיל את אברהם לכבשן האש.

ובדקות יותר, 'נמרוד' נקרא כן מלשון 'דו-נמר'. נמרוד הוא זה שעליו נאמר 'הוא הָיָה גִבּוֹר צִיד לְפָנָיו ה', וכמו שמסיים הפסוק, 'עַל כֵּן יֵאָמֶר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צִיד לְפָנָיו ה'. והוא זה שהמריד את כל העולם כולו נגד הקדוש ברוך הוא. מרידה זו נובעת ממדת העזות, מדתו של הנמר - 'הוא עז כנמר' (אבות פ"ה מ"ב). ונמרוד היה 'דו נמר' כלומר, שני נמרים, הכפלה של אותה עזות.

שורש יצירת חיה שנבראה מהאדם כ'עזר כנגדו', טומן בחובו את הכח של 'ע' 'זר' - 'עזות זר'. זהו 'עזר כנגדו' בבחינת הקלקול. וקלקול זה של יצירת האשה, שורשו בנפילה של ה'ויפל ה' תרדמה, נפילה שהולידה את המצב של 'עזר כנגדו'. כאשר האשה 'כנגדו', ה'עזר' הופך להיות 'עזות זרה'.

להבנת הדברים יש להתבונן בלשון הגמרא (כתובות יח. ועוד) בדין מודה במקצת - "אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו". סיבה לדבר - כי הוא עשה לו טובה. על מנת שהאדם יעיז פניו צריך להיעשות עצמו כ'זר', רק כך הוא יכול להעיז פניו. אך כל זמן שהוא מצורף ומחובר למי שעשה לו טובה, לא יעיז פניו אליו. לכן ישנו את המושג 'עז-זר'. על מנת שיוכל להיות 'עז', חייב הוא להיות 'זר'. זהו אם כן הקלקול שנאמר 'עזר כנגדו' - 'עז-זר', שעל ידי הזרות יכולה להיות מציאות של עזות.

גילוי עזות זו בתוקפה הוא בנמרוד 'דו-נמר' - הכפלת מציאות העזות. מצד כך, הוא נקרא 'אמרפל', שאמר לאברהם 'פול לתוך כבשן האש'. ושורש עזות זו הוא מ"וִיפֹל ה' אֱלֹהִים תְּרִדְמָה" ומשם נבראה האשה, שהקלקול שלה

הפנים של העובי, זה בצד זה.

יתר על כן, בבחינה זו של ה'אורך' שבו האיש למעלה והאשה למטה, כדי להגיע למקום המפגש ביניהם האיש צריך לרדת ממדרגתו לעבר האשה, והאשה צריכה לעלות למעלה לעבר מקום האיש, וכענין שאמרו בגמרא (ב"מ נט.) "אשתך גוצא - גחין ולחש לה", כלומר, אם אשתך נמוכה, תתכופף ותלחש לה. וכן "נחות דרגא ונסיב איתתא", כלומר, תרד דרגה ותישא אישה. ועוד כמה וכמה לשונות בחז"ל שבנויים על אותו משקל של דבר, שהאשה נמצאת למטה והבעל נמצא למעלה, אבל הוא צריך לרדת ללמטה.

נמצא שעבודת האיש לרדת למטה ועבודת האשה לעלות למעלה. כענין זה דורשת הגמרא בכתובות (סא.) "והיא בעולת בעל" (בראשית כ ג) - 'בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל'. כלומר, האשה עולה עמו לדרגתו, ואינו יורדת עמו לדרגתו. כאשר דרגתו למעלה ממנה אזי עבודתה היא לעלות אליו. ומבחינת האיש עבודתו היא "נחות דרגא ונסיב איתתא", כי בעצם הוא צריך לרדת למטה.

כמובן, ששורש הדבר שהאיש צריך לרדת למטה, הוא מה'ויפל' ה' אלקים תרדמה על האדם, שבעצם בריאתו הוא כבר ירד למטה. לצורך בריאת האשה והמפגש איתה הוצרך האדם לירד וליפול מדרגתו. זה ה'ויפל' - הוא נפל למטה. מעיקרא היה אדם הראשון יחיד בעולם. והרי אות 'א' במילוי - 'א-ל-פ', ה'ל' ו'פ' זה הנפילה שנפרדו מהאחד - 'א', ועל ידי כן נעשה שניים. זהו שורש יצירת האשה.

אם כן בשורש יצירתם מעיקרא, כבר נעשה הדבר שהוצרך האיש לירד על מנת שיהיה לאשה קיום בעולם, ועצם ירידתו הוא הוא שורש יצירת האשה.

האופן הזה שהוא יורד אליה, זהו שורש כל הנפילות כולן שקיימים בעולם. כמו שנתבאר "ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם" שורש הנפילות כולן, ונתבאר ששורש הדבר הזה הוא שורש מה שהבעל יורד אליה.

בעומק, הדבר טמון בקללה שנתקללה האשה "ואל אישך תשוקתך והוא ימשל בך" - במשילות בה הוא גם יורד אליה. כל 'מושל' הוא מלשון ממשל ונמשל, ומלשון שלשלת. המשל משתלשל מהנמשל². על מנת שיהיה למושל משילות, הוא צריך לשלשל את עצמו ללמטה. על שם כן הוא נקרא "והוא ימשל בך", כלומר, משלשל את מציאותו למציאותה. מצד כך, הוא יורד ממדרגתו - מעילא לתתא.

עומק הגדרת הירידה מעילא לתתא, לשון הפסוק נאמר (קהלת ז כט) "אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבנות רבים". הנפילה של אדם הראשון, "ויפל ה' אלקים תרדמה על האדם", זוהי ההבחנה של המוחין בזמן שהאדם ישר. כאן נפלו ממדרגת המוחין, ממדרגת "אלהים עשה את האדם ישר", ו"המה בקשו חשבנות רבים". לכן מכאן נעשה השורש ל"האשה אשר נתתה עמדי הוא נתנה לי ואכל". היינו, שורש הדבר שהאשה יכולה לתת לו ולאכול, הוא מכוח הדבר שהאיש נפל מעיקרא בעצם יצירתו למדרגתה שלה.

בעל מלשון 'מישור'

בעל נקרא בלשון הפסוק בכמה מקומות בשם 'מישור', כגון בשיר השירים (ח יא) "כרם הנה לשלמה בבעל המון". מפרש רש"י על אתר 'בעל' לשון מישור כמו "מבעל גד בבקעת הלבנון" (יהושע יב ז). ועוד כהנה בעוד מקומות בתנ"ך.

אותו 'בעל' שממנו שורש כל החטא כולו, נפילת האדם ביצירת האשה, הוא הכרם בו חטא אדם הראשון באכילת פירותיו. אבל כשכרם זה

² זהו כל מהותו של ספר משלי. משל ונמשל, ב' פעמים 'של', מלשון שלשלת, הדבר משתלשל. כל משל הוא ההשתלשלות של הנמשל.

מתגלה לשלמה בבעל המון, שם מתגלה ה'בעל' לא מהבחינה של "וְהָמָּה בְּקִשׁוֹ חֲשֹׁבֹנוֹת רַבִּים" דקלקול, אלא מתגלה המהלך של אורח מישור - "אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל". זהו עומק הפסוק "כִּרְם הָיָה לְשִׁלְמָה בְּבַעַל הָמוֹן".

שתי בחינות אלו מתגלות בפרי הכרם - באשכול הענבים. מחד יש את הבחינה של 'איש אשכולות' - 'איש שהכל בו', ועל שם זה נקרא בעל בריתו של אברהם אבינו, כמאמר הפסוק (בראשית יד יג) "וְהוּא שָׁכַן בְּאֵלְנֵי מְמָרָא הָאֲמָרִי אָחִי אֲשָׁכַל וְאָחִי עֶנְרִי וְהֵם בְּעָלֵי בְרִית אֲבָרָם". זהו האשכול מצד התיקון. אבל מצד הקלקול, זהו האשכול המתגלה בלשון הפסוק (שם כז מה), "לָמָּה אֲשָׁכַל גַּם שְׁנֵיכֶם יוֹם אֶחָד". בחינת מיתה שבאה לעולם, שורש קלקולו בחטא אדם הראשון, שמחמת אכילתו נפלה עליו התרדמה והשינה, שהיא אחד משישים במיתה.

כתיב "לִזְאת יִקְרָא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לָקְחָה זֹאת", כמו שכותב התרגום, איש - 'בעל', משורש "ויפל ה' אלה-ים תרדמה על האדם". זהו הבעל דקדושה. מצד כך הבעל הזה נקרא "כִּרְם הָיָה לְשִׁלְמָה בְּבַעַל הָמוֹן", כרם שנתקן באורח מישור, ב'בעל המון'. כאן מתגלה אופן דתיקון שהבעל הזה הוא לא בעל באופן של "ימשול כך", "האישה אשר נתת עמדי", אלא בעל ב'אורח מישור'. ומשם קיבל אברהם עצה על המילה.

והנה, ידוע שחטא אדם הראשון במה ש'מושך בערלתו היה'. א"כ הוצרך אברהם לקבל עצה על המילה ולמול את הקלקול. לעצה זו יתכנו שתי פנים. אפשר לתת עצה מאותו מקום שיש ערלה, והעצה הוא להסירו. זה נקרא בעומק עצה על המילה מ'עץ' הדעת - 'עץ' מלשון עצה. מאידך יש עצה על המילה, שמי שנמצא במקום של מהול, הוא זה שנותן את העצה להסיר את הערלה, כי הוא רואה את מקום 'מלמעלה' - מעין הדוגמה של הרמח"ל במסילת ישרים בגן המבוכה, שמי שנמצא למעלה נותן עצה איך לצאת.

על פי זה "וְהֵם בְּעָלֵי בְרִית אֲבָרָם" מתגלה עצה מצד 'אשכול' ועצה מצד 'ענר'. העצה מהמקום של ענר היא 'ער נון', במדרגת הדג 'נונא' שהוא 'ער' ולא ישן. ועצה זו מתחברת ובאה כדי לתקן את עצתו של אשכול, שהוא אשכול דקלקול - 'בעל' דנפילה. ועל כך מסיים הפסוק "והם בעלי ברית אברהם", שני בעלים שיחד יוצרים את ברית אברהם, בתיקון ה'אשכול' על ידי ה'ענר'.

כשמתגלה האופן של הקלקול של התרדמה, אז יכול להתגלות האופן של יצירת האישה, שמכוח כך נעשה בעל. לפי זה "אָחִי אֲשָׁכַל וְאָחִי עֶנְרִי", הרי ש'ענר' הוא מלשון 'ער' 'נון'. אשכול זה היה שורש הקלקול שהפיל תרדמה על האדם, בחינת יין שמביא לידי שינה. ה'ענר' הוא זה שמגלה את ה'ער', וחוזר ומעורר את הדבר.

כל מציאות הקלקול שחלה, תחילתו נפילה. ונפילה זו מתגלה בתרדמה, שענינה הסתלקות המוחין. כאשר אדם שותה יין, דעתו אינו מיושבת עליו, והיא מביאתו לידי שינה.

זוהי בחינה אחת של 'בעל' במהלך דקלקול - "ויפל ה' תרדמה על האדם וישן", ובקללת חוה - "ואל אישך תשוקתך והוא ימשול כך".

המהלך השני של בעל, הוא האמור בפסוק "כִּרְם הָיָה לְשִׁלְמָה בְּבַעַל הָמוֹן". זה 'בעל' מלשון מישור - 'אורח מישור'. זוהי המדרגה של "אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל". מדרגה זו אינה בשעת שינתו אלא דוקא כשהוא ער.

כתיב "אָחִי אֲשָׁכַל וְאָחִי עֶנְרִי". אותו אשכול

מעלים יחד את מדרגת הבעל.

עבודה זרה מלשון בעל ושבעת המלכים שמתו

עבודה זרה יש לה כמה וכמה שמות. פעמים רבות הן בתורה והן בנ"ך ע"ז נקראת בשם 'בעל' - "במות בעל", "הבעלים והעשרות", וכו'.

ביאור הדבר.

כפי שנתבאר עד כה, ישנם שני שורשים לתפיסה שנקראת 'בעל' - בעל דקלוקול ובעל דתיקון. בעל דקלוקול הוא תולדת חטא אדם הראשון, ובעל דתיקון הוא אורח מישור.

ואיתא בגמרא (סנהדרין לח:): שאדם הראשון בחטאו, 'מין היה וכופר היה'. מעתה ברור, שב'ויפל ה' אלוקים תרדמה על האדם' - שהוא שורש השם 'בעל' ושורש החטא, א"כ היה טמון בשורשו ניצוץ עבודה זרה. אמנם זוהי רק הגדרה כללית, ועדין צריך לבאר איפה מונחת העבודה זרה בתפיסה שנקראת בעל.

ישנה עוד סוגיה של בעל. וזה כמבואר בפרשת מיתת שבעה מלכים. שבעה מלכים מלכו ומתו, והמלך השמיני מלך וחי. שם המלך השביעי הוא 'בעל חנן בן עכבור', והמלך השמיני הוא 'הדר'. וכפי שנאמר בפסוק "וימת בעל חנן בן עכבור וימלוך תחתיו הדר, ושם עירו פצו ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב". ומפרש רש"י - 'בת מי זהב', עשיר היה ואין זהב חשוב בעיניו לכלום.

המקום הראשון שנאמר בתורה לשון של "בעל" על עבודה זרה, הוא בספר שמות, כאשר בני ישראל יצאו ממצרים, וחנו לפני 'בעל צפון'. כהגדרה כללית היתה שם עבודה זרה הנקראת 'בעל'. אך בפרטות, ישנם שתי בחינות של עבודה זרה - האחת 'בעל צפון' והשניה 'בעל פעור'. פעם הראשונה שנאמר בתורה "בעל ביחס לעבודה זרה, הינה על 'בעל צפון'. ומובא במפרשים על אתר, שבעל צפון מורה על הזהב - "מצפון זהב יאתה" (איוב לז כב), ועל שם הזהב נקרא 'בעל צפון' והוא שורש לבעל הזהב.

בשתי בחינות נשתנה המלך השמיני משאר השבעה מלכים. הבחינה הראשונה היא בעצם הדבר ששאר המלכים מתו, מלבד המלך השמיני שלא נאמר בו מיתה. והבחינה הנוספת היא, שלכל השבעה מלכים לא הוזכר שהיה להם אשה ואם היתה הרי מתה עמם ולא היה לה קיום, מאידך במלך השמיני נזכר בהדיא שהיה לו אשה ונתקיימה עמו.

שורש הדבר במעלתו של המלך 'הדר', שהיה מואס בזהב וכדברי רש"י שאין הזהב חשוב בעיניו לכלום. לעינינו הרי שהיה מואס בעבודה זרה של 'בעל צפון'.

כל שבעת המלכים הראשונים היה שורשם מהבחינה של "האשה אשר נתת עמדי נתנה לי ואוכל", שמכוח זה חלה מיתה בעולם, ולכך גם בהם היתה מיתה. והיו הם ונשותיהם כלולים כאותה מיתה, ששורשם מחטא אדם הראשון שנאמר בו "ויפל ה' אלוקים תרדמה על האדם". לעומתם השורש של המלך השמיני, המלך הדר, הוא הפנים של התיקון במה שנתגלה בפנים דקלוקול בחטא אדם הראשון. לכך לא מצינו בו מיתה, שלא היתה בו את אותה הנפילה מכח החטא, וממילא היה לו קיום, גם לו וגם לאשתו, שלא נפל למדרגת אשתו.

ודייקא, המלך 'הדר' לקח את מלכותו מהמלך השביעי 'בעל חנן בן עכבור'. היינו, מחמת כך שהיה בבחינת 'בעל' דקלוקול, לכך מת, שהבעל דקלוקול הוא שורש המיתה, האשכול דקלוקול, ובמיתתו נסתלקה אותה מדרגה שנקראת 'בעל'. ובכך הוכשר קיומו של מלך 'הדר' שמלך תחתיו, ובו מתגלה צירוף האיש והאשה - לא מהפנים של הבעל שמת, שהוא הבעל דקלוקול, אלא מהפנים של הבעל דתיקון - בבחינת האורח מישור שיש לו קיום.

הבעל דקלוקול שורשו מהנפילה והתרדמה של אדם הראשון. כענין זה מצינו במעשה באליהו הנביא ונביאי הבעל (מלכים א' יח כב-כט), שהניחו עצים על גבי המזבח וקראו "הבעל עננו, הבעל עננו", ולאחר שאין קול ואין עונה, היתל

תואר 'בעל'. והתיקון הוא על ידי הנהגה זו של "הנעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים".

הטעם לכך שהנהגה זו היא תיקון שם תואר 'בעל', הינו מיסוד הדברים שנתבארו לעיל שכל מציאות הבעל היא באופן שהאיש למעלה והאשה למטה. והרי, כל 'מעליב' ו'נעלב' במהותם, מעמידים את עצמם באותו אופן שבו זה שמעליב עומד על גבי חברו ומעליבו, וזה שנעלב עומד תחת חברו ונעלב ממנו.

בתפיסה דידן, הרי שה'נעלב' מחזיק את ה'עולב' כאילו הוא בעליו, ולכך בכוחו להעליבו. וכיון שהוא בעליו ממילא הרי הנעלב מחזיק את עצמו כנחות מחבירו.

כאשר הנעלב מנסה להשיב לחבירו כגמולו, הרי שלמעשה מנסה הוא לקום מהמקום התחתון והשפל ולהיות במקום העליון מקביל ושוה לחבירו ויתר על כן מעליו, ולהחזיר לעצמו את התואר 'בעל' שניטל ממנו. וכביכול במקום שחבירו יהיה בעלים עליו, יהיה הוא בעלים לעצמו ושמא גם על חבירו.

אבל מי שמוכן לעמוד באותו מקום תחתון נחות כביכול של הנעלב, הוא הנקרא "נעלבים ואינם עולבים", ומעין מה שאמר המלאך להגר שפחת שרה "שובי והתעני תחת ידיה", היינו תשארי במדרגה התחתונה של הנשלט והנעלב. והיא הבחינה של האשה שנתקללה "והוא ימשול בך".

מציאות עמידת האדם במקום "נעלבים ואינם עולבים", מגלה את הסכמתו שיהיה משהו עומד על גביו בבחינת 'בעל'.

זהו אם כן מהות המדרגה של ה'נעלבים ואינם עולבים', שומעים חרפתם ואינם משיבים'. אולם עדיין יש להבין מדוע עליהם הכתוב אומר "ואהביו כצאת השמש בגבורתו", וכיצד הגיעו למדרגת 'כצאת השמש בגבורתו'.

בהם אליהו ואמר 'קראו בקול גדול, אולי ישן הוא ויקץ'. זהו מציאות שורש של הבעל ממקום האשכול, ועל הבעל הזה בעומק נאמר "וימת בעל חנן בן עכבור" - עכבר שגונב, שאכילה מעץ הדעת ביתה גניבה כעין עכבר שגונב ואוכל. היינו שבעל זה דקלקול - מת, והמלך הדר שמלך תחתיו, בו מתגלה תפיסת בעל דתיקון הנקרא 'אורח מישור'.

אברהם אבינו שורש הבעל דתיקון

'בעל' אותיות 'עלב'. ואיתא בגמרא (שבת פח:): "הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, עושים מאהבה ושמחים ביסורים, עליהם הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו". בחינה זו של 'כצאת השמש בגבורתו' תתגלה לעתיד לבוא שעתיד הקדוש ברוך הוא להוציא חמה מנרתיקה.

ושורש הדבר בברית אברהם אבינו, שמי נתן לו עצה על המילה הלה הם אחי אשכול ואחי ענר, שעליהם נאמר "והם בעלי ברית אברהם". כאשר הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה לאברהם זהו שורש הגילוי לעתיד שהקדוש ברוך הוא יוציא חמה מנרתיקה, ועל זה נאמר "הנעלבים ואינם עולבים" - ואוהביו כצאת השמש בגבורתו". וכאשר אברהם אבינו מל את עצמו, אז נתקן תפיסת הבעל.

הבעל הראשון בעולם היה אדם הראשון, והתבאר לעיל ש'מין היה וכופר היה'. וידוע שאברהם ושרה, הם שורש קומת התיקון של אדם הראשון, ותחילת קומת כנסת ישראל, ממילא הרי שבאו לתקן גם את השם-תואר שנקרא "בעל".

הבעל דתיקון שהוא מדרגת ה'אורח מישור' המתגלה בפסוק "כרם היה לשלמה בבעל המון", זהו תחילת תיקון הבעל שמתגלה באברהם אבינו, שהוא תחילת קומת ישראל - 'ישר - אל', 'אורח מישור' - מקום ישר.

בזה באו אשכול וענר ליתן לו עצה על המילה, ולענייננו נתנו לו עצה כיצד לתקן את השם

אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשה כלי

להבנת הדברים יש להעמיק במציאות של האיש והאשה, שכן ידוע שהאיש בבחינת אור והאישה בבחינת הכלי, וחיבורם יחד, הרי הוא בבחינת האור שניתן בכלי.

על בחינת היות האשה כלי אמרו חז"ל (סנהדרין כב:) 'אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשה כלי', שנאמר (ישעיה נד ה) "כי בועליך עושיך וגו'". שורש הדבר מתגלה בזה שיצירתה מן האדם, שם נאמר "זאת הפעם עצם מעצמי ובשר מבשרי לזאת יקרא אישה כי מאיש לוקחה זאת". כלומר, עיקר מהותה ככלי לקבלת הבעל, הינו כאשר כרתה עמו ברית במקום הבשר באות ברית קודש - 'בשר מבשרי', שם נעשית כלי, שממקום ברייתו שלו מאביו שם נחקק הברית בינו לבינה. מעתה ברור, שכל ברית בין איש לאישה, נובע מהיותו מהול, ממקום הברית ומשם נכרת הברית בינו לבינה. ומי שחס ושלום מושך בערלתו, אזי גם הצירוף בינו לבין אשתו, אינו מגיע ממקום של ברית, וממילא חסר מדריגת ברית ביניהם.

מטעם זה, כל מהלך הווית ופירוק הנישואין בכנסת ישראל, נעשה על ידי חלות דין - דין קידושין ודין גירושין. זאת מחמת שהנישואין אינם צירוף של שנים גרידא, אלא בצירוף יחד מתהווה קיום של ברית ומהות מצורפת של שניהם יחד, הנובעת מכך שכריתת הברית של האשה עם האיש יסודה באות ברית קודש.

לעומת זאת אצל אומות העולם, מתקיים קשר ביניהם במה שמיחדה לעצמו וכשמואס בה משלחה מביתו. היינו, שלמרות שגם אצל הגויים ישנו דין של אשת איש והוא אחד משבע מצות בני נח שחייבים עליהם מיתה, מכל מקום אין שם חלות דין אישות ביניהם, וממילא אין גם דין קידושין ולא דין גירושין. וזאת מחמת שהצירוף ביניהם הינו צירוף בין שני זרים גרידא, ואין בו מהות של ברית, מאחר שאינם נימולים ואין שורש לכריתת ברית בין האישה לאיש.

לפי זה ברור, שמה שנאמר "אין האישה

כורתת ברית אלא למי שעשה כלי", הוא מדין "זאת הפעם בשר מבשרי". שם הוא הופך אותה למציאות של כלי בכריתת בתולים, ובזאת נכרת ברית ביניהם מצד האות ברית קודש שלו.

שתי בחינות "בשר מבשרי" כנגד "עצם מעצמי"

אמנם, גם בבחינה זו ישנם שתי בחינות. יש את בחינת ה"בשר מבשרי" - חיבור הבשר ממקום האות ברית קודש, שם אין קיום לברית של ה"עצם מעצמי" והוא נופל לברית הבשר של "בשר מבשרי".

ומאידך, יש בחינה של "עצם מעצמי" מצד העליון שבו, שהוא "עיניך לנוכח יביטו" (משלי ד כה), שבו האדם עוצם את עניו ואינו מביט לצדדים אלא עיניו 'לנוכח יביטו', היינו אורח מישור, היפך מה שנאמר (בראשית ג ו) "ותרא האישה כי טוב העץ למאכל" וגו'. שם הראייה לא נעשתה באורח מישור, אלא בעקלתון ובראייה לצדדים בבחינת "ולא תתורו אחרי עיניכם" (במדבר טו לט).

כשמתגלה המהלך העליון של 'בעל' בתפיסה העליונה, אז הבעל דבק במקום ההתקשרות לא ב"בשר מבשרי" אלא ב"עצם מעצמי", ושורשו בראיית העין בבחינת החיבור של "עין בעין יראו", שהוא מקום החיבור העליון. אמנם עכשיו נפלה בחינה זו ולכך אמרו חז"ל (קידושין מא.) 'אסור לאדם לקדש את האישה עד שיראנה, שמא תתגנה עליו' היינו מחמת ה"בשר מבשרי". אבל בשורש העליון, למרות שצריך לראותה, אבל שם מהות ראייתו היא בבחינה של "ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על בתולה" (איוב לא א). משם הוא מתבונן בעומק, מה'אורח מישור', וכורת ברית עם אשתו.

זה מקום ה"עצם מעצמי", ממקום עצימת העיניים של "מה אתבונן על בתולה" זולתה, אבל עליה הוא מתבונן מכוח זיווג של "עין בעין יראו בשוב ה' את שיבת ציון". זה מקום בית המקדש שנקרא 'עין' - 'עיניו של עולם', כדאיתא בגמרא (ב"ב ד). ושם הייתה התרדמה הראשונה, "המפיל חבלי שינה על עיניי". כשנפל ונתהווה בבחינה

בעין.

לעומת זאת, אברהם אבינו, שהוא הבעל במדרגה העליונה, אמר "עֲתָה יִדְעָתִי כִי אִשָּׁה יִפֶּת מִרְאָה אָתָּה", כאן הוא צמצם את העין על מנת לתקן את שורש הקלקול.

ובאחיזה העליונה של התיקון השלם, שם מתגלה הזיווג השלם במדרגת "כִּי עֵין בְּעֵין יֵרָאוּ בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן". חוזרים בחזרה לציון, לירושלים, לבית המקדש, למקום עינו של עולם.

ושם היה שורש הנפילה של ה"וִיפֵל ה' אֱלֹהִים תִּרְדָּמָה עַל הָאָדָם", ובנפילה נפלה ראיית העין מהמדרגה העליונה למדרגה התחתונה.

העולה מן הדברים, שישנם שני מהלכים של מציאות שנקראת "בעל", בעל תחתון ובעל עליון. הבעל התחתון מתגלה באות ברית קודש, ולעומתו הבעל העליון מתגלה ממקום הראייה.

'אשכול' כנגד האות ברית קדש 'ענר' כנגד ראיית העין

לפי זה מובן היטב מה שהובא לעיל על הפסוק "אחי אשכול ואחי ענר והם בעלי ברית אברהם", שנתנו לו עצה על המילה. לעיל התבאר שעומק העצה שנתנו לו על המילה הינה שיהיה מבחינת הבעל העליון ולא התחתון, כעת הדברים בהירים טובא, 'אשכול', כמו שהוזכר, הוא נפילת הקלקול של הגפן. 'ענר' לעומתו נקרא ענר מלשון עין, "ער נונא", נונא הוא בחינת הדג שעינו פקוחה.

לפי זה ברור, שהעצה של אשכול מקורה במקום האות ברית קודש, הוא מקום הברית התחתון. לעומת זאת עצתו של ענר מגיעה ממקום ברית העיניים, והראייה העליון שלא נפלה.

על צירוף שתי בריתות אלו נאמר "והם בעלי ברית אברהם", היינו שאצל אברהם מתגלים שתי הבריתות הללו, אות ברית קודש, והברית העליונה של העיניים. ועל מי שמקיים בעצמו ברית עליונה זו של העיניים, נאמר "כצאת

זו של 'המפיל חבלי שינה על עיניי', אזי יש את השורש של "עצם מעצמי" הנפול, של עצימת העיניים מזוגתו. אין זה מקום הברית השלם, אלא הברית נפלה למטה למקום אות ברית קודש תחתון, ועל זה נאמר "אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי".

'הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים עליהם הכתוב אומר ואהביו כצאת השמש בגבורתו'. כפי שנתבאר הנעלב מעמיד את עצמו בבחינה של תחתון למעליב שנמצא מעליו. דרכו של הנעלב שעוצם את עינו או מביט למטה לארץ. בהנהגה זו הרי הוא מצרף את עצמו למקום הראייה של האור שבוקע, ואין מבטו הולך לצדדים, זוהי ההבטה באורח מישור. כאשר האדם מביט כך, הרי הוא מגלה את האור, ולכך עליו הכתוב אומר "ואהביו כצאת השמש בגבורתו".

בחינה זו היא המדרגה של "עצם מעצמי", הצירוף הוא מקום של "כִּי עֵין בְּעֵין יֵרָאוּ", מקום בריאת האדם, ומקום בית המקדש הנקרא עינו של עולם. מצד כך, הצירוף לא מגיע באופן של צירוף מדין כלי, כמדרגה של "בשרי מבשרי" שם האור ניתן בתוך הכלי. אלא מדין "כִּי עֵין בְּעֵין יֵרָאוּ". אם מתגלה הצירוף באופן "עֵין בְּעֵין יֵרָאוּ" אזי מתגלה הבחינה של "כצאת השמש בגבורתו", אור בלא כלי.

כל המציאות שיש הבחנה של "לא תתרו אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם", הינו מחמת ששם הוא עומק החיבור, וכדברי הגמרא (יומא עד:) שטוב מראה עינים באשה יותר מגופו של מעשה. עומק הדבר הינו מפני שעצם הזיווג שנמצא בעין, הוא השורש של "עצם מעצמי".

לפי זה, יש שתי תארים ל"בעל". יש תואר לבעל שחל עם צירוף עין בעין, ויש תואר שחל מכוח מציאות של יסוד. לפי זה, ה"בעל" נקרא כן מפני שב"בעל" הם אותיות "לב - עי"ן". זהו הבעל העליון. אכן בקלקול נאמר "לא תתרו אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם". וזו נפילת המדרגה של הבעל העליון, שהוא בעל במדרגה של עין

ההשגחה. וביחס למה שנתבאר עד כה נקראת 'בעל צפון', שכן הצפון מורה על הצפנת הדבר, וכענין שאמרו חז"ל (ב"מ מב.) כספים אין להם שמירה אלא בקרקע, באופן שנסתרים מהעין. ומבחינה זו הרי שהזהב הוא מסמל את הדבר השווה ביותר שאותו יש להצפין מעין רואים וכנ"ל - 'מצפון זהב יאתה'. ולעומת זאת עומד המלך השמיני הדר, המרחיק ומואס בזהב זה, ומגלה את הצפון והנסתר, ולכך דייקא בו מצינו קיום וחיים לו ולאשתו.

כאשר האדם חוטא ובעצם מגלה שראיתו אינה ראייה נכונה, ראייה שלמה ורצונו לתקן זאת, אז הוא מתחיל לנסות להביט באורח מישור, ואזי או שהוא עוצם את עיניו ברע, או שהוא מביט לארץ.

שתי הבחינות הללו, הבחינה של הצפנת הזהב בקרקע כפי שהוזכר "כספים אין להם שמירה אלא בקרקע", והבחינה של ראיית האדם לאחר החטא שמביט לקרקע, שניהם בעומק הינם עוד סוג של עצימת עיניים.

כל מעשה בעילה שהבעל בועל את אשתו, הגדרת הדבר שבא על קרקע עולם, אשה קרקע עולם. כדוגמת זה יש את המושג 'שדה בית הבעל', שהיא שדה שניזונת מהגשמים - קרקע עולם הנבעלת על ידי הגשמים, שמשפיעים עליה מטובם. זהו מקום העוצם עינו, הראייה של העין שחלה על הקרקע.

בכל מהלך של כל חיבור, יש את הפנים של החיבור דבעל בבחינת "בשר מבשרי" המתגלה באופן של חיבור האות ברית קודש. ויש את הפנים של החיבור דבעל בבחינה של "עצם מעצמי", ושם החיבור אינו ממקום האות ברית קודש אלא ממקום העליון מקום ראיית העיניים. והבחינה העליונה יותר, היא כשהחיבור בא ממקום העיניים באופן של הבטה לקרקע. כשהחיבור נעשה באופן זה אזי הוא בבחינת 'בעל קרקע', שבזה יש את מציאות העיניים המצטרפים לקרקע ושם נעשה עומק התיקון.

השמש בגבורתו, שלעתיד לבוא כשיתקיים ה"כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון", אז יוציא הקדוש ברוך הוא חמה מנרתיקה "כצאת השמש בגבורתו".

עבודה זרה נקראת בעל מחמת הכפירה של ההשגחה

לעיל הובא שעבודה זרה נקראת בעל. על פי מה שנתבאר עד כה שהגדרת ה'בעל' היא העדר בחינת הברית העליונה, יובן ענין זה היטב. שכן כל מציאות של עבודה זרה שנמצאת בעולם, שורש הכפירה, שורש ההעדר שמתגלה בעולם, יש בכללותה שני מדרגות.

יש את מדרגת הכפירה שחס ושלוש אין את מציאות הבורא יתברך שמו. הסוגיה השנייה של כפירה, זה שהאדם כופר בהשגחתו יתברך שמו בנבראים, שכביכול אין הקב"ה משגיח בנבראים ועזב את עולמו.

בנידון דידן, במה שאמרו חז"ל על אדם הראשון ש'כופר היה מין היה', ודאי שאין הכוונה למדרגת הכפירה בעיקר מציאותו יתברך, אלא בחינה מסויימת מהכפירה במדרגה השניה שכביכול הסיר הקב"ה עינו והשגחתו מן הנבראים.

וברור, שכאשר נאמר "וַיִּפֹּל אֱלֹהִים תְּרִדְמָה עַל הָאָדָם", מקום "חבלי שינה לעיניו", הסתרת עינו גרמה לכפירה בהשגחת ה'. ומכוח כך "הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נָתַתָּה לִי מִן הָעֵץ וְאָכַל". ומכוח כך 'כופר היה מין היה'. אם כן בעומק הדברים, הרי שבחינה זו של הכפירה באדם הראשון נאמרה על המדרגה של "עיני ה' מְשֻׁטָּטוֹת בְּכָל הָאָרֶץ" (זכריה ד י), "אֶרֶץ אֲשֶׁר עֵינֵי ה' אֱלֹהֶיהָ בָּהּ מֵרָשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה" (דברים יא יב). על חלק זה של ראיית העין של השגחתו יתברך שמו, על זה בעומק נאמר 'כופר היה מין היה'.

מצד כך, עבודה זרה נקראת 'בעל', שכן ענינה היא בחינת הכפירה שכופרת בראייה של

ביחס שבין הבעל לאשתו, נאמר שאין האשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, ביחס שבין האב לבתו לא נאמרה בחינה זו, זהו המקום בו האשה אינה כלי כפשוטו שכורתת ברית למי שעשאה כלי, אלא עצימת העיניים וכח הראיה של האיש יורדת ומתפשטת לארץ - למקום ההיתר, ואזי מתהווה הצירוף של האב עם בתו. וממקום זה חוזר האור וצומח ויוצא, וכן"ל שעתיד הקדוש ברוך הוא להוציא חמה מנרתיקה.

כשמתגלה אצל אברהם אבינו המדרגה שנקראת 'בעל', יש שני פנים במדרגה זו. יש את הפנים של המדרגה שנקראת בעל מצד המהלך התחתון, של החיבור של היסודות בין איש לאשתו. ויש את הפנים של המדרגה העליונה שנקראת בעל, שזה מצד חיבור העיניים. פנים אלו מתגלים באברהם אבינו בפסוק "וה' ברך את אברהם בכל", וכדברי רבי מאיר 'בת הייתה לו לאברהם ובכל שמה'. לשם בעומק מצטמצם ראייתו של אברהם אבינו.

מי שכל ראיותיו הינם במהלך עצימת העיניים וצימצום הראייה לארץ, על זה נאמר "אַרְצָך אֲשֶׁר עֵינֶי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ מֵרָשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרֵית שָׁנָה". הגילוי של 'הארץ' שעניי ה' אלוקיך בה" מתרחש כאשר חלה על הראיה בחינה של ראשית - "אבא יסד ברתא" (זוה"ק רע"מ רנח ע"א). זוהי הראייה של 'בת הייתה לו לאברהם אבינו ובכל שמה'. הראייה שמתגלה בארץ.

בארץ כזו, לא מתגלה צד הנמוך בלבד שכאשר האדם לא רוצה לראות דברים שאינם צריכים לראות, אז הוא משפיל עיניו לארץ, אלא מתגלה שיש בארץ מדרגת הראייה - אותה הבחינה של "הארץ אשר עיני ה' אלוקיך בא מראשית שנה ועד אחרית שנה".

אלו שתי הבחינות של הראיות. זו ראייה בעומק שמתגלה בה האורח מישור. זה ארץ ישראל - ישר-אל, שעליה נאמר 'הארץ אשר עיני ה' אלוקיך בה מראשית שנה ועד אחרית

וזהו המקום של 'הנעלבים ואינם עולבים', שכן זה שנעלב, בעומק הדבר הרי הוא מעמיד את עצמו ומשווה עצמו לקרקע עולם. ולכך עליו נאמר "ואהביו כצאת השמש בגבורתו".

בת הייתה לאברהם אבינו ו'בכל' שמה על הפסוק (בראשית כד א) "וה' ברך את אברהם בכל" נחלקו התנאים (ב"ב טז:) מהי אותה ברכה שברכו ה'. רבי מאיר אומר בת הייתה לו לאברהם ובכל שמה. ורבי שמעון בר יוחאי אומר, אכן טובה הייתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא, ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה.

ישנם בדברי רבותינו שתי יחסויות של אדם כלפי אשה, יש את היחס הברור של בעל ואשתו, ויש גם את היחס של אב ובתו. המושג שבו אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, נאמר ביחס של בעל ואשתו, אך היחס בעומק של עצם מעצמי", מתגלה דוקא מהמקום שנקרא 'אב ובתו'.

'לך' בארמית הוא 'בת'. המושג בת מורה על עצימת העיניים, ההבטה למקום הקרקע. 'בת הייתה לו לאברהם ובכל שמה', כאשר היה לו בת, כלומר, כאשר הוא עצם את העיניים על ידי שהביט בקרקע, מאותו מקום מתגלה שאכן טובה הייתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, וכל מי שהיה מסתכל בה היה נרפא. ולא בכדי בשעה שנפטר תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל החמה, בהקבלה ל'נעלבים ואינם עולבים' שעליהם הכתוב אומר "ואהביו כצאת השמש בגבורתו", החמה בגבורתה, כפי שתהיה לעתיד לבוא שתצא מנרתיקה.

ונקראת בשם 'בכל' המורה על איש האשכולות - אשכול דתיקון שיש בו הכל. כשצמצם את ראייתו לארץ, הרי שצמצם את הראייה למדרגה שנקראת 'בת' למקום ה'לך', למקום זה עצם את עיניו.

‘לב עיני’¹. כשמתגלה בתורה שבכתב לעיני כל ישראל, ‘בראשית’ זהו הבעל האמיתי.

“אשת חיל מי ימצא” (שם לא י) - התורה היא ה‘אשת חיל’, ובעלה הוא אותו שמתגלה אצלו האופן של הראייה במדרגה העליונה, הלב - עין. זה ההבחנה של הזהב באופן העליון שלה, שמוסתר מעין רואים, ולעיתיד לבוא יתגלה בבחינת “זה א-לי ואנוהו” (שמות טו ב).

זוהי מדרגת ה‘בעל’ שיכולה להתגלות רק באורח מישור, בתיקון השלם שמתגלה “זה א-לי ואנוהו”, ו“אתה הראית לדעת”. שם מתגלה אופן שגם בעל ואישה הם במדרגה של קודשא בריך הוא וכנסת ישראל. כענין שהתגלה במתן תורה, שבו הקדוש ברוך הוא היה החתן וישראל היו הכלה, מדרגת הבעל העליון.

שלמות מדרגת הבעל היא לגלות את התפיסה העליונה של ה‘לב-עין’, הפך הקלקול שהתגלה בנמרוד - אמרפל, שהמריד את כל העולם, והיה השורש לדור הפלגה שבו נתפרד העולם לשבעים לשון. זו הנפילה של העין של הבעל שהתגלה מכוח הנמרוד, אדון מרידה, צד הקלקול. אבל כאשר מתגלה שלמות התיקון, מתגלים הבעלים העליונים של החיבור העליון, “כי עין בעין יראו בשוב ה’ ציון”.

משלי 098 פרק א פסוק יט בעל
מספר שיעור בקול הלשון 1128652

שנה, זהו האורח מישור של הראייה, ומדרגת ה‘בעל’ שמתגלה בארץ ישראל, בעל - מישור, שדה בית הבעל ש“למטר השמיים תשתה מים”.

ובעומק, המדרגה העליונה של הבעל בבחינה זו של אורח מישור, זוהי הראייה המתגלה בארץ. אבל כשהיא מתגלה בארץ, אין זה באופן של כלי, כיחס הבעל והאשה שאינה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי. אלא הוא באופן שעתיד הקדוש ברוך הוא להוציא חמה מנרתיקה, היינו שהראייה מתגלה בארץ בעומק, אבל משם היא מתפשטת². וכל זה נובע מכוח מה שהוא עוצם את עיניו שלא להסתכל בצד הלא נכון, שכשהוא לא מסתכל, אז הראייה מתגלה בארץ.

הבעל העליון ביחס לקודשא בריך הוא והתורה

“כִּן אֲרָחוֹת כָּל בָּצֵעַ בָּצֵעַ, אֶת נֶפֶשׁ בְּעָלֶיו יִקָּח.” יש את המדרגה הפשוטה שלוקחים את הנפש התחתונה של הבעלים. אבל במדרגה היותר עליונה - “נפש בעליו יקח”, הוא לוקח ממנו את עצם התואר של הבעל. הוא מוריד אותו בשורש הקלקול מהבעל העליון לבעל התחתון. זהו שורש כל הקלקול שהיה בעולם.

אלו הם שתי מדרגות שנקראים בעל. כל תפיסת הבעל הידועה לאחר החטא זה רק מכוח היסודות, חיבור היסודות ה‘בשר מבשרי’ שבין הבעל לאשתו. אבל התפיסה העליונה של הבעל הוא מכוח העיניים, ה‘עצם מעצמי’. ועל זה נאמר בפסוק (משלי לא כג) “נֹדֵד בְּשִׁעָרִים בְּעֵלָה”. זהו עיקר היחס של התורה - יחס בין בעל לאשתו, יחס של אור, ששם הבעלות מגיעה מכוח הראייה.

זה הבעל העליון של ה“ב של התורה בחינת

¹ ביתר ביאור, בכל בחינה שבה אדם מסתכל לארץ, בפשטות יש כאן צד של צמצום וקלקול, שהרי הראייה המעולה היא למעלה בבחינת “שִׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בָרָא אֱלֹהִים” (ישעיה מ כו). ואם כן כאשר ההסתכלות היא למטה לארץ הרי זה היפך הדבר, והוא צד הצמצום. אכן בעומק יש את ההבחנה שכאשר האדם מסתכל לארץ, הוא מסתכל בעצם למקור העליון של הראייה - ראית ה’. ומצד כן, אין כאן את הבחינה של הכלי שמצמצם, אלא אדרבא התרחבות הדבר, ולכך על ראייה זו שמתסכל לארץ נאמר שעתיד הקדוש ברוך הוא להוציא חמה מנרתיקה, והראייה הופכת להיות “ארץ אשר עיני ה’ אלוֹקֶיךָ בה”, ולכך גורמת הראייה לגילוי נקודת שורשו, שמשם הנביעה וההתפשטות.

אוצר האותיות

פרקי אבות פ"א מ"ח בעל הבית

שתי בחינות של 'בעל'

איתא במשנה 'יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קיבלו מהם. יהודה בן טבאי אומר, אל תעש עצמך כעורכי הדיינים, וכשהיו בעלי דינים עומדים לפניך, יהיו בעיניך כרשעים, וכשנפטרים מלפניך, יהיו בעיניך כזכאים לשקיבלו עליהם את הדין'.

הרי שיש כאן שני מצבים, איך הדיין צריך להסתכל על בעלי דינים שעומדים לפניו, כשבאים לפניו לדין יהיו כרשעים, לאחר הדין כשנפטרים מלפניו יהיו כזכאים.

כמובן שהשאלה המתבקשת, כפי ששואלים זאת רש"י הרמב"ם ועוד ראשונים, מה ההבדל בין קודם הדין ללאחר הדין, ומדוע לפני הדין יהיו בעיניו כרשעים ולאחר הדין כזכאים.

להבנת הדברים יש להקדים מהי הגדרת השם 'בעלי דינים'.

כהגדרה כללית, כל דבר שהאדם מחובר ומשויך אליו, הרי הוא נקרא בשם 'בעל' על אותו הדבר. כענין זה מצינו הרבה לשונות בתנ"ך ובדברי חז"ל שמייחסים בעלים ליחסות לאותו דבר, כגון, 'בעל צפון', 'בעל אוב', 'בעל ידעוני', וכדומה.

כמו כן ישנה בחינה נוספת במילה 'בעל', שבמובן הפשוט של המילה הוא מלשון 'על', כלומר, שהוא נמצא מעל הדבר. דוגמה לכך הוא בבעל ואשה, שהבעל הוא שנמצא על האשה ושולט עליה.

מצד כך מי שיש לו בית, נקרא בעל הבית, כלומר הוא זה שיש לו בעלות על הבית למוכרו, והבית בשליטתו ובכחו. ומעצם הדבר שהווייתו של הבית ומצבו תלויים בו, הרי הוא נמצא מעליו ושולט בו.

אבל בדקות יותר, המושג 'בעלות' ו'בעל' אינו מורה רק על כך שהוא נמצא מעל הדבר, והדבר בשליטתו, אלא 'בעל' הוא משורש הלשון 'עול' - קבלת עול מלכות שמים. מבחינה זו, כל בעלים על דבר, הרי בעומק הדברים הוא מי שהביא על עצמו את עולו של הדבר ההוא. מי שקיבל על עצמו עול מלכות שמים, הביא על עצמו בבחירתו עול זה. ביחס זה הרי הוא נקרא 'בעל' ביחס למלכות שמים.

מבחינה זו של השם 'בעל' אזי לא רק שאינו בהגדרה של 'מעל הדבר', אלא אדרבא הדבר עומד מעליו, שקיבל את עולו של אותו הדבר על גביו, וכאילו דבר זה 'שולט' עליו, שקיבל על עצמו את עולו.

שתי בחינות הפכיות אלו קיימות בבעלי הדין בשתי המצבים הנ"ל. כאשר באים הם לפני הדיין, כל אחד מהם סבור שידוע הוא להיכן הדין נוטה, ושוודאי הדין עמו, שהרי אילו היה סבור מתחילה שבעל דינו הוא זה שצודק בדין לא היה מגיע לדין. מצד כך, בשעה שהם באים לדין, נקראים הם בשם 'בעלי דינים' מבחינת השליטה בדין, שכל אחד סבור שהוא 'הבעלים' על הדין, ובכחו לכוון את הדין לפי השגתו וטענותיו.

אולם לאחר הדין, השם תואר שלהם כ'בעלי דינים' אינו בבחינת השליטה בדין, אלא אדרבא הדין הוטל עליהם כעול, שצריכים לנהוג על פי מה שפסקו להם הדיינים. מבחינה זו השם 'בעלי הדינים' מורה על כך שקיבלו את הדין עליהם כעול, והתחייבו לנהוג על פיו.

לפי זה מיושב היטב מדוע ברישא כשבאים לדין 'יהיו בעיניך כרשעים', ואילו כ'שנפטרים מלפניך' וקיבלו עליהם את הדין - 'יהיו בעיניך

העליון - שליטה על התחתון. אבל כאשר יש קבלה של עול מרצון, הרי התחתון קיבל על עצמו את העול של העליון בבחירה, וכענין 'עילה' ו'עלול', שה'עלול' מקבל על עצמו את העול של ה'עילה'. בבחינה זו התחתון עצמו מתעלה למעלה על ידי עצם כך ששם את העליון שיהיה על גביו - קבלת עול.

כאשר העול היא בעל כורחו של מי שקיבל אתו, אז העליון נמצא על התחתון, וזה עול שהעליון נשאר עליון והתחתון נשאר תחתון.

אולם כשהקבלה היא ברצון - "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם", אזי בעצם הדבר ששם את מלכותו יתברך על גביו - הוא מתעלה למעלה לעליון.

וזהו שדרשו חז"ל (כתובות סא.) 'והיא בעולת בעל' (בראשית כ ג), 'בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל'. כלומר, כיון שהאשה קיבלה את עולו של בעלה ברצון, שנשאה לו מרצונה, ממילא שם התואר של הבעל חל גם עליה. וגדר הדברים אינו שהוא נמצא למעלה והיא למטה, אלא שהיא עולה עמו ממקומה התחתון למקום הבעל העליון ממנה.

זהו עומק ההגדרה של קבלת עול, מלבד פשוטם של דברים, שמקבל על עצמו את עול תורה ומצוות של הבורא יתברך שמו. אבל בעומק הקבלת עול היא, שעל ידי כך האדם התחתון עולה אליו יתברך שמו, ומתעלה לעילא על ידי עצם קבלת העול, זהו עומק המושג שנקרא קבלת עול.

תורה שבכתב ותורה שבעל פה

שורשי הדברים, כפי שמובא בפסוק על אברהם אבינו (בראשית כו ה) "עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרותי מצותי חקותי ותורתי", דורשים חז"ל (יומא כח:), מלמד שקיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר 'תורתי' אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה.

בפשטות, מהות החילוק בין תורה שבכתב

כזכאים'. קודם לדין שעומדים בבחינה של בעלים על הדין, וסבורים שהם עליונים על הדין, ברור שהיחס אליהם הוא כשל רשעים. אך לאחר הדין כשקבלו עליהם את הדין, עומק הדבר אינו רק שנתרצו לעשות את פסק הדין, אלא שקיבלו עליהם את עול פסק הדין, וכופפו את דעתם ורצונם לישא את עול פסק הדין על גבם, וכעת הדין הוא העליון ועומד על גביהם, לכך משתנה היחס אליהם ויהיו בעיניך כזכאים.

קבלת עול ברצון לעומת קבלת עול בעל כרחו

אלו הם אם כן שתי הפנים של שורש ההגדרה שנקראת 'בעל'. בעל שעניינו העמדת עצמו כמציאות ששולטת ועומדת על הדבר, לעומת בעל שמקבל על עצמו את העול שבדבר.

אמנם גם בבחינה של הבעל שמקבל על עצמו את עול הדבר, ישנם שתי הבחנות. יש את הבחינה שבבחירה מקבל את העול על העצמו, זהו האופן המעולה של קבלת העול, ובגינה נקרא 'בעל'.

אך יש גם בחינה אחרת, שאינו מקבל את העול בבחירה, אלא בלית ברירה. באופן זה חסר בעיקר קבלת העול וממילא קיים חסרון בשם 'הבעלות' על הדבר, וכדלהלן.

עבודה זרה נקראת בלשון התורה בהרבה מקומות בשם 'בעל', 'בעל צפון', 'בעל פעור', וכן על זה הדרך. גם כאן שורש הדבר הינו במה שהעובד את העבודה זרה מקבל על עצמו את עולה, ומשים את עצמו תחתיה. אך כאן יש חסרון בבעלות הדבר, שאינו מביאה על עצמו ברצון ובבחירה גמורה, אלא נעשית בלית ברירה, שירא מפניה, ולכך נקראת ע"ז - 'ראתם'.

הנפקא מינה בין קבלת עול שבאה מרצון, לקבלת עול בעל כורחו הינה, שבקבלת עול שמגיעה בעל כורחו, העליון שולט על התחתון, והתחתון נשאר תחתון, שזהו עיקר פעולת

עומק הדבר, שרק בגדרים דידן המילה שאינה כתובה ונאמרת בפה אינה מחייבת כמו המילה הכתובה, אך בגדרים דשמיא אין הדבר כן, והמילה שנאמרת על פה מחייבת לא פחות מהמילה הכתובה, ואפילו עדיפה ממנה. שכן התורה שבעל פה מקורה בפה הגבוה מהיד שממנו מקור התורה שבכתב, וכן"ל.

וכשאמרו בני ישראל "נעשה ונשמע" וקיבלו על עצמם את התורה, קיבלו בזה את שתי חלקי התורה. "נעשה" זו קבלת התורה לתורה שבכתב שיש בה מעשה של כתיבה, ו"נשמע" זו קבלת התורה שבעל פה, שדבר שנאמר בפה נשמע באוזן.

כלומר, גם התורה שבעל פה בגדרי דשמיא מחייבת כמו התורה שבכתב, ובאומרים נעשה ונשמע קיבלו על עצמם שגם דברי התורה שנאמרים בעל פה ולא נכתבו יחייבו כאילו נכתבו, שכן הם דברי תורה שמחייבים גם כשנאמרים בעל פה.

ובדקות, כשאמרו 'נעשה' על התורה שבכתב, מונח כאן גדר של עשייה כמעשה בהאי עלמא. והיינו, שהתורה שבכתב עדיין בגדרי המחייב של האי עלמא. מה שאין כן תורה שבעל פה, שהיא במדרגת דיבור שבפה המחייב רק בגדרי דשמיא, ודייקא אמרו על זה 'נשמע' בבחינת שמיעת האוזן שאינה מציאות כמעשה. כלומר, יש כאן עלייה ממדרגה של כתב שמחייב כאן בעולם הזה, למדרגה של פה שמחייב רק במדרגה של מתן תורה - 'כל היוצא מפיו יעשה'. וזהו השורש לדיבורים בעוה"ז שמחייבים כדוגמת נדר ועוד.

קבלת עול כיבוד אב ואם

נתבאר אם כן, שהמושג 'בעל' במדרגה המעולה הוא, שהתחתון עולה לעליון על ידי שהתחתון מקבל עליו את עולו של העליון - 'בעלייתו של בעל ולא בירידתו של בעל'. בקבלת עול מלכות שמים האדם מתעלה מהמדרגה התחתונה שהוא נמצא בה, למדרגת

לתורה שבעל פה היא, שתורה שבכתב שורשה ביד, שהיד היא זו שכותבת את הכתב, בבחינת "ושני לוחות אבנים הוריד בידו". לעומת זאת תורה שבעל פה שורשה בפה, שלא ניתנה להכתב, ועוברת מפה לפה.

בבחינה זו יש מעלה לתורה שבעל פה יותר מהתורה שבכתב, שכן הוא בסדר קומת האדם שהיד נמצאת למטה מן הפה, וממילא כשעוסק בתורה שבכתב הרי הוא עוסק במדרגה של גילוי ששייכת ליד, אך כשעוסק בתורה שבעל פה, הרי הוא עולה ממדרגת היד למדרגת הפה. ובעומק, מעלה את היד לפה.

אבל יתר על כן, הרי בגדרי סדר בשר ודם יש חילוק מהותי בין כתב לדיבור, שדבר הכתוב בכתב מחייב את הכותב, שכן הוא ענין שטר במקח וממכר שהשטר מעיד על אמיתות הדברים הכתובים בו. לעומת זאת דיבור שנאמר בפה ולא נכתב, אינו מחייב כמו כתב, ולעולם יוכל האדם לומר 'משטה הייתי בכך', לדיבור שאינו לפני ב"ד או עדים ע"ד כלל אינו מחייב.

מצד כך, היה מקום לומר שלתורה שבכתב מעלה יתרה על התורה שבעל פה, שבגדרים דידן למילה הכתובה יש ערך נוסף על המילה שאינה כתובה ונאמרת בפה. אולם, כבר בעיקר התורה שבכתב שניתנה במתן תורה מצינו בחינה של 'בעל פה', שכן תחילה אמר להם הקב"ה את עשרת הדברות בעל פה, 'אנוכי ה' אלוקיך' וגו', ונתפשטו בכל העולם. רק אחר כך חזרו ונחקקו בלוחות, ואלו הם הלוחות אבנים שהוריד בידו, שזה תורה שבכתב.

הרי ששורש מסירת התורה שבכתב לא היתה תחילה באופן של תורה שבכתב אלא של תורה שבעל פה. מבואר, שבחינת הפה והדיבור של התורה שבעל פה, אינה כגדרי דידן שהיא במדרגה הפחותה מהדיבור הכתוב, אלא אדרבא היא מעולה ממנה והתורה שבעל פה היא שורש ותחילת התורה שבכתב.

עולה ומתעלה למדרגה של אביו ואמו, ויוצא מתוך מערכת של חיים אחת ונכנס למערכת חיים עליונה יותר, שנקראת אביו ואמו.

איתא בגמרא (סוכה מה:) משמיה דרבי שמעון בר יוחאי 'ראיתי בני עלייה והן מועטין אם אלף הן אני ובני מהן וכו' אם שנים הן אני ובני הן'. ודאי שכללות כל המצוות היא קבלת עול מלכותו יתברך שמו, ויש בה בחינה של עליה כפי שנתבאר, שעצם קבלת העול מעלה את האדם ממדרגתו התחתונה למדרגה של העליון. אולם, עיקר מדרגת ה'בני עלייה' מונחת בקיום מצוה זו של כיבוד אב ואב, שהיא המצוה שמכחה האדם יוצא מהגדרים של עצמו ומתעלה למעלה למדרגה של אביו ואמו.

מטעם כך, כשהבן מקבל על עצמו עול מצות כיבוד אב ואם, הרי הוא מתעלה למעלה למדרגה של האב והאם, ונכנס כבר לעולם שנמצא למעלה ממנו. ולכך דייקא על זה נאמר 'למען יאריכון ימיו' - 'ליום שכולו ארוך', היינו שבקבלת עול מצוה זו הרי הוא מתעלה למדרגה העליונה, העולם שלמעלה ממנו, מדרגת אביו ואמו.

אכן יש עומק נוסף בכך שדייקא במצות כיבוד אב ואם הרי הוא זוכה ליום שכולו ארוך. והוא משום שעיקר שורשו ומציאותו של הבן הוא מכח אביו ואמו, וממילא כאשר הבן מתחבר לאביו ולאמו ומקיים מצוה זו של כיבוד אב ואם, אין הדבר רק שהוא מתעלה למדרגה שלמעלה ממנו - מדרגת אביו ואמו, אלא שהוא מצרף את עצמו לדבר שאינו קיים לפניו אלא לדבר שעתיד לבוא, שזו מציאות האב והאם שהם שורש זרעם שבא אחריהם. ממילא מכח זה יכול הוא לצרף את עצמו לעולם שעוד לא הגיע - ליום שכולו ארוך.

עצם הכוח להצטרף לדבר שעדיין לא נמצא כאן אלא עתיד להיות, נובע רק כאשר האדם מצטרף לעילה שלו, שעל ידי הקבלת עול הרי

העליון - מדרגת המלכות שמים. ואולם, עיקר עליה זו הגם שודאי קיימת היא בכל קיום התורה והמצוות, אך ביתר שאת מצינו כן במצות כיבוד אב ואם. במצוה זו שבה הבן ובת חייבים לשמוע בקול האב והאם. ההבחנה הפשוטה היא, שצורך שיש לאב מוטל על הבן למלאותו, האב צריך לאכול ולשתות, הבן מצווה להאכילו ולהשקותו, וכן על זה הדרך.

אך בעומק ההגדרה של כיבוד אב ואם אינה כן, שהרי הבן הוא תולדה של אביו, הבן הוא 'עלול' מאביו שהוא 'עילתו' - 'דע מאין באת'. יש את המערכת של האב, שהיא מערכת של חיים עליונה יותר, ויש את המערכת של הבן, שהיא מערכת חיים נמוכה יותר.

כאשר הבן מצווה לכבד את אביו ואת אמו עומק הציווי הוא שמוטל עליו לחיות לפי המערכת של החיים העליונה של אביו ואמו, ולא לפי המערכת התחתונה שלעצמו. זה לא ציווי בעלמא שמה שהאב אומר הבן מקיים, אלא שכאשר האדם מכבד את אביו, הוא מקבל את העול של כיבוד אב ואם לקיים את דבריהם, ומכוח אותה קבלה הוא עולה למדרגה העליונה של אביו ואמו. בעצם השיעבוד וקבלת העול של כיבוד אביו ואמו, הבן עולה ומתעלה למדרגה של האב.

מטעם כך דייקא מצינו במצות כיבוד אב ואם שנאמר בה - 'למען יאריכון ימיו' - 'ליום שכולו ארוך', שהוא העולם הבא (קידושין לט:). כל מערכת המעשים הטובים והמצוות שהאדם עושה כאן בעלמא, הוא עושה אותם בתוך מערכת החיים של עצמו. מצוות כיבוד אב ואם שונה בכך מכל המצוות שהיא מצווה שהאדם מכניס את החיים של עצמו למערכת של חיים מהמקור שממנו הוא בא, וכשהוא מקבל על עצמו את העול של כיבוד אב ואם, הרי הוא חוזר למקור שממנו הוא בא, ואין כאן קיום מצוה בעלמא שעושה בתוך המערכת והמדרגה שלו לחודא, אלא הוא

רק בקריעת הים, ולא ביציאתם ממצרים מבית עבדים. בקריעת ים סוף כשהיו במדרגה של 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי', דייקא שם קיבלו עליהם את עול מלכותו יתברך ברצון, ובזה נתעלו למדרגה של מלכות, למדרגתו יתברך שמו, וכמו שאומרים בתוך השירה "מי כמוך באלים ה'". כלומר, יש כאן הכרה חדשה בבורא יתברך שמו, הכרה שנובעת מחמת שמקבלים את עולו ברצון, ועל ידי כן לא רק שמשעבדים את אבריהם ומחשבתם לרצון הקדוש ברוך הוא, אלא מעלים את כל קומתם למקום העליון.

בעלי הדינים שמקבלים את הדין מדבקים עצמם למידת הדין

לפי זה יובן בעומק דברי המשנה שהובאה לעיל, 'כשהיו בעלי דינים עומדים לפניך, יהיו בעיניך כרשעים, וכשנפטרים מלפניך, יהיו בעיניך כזכאים לשקבלו עליהם את הדין'.

כפי שנתבאר, קודם לדין 'יהיו בעיניך כרשעים' מחמת שתופסים את עצמם עליונים על הדין ו'בעלים' עליו, שבכחם לנתב ולכוון את הדין לפי צורכם ולפי טענתם. אך כשנפטרים מלפניך 'יהיו בעיניך כזכאים לשקבלו עליהם את הדין'. למה שנתבאר עד כה, הרי שעומק הדבר הוא משום שכאשר האדם מקבל על עצמו את העול של מידת הדין, ממילא הוא מצורף לעצם המידה שנקראת מידת הדין. כענין שמצינו בגמרא (יבמות קכא:): 'וסביביו נשערה מאוד' (תהלים נ ג), מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה, כלומר, במידת הדין. הצדיקים כיון שבהנהגתם מקבלים על עצמם את עול מידת הדין, ממילא בכך הם עולים לאותה מדרגה של מידת הדין.

כענין זה מצינו בחז"ל (ב"ר יב טו) שמתחילה עלה במחשבה לפניו לברוא את העולם במידת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, עמד ושיתף עמו מידת רחמים". אלו הם שתי הבחינות הללו של הצדיק והרשע. הרשעים שאינם

הוא עולה לדבר שקדם למקום שממנו הוא בא, למדרגת אביו ואמו שקדמו לו והביאוהו לעולם, ועל ידי כן יש לו הכח לצרף את עצמו למה שבא לאחר מכן.

קבלת עול מרצון בקריעת ים סוף

זהו אם כן העומק של קבלת עול. כל קבלת עול ענינה מה שהאדם מקבל עול והוא עולה מכח זה גופא למדרגת מי שהוא קיבל את עולו, עלייתו למדרגה זו מחברו לעולם אחר לגמרי. בלשון יותר פשוטה, כאשר האדם מקבל את עול מלכות שמים, הוא מצטרף למלכות שמים ומתעלה כביכול אליו יתברך שמו, ובכך הרי הוא כמי שחי בעולם שכולו ארוך - עולמו של הבורא יתברך שמו.

אכן כל זה רק אם הקבלת עול היא קבלה ברצון, והיא קבלה בשלימות, שאזי הוא נדבק בשלימות במי שהוא קיבל עליו את עולו. וממילא מי שמקבל על עצמו את העול הגמור של הבורא יתברך שמו, על ידי כן הוא מצטרף צירוף גמור אליו יתברך שמו, ושם הוא חי בעולם שכל המציאות שלו היא מציאות אחרת.

בברכת גאל ישראל אנו אומרים "ומלכותו ברצון קיבלו עליהם, משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם". כלומר, האפשרות לומר שירה בשמחה רבה - שירה גמורה, הינה רק כאשר 'ומלכותו ברצון קיבלו עליהם'. כל זמן שהאדם לא מקבל את העול מלכות שמים קבלה שלימה, הרי הוא נמצא בתוך העולם של עצמו, ואין כאן גאולה שלימה, וממילא אינו יכול לומר שירה. רק כאשר האדם מקבל את עול מלכותו יתברך קבלה שלמה - 'ומלכותו ברצון קיבלו עליהם', אז 'משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה', אז מתעלה הוא למדרגת מלכותו יתברך ונגאל גאולה שלימה, וממילא יכול לומר שירה גמורה בשמחה רבה.

שורש אותה השירה שמתקיימת באופן של 'בשמחה רבה' הינה על ידי הקבלת עול מלכותו ברצון. ולכך דייקא שירה זו נאמרה

מקום הדעת והלימוד. מצד כך, כל עלייה בעומק היא לעלות את הדבר למקור החכמה שבתוכו, זהו הנקרא 'עלייה'. מעלים את התורה שבכתב לתורה שבעל פה, שכן הכתב נמצא ביד - בגוף, ואילו הדיבור בעל פה נמצא בפה - בראש. כל עלייה של האדם מהותה שמעלה את מה שנמצא בעולם המעשה לעולם המחשבה.

יש דבר נפלא בדברי רבותינו, מדוע האדם מגיע לדין תורה, ומה הסיבה שבגינה שמסבב כל הסיבות מסבב את האדם שגיע לדין תורה. אומרים רבותינו, מחמת שכאשר האדם נמצא בעולם המעשה, והמעשה שלו לא מקושר לתורה, למחשבה ולחכמה, אז מסבב כל הסיבות מסבב שהמעשים בפועל שהוא עושה - ההלוואות, המקח וממכר והפיקדון, יגיע למציאות שיהפכו להיות תורה על ידי ה'דין תורה'. אם המעשים שלו היו עולים ממדרגת העי"ן של העבד - העשייה, למדרגת הלמ"ד - הלימוד, מוחין של ראש, הוא לא היה מגיע למציאות שנקרא דין תורה. הגעתו לדין תורה מעידה שמעשיו נשארו במקום ה'עשייה', ולא עלו למעלה מכך.

לפי זה בעומק, גדר הדבר שבעלי הדין קיבלו עליהם את הדין, פירוש, שקיבלו עליהם את הדין לחזור ל"מתחילה עלה במחשבה" לברוא את העולם בדין. שכן כל תכלית הדין תורה הינו להחזיר את אותו מעשה של העשייה - העי"ן, ללמ"ד - לימוד של מחשבה. ממילא כשקיבלו עליהם את הדין, קיבלו את מהות הדבר שמונח בדין שהוא אותה חזרה מעי"ן ללמ"ד.

כתיב (תהילים נ ג) "וסביבו נשערה מאוד", ולמדו מזה שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם חסידיו כחוט השערה.

פשר הענין בעומק, שבשונה מהחסיד, אצל עם הארץ, כאשר הקדוש ברוך הוא עושה עמו דין, התקיימות הדין אצלו לא מחזירה אותו לדרגה זו של מדת הדין, כיון שכל אורחותיו

מקבלים עליהם את עול מידת הדין, עליהם אמר 'ראה שאין העולם מתקיים' וכו'. אולם הצדיקים שמקבלים עליהם את עולו יתברך שמו של דקדוק הדין, עליהם נאמר "מתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין", שצירפו עצמם למדרגה זו של 'מתחילה עלה במחשבה', ואינם דבקים רק במידת הדין, אלא במדרגה של 'מתחילה' עלה במחשבה, ובדקות אף בצירוף עמו מדת הרחמים.

איתא בגמרא (מנחות כט:) שהראה הקדוש ברוך הוא למשה רבנו את ייסוריו של רבי עקיבא ושאר עשרה הרוגי מלכות, אמר לו משה זו תורה וזו שכרה, אמר לו הקב"ה 'שתוק כך עלה במחשבה לפניו'. אומרים רבותינו, עלה במחשבה היינו בבריאת העולם ש"מתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין" וכו'. כלומר, שאותה מחשבה שעלתה בתחילה היתה, שבכל הדורות מי שירצה לעלות על ידי אותו דבר, ולהיות באותה קומה ומדרגה של מידת הדין, שיוכל לעלות, שעל ידי שיקבל על עצמו את העול של מידת הדין, ממילא יעלה עם אותה מידה למקום העליון.

כיוצא בזה בבעלי דינים, 'כשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאים לשקיבלו עליהם את הדין', כלומר, כשמקבלים את הדין ממילא הרי הם מדביקים את עצמם ב"מתחילה עלה במחשבה", שמתעלים למדרגה זו של מדת הדין. ולכך ודאי שיהיו בעיניך כזכאים וצדיקים גמורים.

שורש "עלייה" מהגוף לראש - מעולם המעשה לעולם המחשבה

כל עלייה שהאדם עולה, סדר ע-ל העלייה בקומת אדם הוא מהעי"ן ללמ"ד, שכן בתיבת 'עלייה' יש עי"ן למ"ד. עומק הדבר, שהעי"ן מורה על העבדות, לעומתו הלמ"ד הוא הלימוד והדעת. הגוף של האדם הוא העבד, הראש של האדם זהו מקום הלימוד והדעת. העלייה היא לעלות מהגוף לראש, לעלות מהגוף שהוא עבד - עי"ן, לראש שהוא הלמ"ד,

עומד בדין, ויש את יום הדין שבסוף ימיו לאחר מותו שנידון על כל מעשיו בשנות חייו. העולה על כולנה הוא אותו יום הדין הגדול והנורא באחרית כל ימות עולם שאחריו הוא העתיד לבוא - העולם הבא. מהות ימי הדין הללו הינם, להחזיר את כל המעשים למדרגה של 'מתחילה עלה במחשבה'.

חילוק מהותי שבין העולם הזה לעולם הבא הוא המצוות והמעשים הטובים, וכדאיתא בגמרא (נדה סא:): לחד מאן דאמר שמצות בטלות לעתיד לבוא. לפי זה, עיקר קיום המעשים הטובים אינם אלא בעולם הזה, אבל לעולם הבא אין קיום למעשים אלא תורה בלבד. ככלות העולם הזה - עולם המעשים, יש להעתיק את אותם המעשים והמצוות מעולם שכולו מעשה לעולם שכולו תורה. זהו עומק אותו יום הדין הגדול והנורא שעל ידי הדין בא להחזיר את כל המעשים למדרגה של מחשבה. וכשיהיו המעשים במדרגה של מחשבה ממילא יהיה להם קיום בעולם הבא שבו אין מעשים אלא מחשבה ותורה.

זהו גם מהות ימי הדין בארעא דידן, שהינם בראשית השנה ובאחרית השנה, וכן קודם לידת האדם ביום בריאתו ובסוף ימיו לאחר פטירתו. שכן באים הם להחזיר את כל מעשי האדם למדרגה של מתחילה עלה במחשבה, ולמדרגה שהיתה בתחילה.

על זה אומרים חז"ל (ב"ר כו ו) כשיש דין למטה, אין דין למעלה, ואם האדם דן את עצמו ומקדים ומאחר כל מעשה במחשבה, ממילא הוא מעלה את כל מעשיו למדרגה של מחשבה, למדרגה של תורה, והוא הנקרא בעומק 'בני עלייה'.

החזרת המעשים למדרגת המחשבה

רבי שמעון בר יוחאי וחבריו שמפסיקים לקריאת שמע ולא מפסיקים לתפילה, מחמת שתורתם אומנותם (שבת יא.), הם אלו שנקראים 'בני עלייה'. עומק הדבר ברור לפי מה שנתבאר השתא, בן עלייה כרשב"י וחבריו, שהינם

הם בעולם הזה, וממילא מידת הדין לא תעלה אותו חזרה למדרגת המחשבה, ולכן עליו נאמר 'עמד ושיתף עמו מידת הרחמים' אולם אין לו צירוף לדין לעצמו. אבל החסידים, שצורת עבודתם הפנימית היא בהתקשרות מעשיהם עם המחשבה - כשמקבלים עליהם את הדין, הם מעלים את מעשיהם חזרה למדרגה של מחשבה ואח"כ משותף לזה מדת הרחמים.

כל צורת מעשה האדם כאן בהאי עלמא באופן הפנימי צריך להיות במדרגת - 'ראיתי בני עלייה'. 'בני עלייה' הם אותם בני אדם, שכל מה שעובר אצלם במערכת העשייה של גוף, עולה אצלם למדרגה שנקראת מחשבה.

כאשר האדם מעלה את המעשה למקום המחשבה, באופן שקודם המעשה חושב על עשייתו, וכן לאחר המעשה מתבונן על תוצאות המעשה, הרי הוא בכלל 'ראיתי בני עלייה והם מועטים'. כידוע מדברי הזוהר הקדוש (קרח קע"ז ע"א), שמרא דחושבנא הוא זה שבארבעה פרקים עושה חשבון נפשו, בכל לילה, בערב שבת, בערב ראש חודש ובערב ראש השנה. זה ה'דעת' - ד-עת, ד' עיתין, שבהם האדם עושה תשובה על כל מה שהוא עשה, ועל ידי כן נעשה 'מרא דחושבנא'.

מי שמעשיו נעשים בלא מחשבה, אינו בכלל 'מרא דחושבנא'. רק המרומם את מעשיו ממדרגת מעשה למדרגה של מחשבה, הוא הנקרא 'מרא דחושבנא'. בהנהגה זו הרי הוא נוהג כביכול במידתו של הקדוש ברוך הוא, שכשברא את העולם - 'מתחילה עלה במחשבה'. ומעין כך צורת אדם, שלפני כל מעשה יחשבן את המעשה, 'סוף מעשה במחשבה תחילה'. וכלשון הרמב"ן 'חשוב הדיבור קודם שתוציאנו מפיו'.

יום הדין מחזיר את המעשה למדרגת המחשבה

זהו עומק הבחינה של יום הדין, שכן ישנם כמה ימי דין שבהם האדם נידון, יש את ראש השנה שבתחילת כל שנה ושנה שבו האדם

מועטים, 'אני ובני הם'. המדרגה של ה'בן עלייה' שמתגלה ברשב"י הינה, שכל מעשיו מקושרים למחשבה. בזה נקרא בשם בן עלייה.

וזה מה שמתגלה במדרגה של כיבוד אב ואם, שמקבל על עצמו את העול של כיבוד אב ואם. 'דע מאין באת מטיפה סרוחה' (אבות פ"ג מ"א), האדם נברא מטיפת המחשבה שבאביו. כל אדם לעצמו, כשהוא נולד, אז הוא הפך להיות בר מעשה, אבל השורש שלו הוא מטיפה של מחשבה. כשהאדם מקיים מצוות כיבוד אב ואם, הוא מחזיר את עצמו למדרגה של מחשבה - 'דע מאין באת'. כאשר הוא מקיים את המצווה של כיבוד אב ואם, הוא מקבל את אותו עול של שיעבוד לאביו ואמו, ואז הוא מתעלה לאביו ואמו עד המקום של הטיפה שבמוח. אז לא רק שהמעשים שלו עלו למדרגה של מחשבה, אלא כל ההוויה שלו, חזרה למדרגה של טיפה של מחשבה. שכמו שעל ראשית הבריאה נאמר 'הסתכל באורייתא וברא עלמא' (זוה"ק תרומה קסא ע"א), מעין זה כל יצירה של כל אדם. ולכן הוא נברא מטיפה שבמוח, שזה מעין ה'הסתכל באורייתא'.

כל העבודה של עליה מצד הקומה הכללית של כלל הבריאה כולה היא לחזור לאותו מקור באורייתא. אבל מצד העבודה הפרטית של כל יחיד ויחיד, הוא צריך להחזיר את כל מעשיו למדרגה שנקראת מחשבה.

והעושה כן הוא הנקרא בעומק תלמיד חכם. שכן עם הארץ, הוא זה שהמעשים שלו הם מעשה ארציות, מעשים שלא מקושרים למדרגה של המחשבה. לעומתו תלמיד חכם אינו רק מי שלומד. אלא הוא מי שהמעשים שלו מקושרים בחזרה לנקודת המחשבה. וכדברי חז"ל הידועים (ברכות יט.), 'אם ראית תלמיד חכם שחטא בלילה, אל תהרהר אחריו ביום, כי בוודאי עשה תשובה'. היינו, תלמיד חכם אמיתי הוא זה שקודם ולאחר כל מעשה מתבונן בו ומעלהו למקום המחשבה. 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות', ואם

היתה לו נפילה הרי זה מחמת שעשה המעשה בלי מחשבה, ובכך מונח כאן איזה שהיא נקודת נפילה. אבל בהכרח שלאחר מכן, כשהגיע הזמן של העלייה בוודאי עשה תשובה, והעלה את כל מעשיו בחזרה למדרגת המחשבה.

זהו אם כן המדרגה של האדם שמעלה את כל מעשיו למדרגת ה'עלה במחשבה לברוא את העולם במידת הדין, היינו שמחזיר כל נקודת מעשה לבירורי הדעת של ההתבוננות, שממשמש ומפשפש במעשיו, ומברר את המעשים שלו לפי גדר הדין בשורשם, ועל ידי כן הוא מחזירם למקום העליון של ה'לברא במידת הדין'.

ככל שהאדם מחזיר את עצמו לאותו מדרגה, כך הקושי שלו לעמוד ביום הדין הגדול והנורא יהיה קל יותר.

אמנם יש לידע, שאותו יום הדין הגדול והנורא, הוא לא האחרית של כל הבריאה כולה. ואינו אלא רק שלב אחד לעלות למדרגה של ה'מתחילה עלה במחשבה'. אך לאחר מכן מגיע שלב נוסף, שבו עולה ל'מתחילה' ממש, ומחזיר את המחשבה עצמה ממש להיות דבוק ב'אני ראשון'. ומי שזוכה להעלות כל דבר ל'מתחילה', הרי הוא זוכה לדביקות השלימה בבורא יתברך שמו, של 'אני ראשון ואני אחרון'.

אכן המדרגה דענינא דידן היא מדרגת ה'עלה במחשבה', שבה מחזיר כל נקודת מעשה לבירורי הדעת של ההתבוננות, האם הוא נעשה לפי שורת הדין בגדרי תורה. וכשכל המעשים יעלו לאותו מקום של דין, יבוער כל הרע מהעולם.

פרקי אבות 105 פרק א משנה ח

בעלי דין בעל בעלים

מספר שיעור בקול הלשון 1131866

סוגיות במחשבה בעל

השליט בכוחו הגובר, עכ"ל. והיינו שמצד עצמם הם שווים, אלא שבבחירתה נעשה הוא "על" - עליה. וזהו ב-על, ב - שנים, והוא נעשה על. וכן בעלי ברית וכד', ברצון נעשה בעלות, שיעבוד לברית, והבן.

לעומת כך יש בעלות שלא ברצון, כגון בעל ממון, אין רצון הממון שפלוני יהא בעליו, הדבר אינו תלוי כלל וכלל ברצונו. ובבחינה זו נקרא בעל, מלשון עלול ועילה, ואין העלול נעשה עלול מן העילה ברצונו כלל, אלא כאב ואם המולידים ולדות, שהם עלולים מהם בעל כרחם. בל-בע, לשון שלילת בע - רצון, בעל כרחו.

עוד כתב הרש"ר הירש (בראשית, לז, יט) וז"ל, בעל החלומות - כדוגמת בעל כנפים, בעל מזימות - מי שכנפים מזומנות לתנועתו, עכ"ל. והיינו כרוכב שרוכב על מרכבתו להנהיגה כרצונו, כן הבעלים מהותם שליטת הנהגה על הדבר כרצונו. וזהו גדר בעלות ממון, כח שליטה לפעול בדבר כרצונו (וכנודע שבממון יש גם "קנין" ממוני, ואכמ"ל).

ועיין עוד במילון ערכים בארמית, ערך זה, שבעלות שורשו ברצון. ועיקר הבעלות, הוא לא תעשה, שליטה על עצמו לא לעשות.

כתיב (בראשית, כ, ג) והוא בעלת בעל. וזהו יחס של בעל ואשה. אולם בפעם הראשונה שכתוב בתורה לשון בעל מלשון בעלות הוא (שם, יד, יג) והם בעלי ברית אברהם.

וביאור שם תואר בעל כללי (לא רק ביחס של איש ואשתו), כתב ברש"ר הירש (שם, יד) וז"ל, בעל - כדוגמת בעל כנפים, בעל אשה, בעל דברים וכו', מציין את היחס שבין אדם לבין עצם המשועבד לו, עכ"ל.

ועוד כתב רש"ר הירש (שם, כ, ג) וז"ל, בעולת בעל - בעל, קרוב לבהל, ופעל, שהוראתם היסודית, להתגבר על משהו, להשתדל על מישהו, אדם נבהל (בנין נפעל) כאשר דבר מה משתלט על רוחו, ומביא אותו במבוכה. פעל, הדרגה העליונה ביחס ההשתלטות והכח, עכ"ל. ולפ"ז בעל ברית היינו משוועבד לברית, ועיי"ש את ההבדל בין יחס של איש ואשה, לבעל. וזהו גדר בעל ואשה, שהאשה משועבדת לבעלה.

ובעומק יש ב' סוגים של בעלות. א. בעלות ברצון. ב. בעלות בעל כרחו.

אשה נעשה לה בעל, ברצונה (זולת אונס). ונקרא בעל, בעל-ל, מלשון בעי - רצון, בעי ל, רצון להיות משועבדת לבעלה. ועוד, ב-על, יש כאן שנים, איש ואשה, וזה יחס של שווין, וכלשון הרש"ר הירש הנ"ל, איש ואשה, מבטא את יחס השווין וכו', לעומתם מציין בעל את

מדור
רל"א
שערים

צירוף

ב-ע / ב-ט / ע-ט

ב-ע

במדרגת בטן רשעים תחסר, בחינת רעב, עב-ר. ונפילה זו היא בבחינת ירידה ממדרגת הנהגה ניסית, להנהגת הטבע, טבע, עב-ט. כי הנהגת הטבע היא עביות, שנראה כהנהגה כללית, ואין ניכר הנהגת השגחה פרטית, שהיא הנהגה של דקות. והנחסר הנהגה פרטית, עלול כל חולי ומדוה. ואזי עביות זו נעשה בעבוע, בע - בע.

וע"י נפילתו זו נפל ממדרגת אדם דקדושה למדרגת אדם בליעל, כי ביום מתגלה הראות והדקות, ובלילה נגלה העביות. ולכך העננים המסתירים את האור ונראה כעין לילה נקראים עבים, לשון עביות. ואצל כל אדם יש מקום שהוא בבחינת בליעל, בלי-עול, והוא העקב, עב-ק, מקום שאדם לא חלי ולא מרגיש לרוב עביותו. ואת עביות זו בא יעקב אבינו לתקן יעקב, עב-יק. ועיקר תיקון העביות שבנפש, הוא ע"ש הנ"ל, נעלבים ואינם עולבים, עלב, עב-ל. כי הנעלב ואינו עולב, מבטל עביותו ונעשה דק ועדין. ומאידך יש עבודה של עביות דקדושה שהוא בחינת יעקב חבל נחלתו, כחבל עב שיש בו ג' חוטים. והוא בחינת מצות ג' הדסים בסוכות, הנקראים עבותות. עביות דקדושה. ובנין עביות זו נבנית אצל כל אדם בהיותו עובר במעי אמו, שתחילה הוא טיפה דקה, ונעשה עב, וע"ש כן נקרא עובר, עב-ור. והוא בלוע באמו, עב - ל, ואמו נעשה עבה מחמתו. ומלאך המלמדו כל התורה הוא מכח עביות שם ע"ב, מילוי. ע"ב כנ"ל. וזהו תורתו של יעקב, איש תם יושב אהלים, מעין עובר בתוך אהל.

ואח"כ נושא אשה ונעשה בעל, בע - ל, נעשה לו עביות של צירוף לאשתו.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: ערב, עשב, שבע, עזב, עצב, עבד, ארבע, אבעבעת, בעבוע, אלישבע, אצבע, שבע, בלע, בקע, בקעה, גביע, גבעון, גלבע, בצע, בקע, יעקב, טבע, טבעת, בלעדי, בעל, עלב, עבר, עבירה, בעבור, עבט, עברה, בועז, בער, רעב, בערה, תועבה, תועבה, גבעל, מערב, ערב, בליעל, בלעם, טבע, ירבעם, נובע, טבעת, עב, עברי, עיבל, עכבור, עמינדב, עקרב, עקב, צבע, בצע, יעיב, מטבע, נבע, נבעית, נבע, עבדיה, עבות, עובר, עובד, עכביש, ענב, בעט.

הנה נודע שם הויה, יש בו ד' אופני מילוי, והראשון בהם כאשר ממלאים יוד, הי, ויו, הי, עולה ע"ב, לשון עיבוי. כי שם הויה עצם, והמילוי עיבוי. והוא השורש לשם בן ע"ב אותיות, היוצא מן הפסוק, ויסע, ויבא, ויט, כנודע. וכל אלו שיש אותיות ע"ב בשמם, כגון יעקב, עב-קי, בעז, עב-ז, עמינדב, עב-מינד, עבדיה, עב-דיה, נקיתם משם זה.

וכאשר מדרגת ע"ב עיבוי זה הוא במדרגת רצוא ושוב, נעשה בעבוע.

ושורש עיבוי זה הוא השורש לכח עיבוי של רע, כי עצם מילוי אותיות שורשם בשורש לרע, כנודע, מילוי גימט' אלקים, והוא שורש לאלהים אחרים. ובפרטות תחילת כל המילויים, מילוי שם הוי"ה ביודין ע"ב. ושורש הרע נקרא עקרב קשה מנחש כמ"ש בברכות (שכרוך על עקבו מפסיק). עקרב, עב-קר. עביות היוצרת קרירות, שורש לעמלק "אשר קרך". ובנפש זהו אדם בליעל, עב - ליל, חשך עבה כמו שהיה במצרים. ונגלה בנפש כח מבעט, בעט, בע - ט. וזהו בחינת בלעם, בע - לם.

ונודע שמדרגת נפש, שורש הרע הוא בחינת ערב רב. ערב עב-ר. מלשון עב רע. ועמלק אחד מן ה' מיני ערב רב, ונודע שערב רב גימט' דעת, דעת דקלקול, והוא בחינת בלעם, יודעי דעת עליון. בלעם עב-מל. ושורש קלקול זה נתגלה באכילה מעץ הדעת טוב ורע. ושם נתקלל אדה"ר וחוה, בעצבות. בעצבון תאכלנה, הרבה ארבה עצבונך וגו'. עצב, עב-צ. כי החטא יוצר עיבוי. ולחד מ"ד עץ שאכל ממנו אדה"ר ענבים היה, ענב, עב-ן. ואילו אכל מעץ החיים היה דבק במדרגת מים חיים, נביעה. נבע, עב-ן. היפך ענב, נבע. עץ הדעת, ענב, עץ החיים, נבע. ובאכילתו בעץ הדעת, איבד את שורש החכמה, עץ החיים, ונעשה בער, בע - ר, כסיל.

ופעולת החטא נקראת עבירה, עב-ר. וע"י אכילתו דבק בתועבה, תעב, ת-עב. ומתולדת החטא שנפל ממדרגת בן, שהרי היה יצור כפיו של הקב"ה, למדרגת עבד. עבד, עב-ד. ואז נעזב ממנו ית"ש ונתגרש מג"ע. עזב, עב-ז. והבן שעצם העביות הוא גופא העזיבה. ואילו זכה והיה אכילתו מעץ החיים, היה אז בבחינת צדיק אכל לשבע נפשו, שבע, עב-ש עביות דקדושה, כנ"ל. אולם כאשר אכל מעץ הדעת, דבק בקלקול

ב-ל

זו נעוץ בחוה שנתנה לאדה"ר לאכול מעץ הדעת, שעליו נאמר ביום אכלך ממנו מות תמות. ומעשה זה הוגדר בחז"ל, היא שפכה דמו של עולם.

והנה יש רציחה בפועל, ויש אביזריהו, מלבין (לב - ן) פני חבריו, הנקרא עלב. ע-לב. והנה אמרו, עשרה דורות מאדה"ר עד נח וכו', אולם במקום שיהא תיקון הלב, נעשה קלקול כמ"ש ויתעצב ה' אל לבו. וכתוצאה מכך נעשה מכול. לב-מו. ועיקר גזר דינם לא נחתם אלא על הגול, היפך צדקה-נותן. גזל כולו מקבל, קבל, לב-ק, שהוא בחינת בלק אותיות קבל, כנודע. ותולדת כך נעשה הסבל הגדול בעולם כמעט לכל יושבי תבל. סבל, לב-ס. וחל על עצם העולם הנקרא תבל. לב-ת. כלומר על עצם שורש העולם הנקרא לבו של העולם, כמ"ש חז"ל שיש במקום לב, כמ"ש דברו על לב ירושלים, זהו לבד דתיקון. וכתוב תולה ארץ על בלימה, לב - ימה, והוא שורש לבו של העולם. ולב דקלקול שבעולם הוא בבל, לב-ב. ובנפש זהו בליעל, כל - יעל.

ואחר עשרה דורות בא אברהם לתקן זאת. ולעומתו בלעם, כל - עם, כמ"ש במסכת אבות. ועיקר הפסולת היוצאת לתרבות רעה ביום מיתתו הוא עשו, בחינת אדם בליעל, היפך אדם, אדום, בליעל, לב-עלי. ושורשו הוא מזרעו של בתואל, לב-תאו. ולעומתו יעקב נושא את בלהה, לב-הה, תחלת תיקון הלב. ובשבטים עיקר התיקון לכך, זבולון, לב-זון, זון ר"ת זכר ונקבה, תיקון אחדותם. והמתנגד ליעקב לבן, לב-ן. שהוא נבל כנודע, ופסולתם של אלו בבחינת זבל, לב-ז. ושורשם נחש, פורץ גדרו של עולם, פורץ את הגבול, גבול, לב-גו, פורץ את הלב.

ושלמות התיקון בבנין המשכן ע"י בצלאל, וכל חכם לב. בצלאל, לב-אצל. ובכניסה לא"י ע"י כלב, לב-כ. ובמצות יובל הנוהגת בארץ, יובל, לב-ו. ושורשו יום החמישים של מתן תורה, במשך היובל המה יעלו בהר.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אביאל, אבימלך, אבל, אבשלום, אהליאב, חלב, זבל, חבל, לבן, אלגביש, אלישבע, בבל, בדלה, בהלה, בלע, בעל, ברזל, בתולה, גבל, גבול, בגלל, בבל, בול, זבולון, בחל, חלב, כלב, בל, בלל, לב, יובל, יבול, לבש, להב, בלהה, בלה, בלט, בלעם, בלשאצר, בלתי, סבל, בצל, בצלאל, בישל, גבעל, גבריאל, גבלה, הבל, מבול, לבנון, נבל, איזבל, בתואל, גבול, לביא, עיבל, קבל, שביל, שבלים, תבל, יבלת, בלק, מהיטבאל, מלבן, עלב, שבולל, בטל, בלג, בלימה, בליעל, בלם.

רבותינו לימדונו (מבואר היטב בעץ חיים) שמדרגת לב שורשה ל"ב נתיבות חכמה עליונה שבראש. הנקראת בלימה, לב - ימה, והיינו י' ספירות וכב' אותיות גימט' לב, כמבואר בספר יצירה. וכאשר הארה זו מתפשטת לתוך גופו של האדם נעשה "לב". וכאשר ח"ו אינה מתפשטת, אזי זהו בחינת "בל", לשון שלילה. וזהו בול, כל - ו, לשון בלה, בלתי. וכן בלע, כל - ע, אור שאינו מתפשט אלא נשאר בלוע במקורו.

הארה עליונה זו היא ממדרגת הלובן העליון. לבן לב-ן, כמבואר בדברי רבותינו. וכאשר הארה זו מאירה אצל נקבה נעשה במקום הלב, מקום דדיה, חלב, לב-ח. ומדרגת חלב מקשרת את הולד לאמו, ללובן העליון, ללבה של האם. חלב אותיות חבל, שהחלב נעשה חבל המקשר בין הולד לאם. ומכך נעשו האם והולד בלולים זה עם זה , בלל, כל - ל. ונגלה אצל בלהה, כל - הה, שיפחת רחל, שנוול בנימין ומתה רחל, וגידלה בלהה את בנימין כאמו, ואף דאגה לחלב בעבורו. ובעומק הכח המקשר הוא ה"לב" כנ"ל. וכאשר מקיא חלב שניק משדי אמו, זהו בחל. וזהו ביטול של החלב, בטל, כל - ט.

וכשם שהוא הכח המקשר בין הולד לאמו, כן שורש כח ההולדה, "זכר" ונקבה שורשו חיבורם בלב. והוא בחינת בעל, לב-ע. כי תחילת החיבור הוא בחינת חיבוק, אח"כ נישוק, ואח"כ חיבור גמור, ומקום החיבוק במקום הלב, חיבור לב אל לב, זהו מהות עומק החיבוק.

ועיקר החיבור בין בחר לבתולה. בתולה, לב-תוה. ובמלכי אדום הנזכרים בפרשת וישלח, ז' ראשונים שבהם לא הוזכר נקבה בהם. ובמלך השמיני (בחינת חלב, לב, ח, כנ"ל) הוזכרה אשתו ושמה מהיטבאל, לב-מהיטא. ובו לא כתוב מיתה, כי היה חיבור במדרגת לב. וזהו בדלח, לב - חד, לב מחובר, לב אחד, ובבדלח מונח כח הצירוף והחיבור.

והנה תולדות ראשונים שהיו בעולם, קין והבל, הבל, לב-ה. כי בהבל נתגלה חיבור הלב של אדה"ר וחווה ונגלה חיבורו של הבל אל ליבה של חווה. וכאשר קם קין על הבל והרגו, ביטל חיבור הלב. ואמרו רבותינו שבלק שורשו בקין שהרג את הבל, מכח בל, העדר שבו. וכן בלק דבק בהעדר זה, כל - ק. ומכך כך רצה להרוג את ישראל. ובשעה זו נתחדשה אבילות בפועל ראשונה בעולם. אבלות, אבל א-לב. בבחינת טוב ללכת אל בית האבל וגו', והחי יתן אל לבו. אבל אל-לבו. ואבל אין לו פה, בבחינת מש"כ 'מבליגיתי עלי יגון', כל - ג, ליבא לפומיה לא גליא מכח הבלגה. ובבחינת בלם, כל - ם, בולם פיו. ושורש אבילות

ע-ל

ההקדש לחולין ויורד מדין "ממון גבוה", לתתא. וזהו בחינת ישמעאל, על-ישמא, פסולת דאברהם, פסולת מים, שעוזבים מקום "גבוה" ויורדים למקום נמוך. ואצל אברהם זוהי ירידה דתיקון, ואצל ישמעאל זוהי ירידה דקלקול. וכן אצל עשו, הלעטני, עלט, על-ט, שפיכה מלעילא לתתא. וזה היה ביום מיתתו של אברהם דייקא. ומצד התיקון ירידה דאברהם, בבחינת נתאוה להיות לו דירה בתחתונים. וזהו תולעת, תות-לע, בחינת השפלה כתועלת, בחינת דירה בתחתונים, ודו"ק.

ובחינת שלימות של על, חיבור של מלעילא לתתא עם המתתא לעילא, הוא בחינת עיגול, על-יגו. כי חציו בתנועה מלעילא לתתא, וחציו בתנועה מתתא לעילא, וחוזר חלילה. וכל הנמצא תוך העיגול בלוע בתוכו, בלע, ב - לע.

שרשי התיבות המרכיבות מאמר זה: אלידע, אליועני, אליעזר, אליעם, אלישבע, אלישמע, אלישע, אלנעם, אלעזר, אלעלה, אלפעל, גלעד, זלעפה, יועיל, יזרעאל, יעואל, יעיאל, יעל, ישמעאל, ירבעל, יעשיאל, כדרלעמר, כעול, כעגל, בלעדי, בלע, בעל, לשע, לעז, העולם, למעלה, לעמת, מלעות, מעל, מעלה, לענה, נעל, מעגל, עולל, מעול, עולם, מעיל, מעלות, עזאזל, מעליותיו, העלמה, עלמן, מעלפת, עמל, מעקל, עתניאל, ערלים, מפעל, צלע, מקלעת, קעילה, לעד, נעלים, נעלם, נתעלסה, סלע, עבדיאל, עגול, עגיל, עגל, עגלון, עגלה, עדיאל, עדלם, עובל, עויל, עול, עולל, עולה, עולם, עזיאל, עזריאל, עיבל, עילם, על, עילי, עלבון, עלה, עלגים, עלון, עלי, עליון, עליות, עליזה, עלילת, עלם, עלמון, עלמים, עלץ, עמיאל, עמל, עמלק, עפל, עצל, עקלתון, ערל, ערפל, עשהאל, עתליה, עתניאל, פגעיאל, פעל, רעל, צלמנע, קלע, רעואל, קעילה, תעלת, שועל, שעל, תולע, תולעת, עשהאל, בליעל, בלעם, עלטה, משעול, בעילם, גלבע, לעו, עפלים, ערפל, גבעל, לעג, גלעד, געל, דעואל, הועיל, אלישמע, הלעיט, מנעול, עטלף, התעלל, נעלם, אלישע, אלעד, למען, נעיאל.

הנה יש בחינת ל-ע מלעילא לתתא, ויש בחינת ל-ע מתתא לעילא. מלעילא לתתא זהו בחינת ל', היינו להיכן פנייתו ל' ע', ל-עולם, ובנפש ימי חיינו בהם שבעים שנה. ובזמן שבעה ימים, שבעה שבועות, שמיטה, וכו'. ובמקום זהו עולם, על-ום, שית אלפי שנים הוה עלמא וחד חרוב. ומתתא לעילא זהו לשון על, עלייה. או לשון שנמצא כבר למעלה, עליון, על-יון. כגון עול, על-ו, והיפוכו בליעל, בלי-על. וכן בלעם, על - במ.

ובחינת עלייה מתתא לעילא זהו עמל, על-מ, כי עיקר העמל לעלות לעילא. ותנועה זו מתגלה בגילוי ברגליים שהם העולים, ועל גבם יש מנעלים, נעל, נ-על. ובכללות הגוף זהו מעיל, מי-על, שעולה על גבי שאר הלבושים. וכן נקרא בעל, ב-על, בא על הנוק' ונמצא למעלה. ולצורך כך נבראה הנקבה מן הצלע, צ-לע. ואמרו חז"ל שקלעה הקב"ה לחוה, קלע, ק-לע. והתינוק הנולד ממנה נקרא עולל, על-ול, כי עולה עלייה לינק. וכן נקרא עלם, על-ם.

אולם יש כח המעכב את העלייה, ויש בכך כמה בחינות. והם, ערל, על-ר, מחיצה החוסמת את העלייה. וכן הלעטה, לע-הטה, חשך, הסתרה, בחינת העלם, על-הם. שהוא גופא בחינת ערפל, על-רפ, עירפול, חוסר בהירות. וכן עצלות, עצל, על-צ, שהכבדות מונעת אותו לעלות, והיפוך אותיות עלץ, שמחה, בבחינת וישא יעקב את רגליו, שכיון ששמע שמועה טובה נעשה קל. וכן עמלק, על-מק, בחינת לץ, היפך עלץ, עושה ליצנות מהעלייה, וזאת ע"י שזורק עורלותיהם של ישראל לעילא כמ"ש חז"ל, ערלה דייקא, כנ"ל, ערל, על-ר. ועי"ז מתלוצץ מהעלייה דתיקון, ומגלה עלייה דקלקול. וכן נתגלה בחינת עלייה דקלקול במעפילים, עפל, על-פ, שרצו לעלות לארץ ישראל קודם הזמן הראוי. וכן עלילה, על-ילה, מעלה עליו דברים שאינם.

ומלעילא לתתא, מצד הקלקול, זהו שעיר לעזאזל, על-זאז, שזורקים אותו מן הצוק לתתא. וכן מעילה, מעל, מ-על, שע"י שמעל בהקדש יוצא

מדור קבלה

בלביפדיה קבלה
בעל
מילון ערכים בקבלה
בעל

בלביפדיה קבלה בעל

והיפך יושר, "שרירות הלב". וכתוב (ירמיה, ט, יג) וילכו אחרי שרירות לבם ואחרי הבעלים וגו'.

שערות

אליהו נקרא בעל שער (מלכים, ב, א, ח).

אזן

ויקראו בשם הבעל מהבקר ועד הצהרים לאמר הבעל עננו ואין קול ואין עונה (מלכים, א, יח, כו). בבחינת אזנים להם ולא יאזינו. ובדרך רמז, בעל במילוי עולה "אשר באזניהם" (וישלת, לה, ד).

חוטם

כתיב (במדבר, כה, ג) ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר אף ה' בישראל.

כתיב (יהושע, כד, י) בעלי "יריחו" (לשון ריח, כמ"ש חז"ל). וכתוב (ירמיה, יא, יג) לקטר לבעל. וכן בעל החוטם, בעל אף (משלי, כב, כד). וכן בעל חמה (משלי, כט, כב). ובדרך רמז, בעל במילוי עולה תרגזו, וכן עולה להתאפק.

פה

בעל דברים (שמות, כד, יד). וכן בעל הלשון (קהלת, י, יא).

כתיב (מלכים, ב, י, כא) וימלא בית הבעל פה לפה. וכתוב (ישעיה, מא, טו) בעל פיפיות.

עינים - שבירה

כתיב (דברים, כד, א) כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו וגו', וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו. ושורשו שבירה, ודו"ק.

אור א"ס

כל הנבראים כולם נקראים נוק' ביחס לא"ס, והוא נקרא בעל. עיין שבת (נו, ע"ב) שעשה מריבה עם בעליו. וכן נקרא הא"ס בעל הבירה. וכתוב (ירמיה, ג, יד) כי אנכי בעלתי בכם.

צמצום

חלל פנוי שורש לע"ז. ובפרט, ע"ז הנקרא בעל, וכן בעל זבוב. וכן בעל צפון. ועיין ילקוט ראובני (וישלת, אות קע, המדרגה השישית). חלל הפנוי שורש למת הנקרא חלל. וכתוב (ויקרא, כא, ד) לא יטמא בעל בעמיו להחלו. גבול. וכתוב (יהושע, טו, ט) ותאר הגבול בעלה היא קרית יערים. שורש כל החסרונות הוא בצמצום. וזהו בעל מום.

קו

קורה צורתה קו. וזהו בעלי קורה, כמ"ש (ברכות, סד, ע"א) מעכאן לבעל הקורה שיכנס עובי הקורה.

עיגולים

כשיר, עגול (ב"מ, כה, ע"א). ונקרא בעלי שיר (שבת, נא, ע"ב). בעל, עם הכולל, גימט' עגל.

יושר

ג' קוים. בעל שלשה (מלכים, ב, ד, מב). ע"ב, ס"ג, מ"ה, גימט' בעל, הוא כנגד ג' קוים. ועיין רש"י (בראשית, יד, ו) וז"ל, בעל גד, בעל שמו, וכולם מתורגמין מישור, עכ"ל. וכן כתב בשמואל (ב, ו, ב) וז"ל, בעל לשון מישור, עכ"ל. ובעוד מקומות.

נוק'

כתיב (בראשית, כ, ג) והיא בעולת בעל.
 בית. בעל הבית (שמות, כד, ז). וכן בעל מעון
 (במדבר, לב, לח). וכתיב (ישעיה, סב, ד) וארצך תבעל.
 וכן שבה בית הבעל. ובפרטות נקרא כן ז"א,
 שהוא בעלה של הנוק'.
 ע"ב ס"ג מ"ה, כולם בעל בערך לתחתון,
 לעומת הנוק' שהיא מקבל. ע"ב ס"ג מ"ה,
 עולה ק"ב, כנודע, עם הכולל בעל.

כתר

רצון, ובסוד כללות ההפכים אונס - רצון,
 בעל כרחו.
 ונקרא בעל תכלית, ובעל הרחמים.
 בעל במילוי, בי"ת - עי"ן - למ"ד, עם
 האותיות, עולה בגימט' הכתר.

חכמה

חכמים נקראים בעלי תריסין (ברכות, כז, ע"ב).
 וכתיב (משלי, טז, כב) מקור חיים שכל בעליו.
 וכתיב (קהלת, ז, יא) החכמה תחיה את בעליה.

בינה

בעל תשובה (ברכות, לד, ע"ב). וכתיב (בראשית,
 כ, ו) בתם "לבבך" עשית, ר"ת בעל. ובחינה זו
 קרובה לתשובה.
 בינה קיימא לשאלה. וכתיב גבי שואל (שמות,
 כב, יג) "בעליו עמו".
 הבינה נקראת בעל גבורות. עיין שושן סודות
 (אות תל"ג), ועוד מקומות בדברי רבותינו.

דעת

דעת דקלקול, מדמה. וזהו בעל החלומות
 (בראשית, לז, יח).
 בעל מזימות (משלי, כד, ח).
 בלעם, בעל-ם. וכתיב ביה (במדבר, כב, מא)
 ויקח בלק את בלעם ויעלהו כמות בעל.
 כתיב (ישעיה, טז, ג) ידע שור קונהו וחמוס
 אבוס בעליו.

בעל ידע (דה"א, א, יד, ז). בעלה ידע. ובדרך
 רמז, בעל במילוי עולה "אשר לא ידע" (שמות,
 א, ח). וכן עולה יתרו, שהוא חותן משה, ומשה

בעל גיט' ק"ב, סוד ק"ב חרובין. ובעל במילוי
 עולה "כסה את עיני" (במדבר, כב, ה). ולהיפך,
 עולה ויגל ה' את עיני (במדבר, שם, לא).

עתיק

כולו פנים ואין נגלה לו אחור כלל. והיפוכו
 בעל פעור, שפוערים לו אחוריו. וכנגד זה פסח,
 דילוג, בעתיק, וכתיב (ויקרא, כג, ה) בארבעה
 עשר לחדש - בין הערבים פסח לה', ר"ת בעל.

אריך

ז"ל הר' יונה (משלי, יד, כט) ומי שהוא ארך
 אפים הוא בעל הישוב, עכ"ל.
 ובעל החוטם הוא א"א, כן מבואר בקול
 ברמה (אות סב), עיי"ש. ופעמים הז"א נקרא בעל
 החוטם, כמ"ש ביונת אלם (ח"ב, פרק מז), ועוד
 מקומות.

אבא

אבא נקרא בעל של אמא. עיין אמת ליעקב
 (מערכת עץ חיים, אות ח, צח). ובקלקול כתיב (ירמיה,
 יט, ה) ובנו את במות הבעל לשרוף את בניהם
 באש. ובקלקול זהו בעל אוב, אוב-אב.
 תפילין, מוחין, ונקרא ע"ש אלישע בעל
 כנפים (שבת, מט, ע"א).

אמא

אם בהריונה. וכתיב (שמות, כא, כב) וכי ינצו
 אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדים ולא יהיה
 אסון ענוש יענש כאשר ישית עליו בעל האשה
 ונתן בפלילים. ואמרו (ב"ק, מג, ע"א) דמי ולדות
 לבעל.
 לאה, ונקראת בעל הבור. עיין קהלת יעקב,
 ערך בעל.
 אמא נקרא תתמיד בעולת בעל. כ"כ בעמק
 המלך (ש"ו, פרק סו).

ז"א

ז"א נקרא בעלה של נוק'. ז"א בעל
 דמטרוניתא. ובדרך רמז, בעל במילוי עולה
 לוקחי בנותיו (בראשית, יט, יד), וזה ביחס לאבא.

בעל קרי. וביוסף כתיב (בראשית, מט, כג)
וישטמהו בעלי חצים, ותשב באיתן קשתו ויפזז
זרעי ידיו וגו', ודו"ק.

מלכי אדום, המלך השביעי כנגד יסוד, הוא
בעל חנן בן עכבור.

יוסף קרני ראם קרניו, בחינת בעל קרנים
(ברכות, סג, ע"א). וכן בעלי אסופות (יוסף - אסף)
(קהלת, יב, יא).

זב בעל שני ראיות או שלש (שבת, יא, ע"ב).

מלכות

שביעית. וכתוב (דברים, טו, ב) וזה דבר השמטה
שמוט כל בעל משה ידו. וכן בעלי שבועה
(נחמיה, ו, יח).

כתיב (ירמיה, לב, לה) ויבנו את במות הבעל
בגיא בן הנם להעביר את בניהם ואת בנותיהם
למלך.

נפש

מעשה, מלאכה. בעל מלאכה. ונאמן בעל
מלאכתך. וכן בעל מעשה (ברכות, כז, ע"ב). וכן
כתיב (ישעיה, נד, ה) כי בעליך עשיר.
בעל נפש (משלי, כג, ב). וכתוב (ירמיה, יב, טז)
להשבע בבעל.

רוח

בעל רוח או בעל קצר רוח. לשון ר' יונה
(משלי, יד, כט) או בעל רוח הקודש, ועוד דומה
לזה בעל הרוח אשר ביציו נפוחים (רמב"ן, ויקרא,
כא, יח).

נשמה

הנשמה בעל של הגוף, כלשון הגר"א (אדרת
אליהו, יונה, א, ג).

חיה

בעל חי, בעלי חיים.

יחידה

בעל ח"י, בעל חיה - יחידה, כנודע שכן
נקרא אחיה השילוני.

בחינת דעת. ודעת דקלקול, עמלק. בעל
במילוי בגימט' עולה על כס י-ה מלחמה לה'
בעמלק (שמות, יז, טז).

חסד

את, מלשון אתי, המשכה, חסד. ובקלקול,
איזבל בת אתבעל (את-בעל) (מלכים, א, טז, לא).
חז"ג נקראים כנפים. בעלי כנף (משלי, א, יז).

גבורה

צפון. וזהו בעל צפון (שמות, יד, ב).
שור. בעל השור (שמות, כא, כח).
בעל דין.
זהב. וכתוב (הושע, ב, י) וזהב עשו לבעל. וכתוב
(קהלת, ה, יב) עושר שמור לבעליו לרעתו.

תפארת

בעלי תורה. בעל עולה בגימט' התורה.
בעל משפטי (ישעיה, נ, ח).

נצח

נו"ה, רגלים. וכתוב (מלכים, א, יט, יח) והשארתי
בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא
כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו. וכן
כתיב (ויקרא, יא, כא) ערכים ממעל לרגליו - לנתר
בהם על - הארץ, ר"ת בעל.
גג. וכתוב (ירמיה, לב, כט) אשר קטרו על
גגותיהם לבעל.

הוד

נו"ה, דרך. וכתוב (בשלח, יג, כג) בעמוד ענן
לנחותם - הדרך, ר"ת בעל.
נו"ה, בנים. וכתוב (שמות, לא, טז) לדרתם ברית
עולם, ר"ת בעל.
בעל חנן בן עכבור הוא הוד לפי ביאור אחד
בעץ חיים (שער הנקודים, פ"ד).

יסוד

כתיב (בראשית, יד, יג) והם בעלי ברית אברהם.
וכתיב (במדבר, יח, יט) לחק עולם ברית, ר"ת בעל.
וכתיב (שם, יז, יג) בבשרכם לברית עולם, ר"ת
בעל. ונקרא טוב, וכתוב (משלי, ג, כז) אל תמנע
טוב מבעליו.

מילון ערכים בקבלה בעל

אולם עיקר שם תואר בעל, הוא בז"א, כנ"ל. ונקרא "בעל החוטם", שהוא בחינת ז"א - חוטם, כנודע, והוא שורש מדרגת בעלות בפנים.

וכתב בלימודי אצילות, וז"ל, מלכות חוטם ותרין נוקבין דפרדשקא, הימנית היא לאה, והשמאלית היא רחל, ופרדשקא הוא חוטם, ולזה אמר רב המנונא סבא, לבעל החוטם אני מתפלל, בעל - ת"ת, חוטם - מלכות, עכ"ל. וזהו ביחס לתיקוני גלגלת (ויש בחינה נוספת של רשר"ד כנגד עינים - אח"פ, וחוטם כנגד ת"ת, ואכמ"ל). ועיין קהלת יעקב, ערך חוטם, בחינות נוספות בחוטם.

ועיין עוד אמת ליעקב (מערכת עץ חיים, אות ה, צ"ח) וז"ל, לבעל החוטם שהוא אבא, בעל אימא, הנקרא חוטם שהוא ס"ג, עכ"ל. אולם כבר נתבאר לעיל, שבאז"א אין עיקר התואר שבה בעל ואשה, כי הם שווים. אולם כי סוף כל סוף אבא בא על אמא, לכך אף הם נקראים בעל ואשה, שכל זכר ונקבה בכל ערך נקראים בעל ואשה. בעל, בא - על, בא עליה. וביחס הזה אף מי שאינו בעל ואשה בדיני נישואין, אלא כגון מעשה זנות, ביאה בדרך זנות, על מעשה זה עצמו נקרא בעלה, אולם לא בעל לאשתו. וביחס הזה עיקר שם תואר בעל הוא ביסוד, כי הוא העושה מעשה בביאה, אף שכלל גופו נמצא עליה, והבן.

עיקר שם בעל, ביחס של איש ואשתו, הוא ז"א, הנקרא בעל ביחס לאשתו שהיא נוק', מלכות.

ופעמים שנצח נקרא בעל, כמ"ש בעמק המלך (שער ה, פרק מח), והובא בקהלת יעקב (ערך בעל) וז"ל, בעל הוא סוד הנצח, ששם הוא בעלה דמטרוניתא, בסוד איהו בנצח, עכ"ל. וכן הוא בכל מיני הזיווגים שישנם, יש יחס של בעל, והבן.

ובפשטות אף אבא נקרא בעל ביחס לאמא. אולם נתבאר (עיין סוגיות במחשבה ערך זה) בדברי הרש"ר הירש, שבעל ואשה זהו יחס של שעבוד, שליטה, שהאשה משועבדת לבעלה, ובעלה שולטת. וזהו יחס בין זו"ן. אולם יחס של איש ואשתו, זהו יחס שהם שווים, וזהו יחס של או"א, שהן שווים זה לזה, אם כי לא בשלימות.

ושורש הכל, הוא א"ס ב"ה, שהוא בעל הבירה, בעל הבית. וזהו יחס של הא"ס, כיחס של קנין, ביחס לבריותיו, וראשיתו, כמ"ש על התורה (משלי, ח, כב) ה' קנני ראשית דרכו.

אולם לתתא יחס של בעלות של קנין, הוא בחינת בעלות ממון, ועיקרו בנו"ה, כמ"ש בפסחים (קט, ע"א) ואת כל היקום אשר ברגליהם, זהו ממונו של אדם שמעמידו על רגליו.

מדור ארמית

מילון ערכים בארמית
בעל

מילון ערכים ארמית בעל

לבעלה, בכל מקום האיש גוזר, ברם הכא, כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה. ומצד הנפילה (דו"ק היטב) נעשה שאשה שולטת על בעלה. וזהו שאמרו (ביצה, לב, ע"ב) שלשה חיהן אינם חיים, וכו', ומי שאשתו מושלת עליו. ודייקא "חיהן אינם חיים", שאיבוד מדרגת רצונו זהו עומק המיתה שנגזרה על האדם מתולדת החטא כנ"ל.

ומי ששולטים עליו, מאבד את "רצונו", ונעשה בו רצון נפעל, וזהו אדם המזיק, והיינו מי שרצונו אינו מזוקק, ודו"ק.

ושורש המזיק הוא עלילה, שם עלילת דברים. וזהו בעל, ב-על, בא - על, באה עליו בעלילות דברים. וזהו שורש נפילת מדרגת בעל, הפיכתו למזיק, ושאר אופני ההזקה הם תולדות.

עוד נראה, שאמרו חז"ל (אבות, ד, א) איזהו גיבור הכובש את יצרו, וכובש היינו שולט על עצמו, וזהו בעל, בל-ע, שליטה על בחינת "לא תעשה", בל. וזהו עיקר הבעלות, בל - עשה, כי כפשוטו בעלות היינו על עשה, בעלים לעשות, שולט מה לעשות עם הדבר, כאדם שיש לו ממון ושולט מה יעשה בו. אולם בעומק הוא להיפך, עיקר השליטה הוא מה לא לעשות, ודו"ק.

אמרו (ב"ק, ג, ע"ב) מאי מבעה, רב אמר זה האדם. ונקרא מבעה מלשון בע - בעי - רוצה, עיי"ש. וכן מלשון דיבור, אם תבעיון בעו, כמ"ש.

וכח בעלות אינו אלא לאדם ולא לבעל חי. וכן נראה שאין יחס של בעל ואשתו לבעל חי, וא"כ כל תואר "בעל" אינו אלא למדבר, אדם. ונכון הדבר שפעמים בלשון השאלה והרחבה נאמר לשון בעל גם על חי, כגון בעל חי, וכדלהלן.

ונראה שיחס של בעל ביחס של שעבוד בעל כרחו (עיי' סוגיות במחשבה ערך זה, ב' סוגי בעלות), ביחס זה נאמר לשון בעל אף לדבר שאינו אדם, כבעל חי. אולם יחס של בעל מלשון בעי, רצון, זהו יחס גמור שנאמר רק לאדם. כי עומק הרצון נגלה רק באדם רצון כרצון, אולם אצל בעל חי זהו רצון שפל יותר, אינו רצון גמור, ואכמ"ל.

וזהו גדר בעלות, הדבר "כרצונו", וזהו רק באדם, שיש לו רצון גמור. וזהו גדר בעלות דתיקון.

אולם בתולדות החטא, הופך האדם להיות אדם "המזיק", ודו"ק היטב, שמאדם "אדמה לעליון", נהפך מצלם אלקים לאדם המזיק, ודו"ק היטב היטב שזהו עומק נפילתו. ומצד כך מאבד את מדרגת רצונו, בעל, ונעשה לו בעלים ששולטים עליו. וזהו לשון בעי - רצון, היזק ששורשו ברצון. וכמ"ש (ב"ר, נד) והוא בעולת בעל, א"ר אחא, בעלה נתעטר בה והיא לא נתעטרה בבעלה, רבנן אמרי, מרתא